

ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΑ

ΕΙΣ ΤΑ

ΤΟΥ ΚΑΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

(ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ).

Ὁ Κλήμης, καίπερ πλείψα τοῖς τῶν παλαιῶν βιβλίοις ὁμιληκῶς καὶ πολλὰς ἀεὶ τῶν τε ποιητῶν ῥήσεις καὶ τῶν καταλογάδην γεγραφότων μαρτυρίας φιλοτίμως παρατιθέμενος, ὅμως αὐτὸς οὐτ' ἀκριβῆς οὔτε καθαρὸς ἐστὶ τὴν λέξιν, ἀκολουθῶν ὥς ἐπιτοπολὺ τῇ τῶν καθ' ἑαυτὸν συνηθείᾳ καὶ τὸν ἐπιχώριον τρόπον πταίων περὶ ἃ τῶν μεταγενεστέρων οὐδεὶς ὅστις οὐχ ἀμαρτάνει τε καὶ σφάλλεται. Ὅσα δὴ σὺ, ὦ Φίλτατε Κόντος, τοῖς μεταγενεστέροις ἐπιτετίμηκας, τούτοις ὀλίγου δεῖν πᾶσιν ὁ Κλήμης ἐστὶν ἔνοχος. Μοχθηρότατόν ἐστιν οἶμαι τὸ ἔλειψα ἀντὶ τοῦ ἔλιπον κείμενον. Μυριάκις δὲ τῷ ἔλιπον, κατέλιπον, ἐγκατέλιπον κτλ. χρησάμενος ὁ Κλήμης οὐκ ὀκνεῖ γράφειν (σελ. 10): »γεράνδρου δὲ ψάμμοις ἐρήμiais τετιμημένον καὶ τὸ αὐτόθι μαντεῖον αὐτῇ δρυὶ μεμαρασμένον μύθοις γεγηρακόσι καταλείψατε.» τὴν ἐν Δαδῶνῃ δρυὶν διασύρει τὰ μὲν ἄλλα οὐκ ἀγλαφύρως ὀνομάζων, ἐν δὲ τῷ τέλει ἀσχημόνως σκάζων, καὶ πάλιν (σελ. 268): »ἀποδέχομαι δὲ τῶν βαρβάρων τὴν λιτότητα. εὐζῶνον ἀγαπήσαντες πολιτεῖαν οἱ βάρβαροι κατέλειψαν τὴν τρυφήν.» Ὡσαύτως ἐν πολλοῖς τῶν τοιούτων παραπίπτει φειδόμενος οὔτε τοῦ ἄξαι, ἐπάξαι, συνεξάξαι (204) ἀντὶ τοῦ ἀγαγεῖν, οὔτε τοῦ ἀμαρτῆσαι (ἀμαρτεῖν), ἀποδρᾶσαι (ἀποδρᾶναι), βιώσαι (βιδῶναι), ὀλισθεῖν (ὀλισθεῖν), ὀφλῆσαι (ὀφλεῖν), ῥεῦσαι (ῥυῖναι), φυῆναι, φυεῖς (φύναι, φύς). Ἀναμῖξ δὲ τούτοις τὰ παλαιὰ καὶ χρηστὰ φαίνεται, ἤμαρτεν, βιούς, ὀλισθεῖν, ἐρρύη, φύς. Ἐπόμενος δὲ τῇ τῶν πολλῶν συνηθείᾳ ἀντὶ τοῦ ἔδυν, δύναι, δύς

μετὰ τῶν συνθέτων διὰ παντός χρῆται τῷ ἀποδυσάμην, ἀποδύσαι, ἀποδύσασθαι, καὶ τοῖς παραπλησίοις, οἷον σελ. 230: »μὴ δὲ ἅμα χιτῶνι ἀποδυομένῳ ἀποδυσάμεθα καὶ τὴν αἰδῶ,» καὶ σελ. 275: »αἱ δὲ ἀποδυσάμεναι ἅμα τῷ χιτῶνι καὶ τὴν αἰδῶ.» Καθόλου δὲ ἀγνοεῖ τὴν τοῦ δύω καὶ δύομαι διαφορὰν συγγέμων τὸ παρειαδύουσα (659) καὶ τὸ παρειαδύμενος (666), καὶ ἀντὶ τῶν πάσαι μεταβατικῶν ἐνδύω τινὰ κτλ. τοῖς νεωτερικοῖς χρῆται τύποις, οἷον ἐστὶ τὸ ἐνδιδύσκω, ὥσπερ καὶ ἀλαχοῦ τῷ τελίσκω καὶ γαμίσκω. Ὁ τοῖς Ἀττικοῖς διὰ βίου ἐντετυχηκῶς, ὁ τῷ Πλάτῳ μονονουχὶ συντεθραμμένος οὐχ οἷον τῷ θερίσομεν (91) χρῆται καὶ ἀνακουφίσει (218), γνωρίσω (45), καθορμίσει (91), κατακοιμίσει (178), σοφίσονται (262), καὶ τῷ συντελέσει, ἐκκαλέσεται καὶ τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλῶν τούτων χείροσιν, οἷον ἐστὶ τὸ σκοπῆσαι, ἐπισκοπῆσαι (σκέψασθαι), ἀντὶ δὲ τοῦ ἴσημι ἴσῳ, ὡς ἴσων (40) καὶ ἐφίσων (131) καὶ ἴσάνω, ὡς συναφίσάνειν (864), ἀντὶ δὲ τοῦ πέτομαι ἵπταμαι, ὡς ἵπταται (31), ἐφίπταται (74) καὶ ἀναπτῆναι (74) καὶ περιποτώμενον (65), ἄλλοις τε πλείοσι τοιούτοις, οἷον νίπτω (νίζω), πέπτω (124, 126) ἀντὶ τοῦ πέσσω, εὐράμενοι (80) ἀντὶ τοῦ εὐρόμενοι, ἐξελασέον (ἐξελατέον), ὄφλω ἀντὶ τοῦ ὄφλισκάνω, ὅθεν ὄφλομεν ἀντὶ τοῦ ὄφλισκάνομεν (σελ. 75) ἐν τούτοις: »οὐκέτι τοῖς κόλποις τοῖς πατράσι ἐναποβλύζομεν ἢ καὶ τὰ ἄλλα, ἀ νηπιάζοντες ὑπὸ μητράσι τε ἐκτρεφόμενοι γέλωτα ὄφλομεν, ἐπιτελοῦμεν.» Συγγνωστὰ ἴσως ἕτερά τινα τοιαῦτα, οἷον τὸ δλισθαίνω (δλισθάνω), κυλλομαι (κυλλίνδομαι), λούεται, λούεσθαι, λουόμενος (λοῦται, λοῦσθαι, λούμενος), οἰδαίνω, διοιδαίνω (οἰδάνω), περιχέεται, συγχέει, καὶ εἴ τι ἕτερον τοιοῦτον, οἷον ἀπηλειφότες (664) ἀντὶ τοῦ ἀπαληλιφότες, καὶ »λήσονται τὸν θάνατον» (262) ἀντὶ τοῦ λήσουσιν. Ἀλλ' ἔστιν ἕτερά τινα τούτων οὐκ ὀλίγα μοχθηρότερα, οἷον τὸ ἐπαφᾶσαι (69) ἀντὶ τοῦ ἐπαφᾶ¹⁾,

¹⁾ Αὐτὴν τὴν ῥῆσιν ὑπογράφειν ἄξιον. »Εὖ δέ γε, ὦ Πλάτων, ἐπαφᾶσαι τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ μὴ ἀποκάμης, ξύμ μοι λαβοῦ τῆς ζητήσεως τἀγαθοῦ πέρι.» Τὸ μὲν ἐπαφᾶσαι ἀπὸ τοῦ πολλοῦ συρφετοῦ ἔσπασε, τὸ δὲ ξύμ μοι λαβοῦ ἐκ τοῦ Πλάτωνος Φαίδρου (σελ. 237 Α. ξύμ μοι λάβεσθε τοῦ μύθου). Οὕτως αἰεὶ οἱ μεταγενέστεροι ἀσύγκλωστα συγκλώθουσιν, νῦν μὲν πορφύραν

καὶ τὸ πλῆθι ἀντὶ τοῦ πλεῖ (σελ. 80): »γεώργει εἰ γεωργὸς εἶ — καὶ πλῆθι ὁ τῆς ναυτιλίας ἑρῶν." Μοχθηρόν ἐστι τὸ ζῆθι ἀντὶ τοῦ ζῆ, πόσῳ δὲ μοχθηρότερον ἀντὶ τοῦ πλεῖ τὸ πλῆθι! Τελέως βάρβαρά ἐστι καὶ τάδε: (188) »ἐρρέτων τοίνυν Θηρικλαιοὶ κύλικες" καὶ (218) »μὴ οὖν ἡμᾶς βαρεῖτων αἰ τροφαί." Βδελύττομαι δὲ καὶ τὸ »κακομηχανᾶσθαι" σελ. 235 ἐν τούτοις: »βαφᾶς μετιοῦσαι τριχῶν καὶ τὴν ἄλλην βλακείαν κακομηχανώμεναι." Ὑπερασπίζει μὲν ὁ Λοβέκκιος τοῦ κακομηχανᾶσθαι (πρὸς Φρύνιχ. σελ. 625) ὁ εἰώθως τὰ ἀλλόκοτα καὶ τερατώδη εὖ περισέλλειν, ἐγὼ δὲ τοῦ μὲν Κλήμεντος ἀντιμαρτυροῦντος οὐδὲν φροντίζω, τὴν δὲ τοῦ Πλουτάρχου μαρτυρίαν ψευδῇ οὔσαν ἐξελέγξω. Προφέρονται γὰρ τάδε τοῦ Πλουτάρχου ἐκ τοῦ Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν (σελ. 23 D.) »οὐ γὰρ τὸν θεὸν ὁ ποιητὴς οἶεται κακομηχανᾶσθαι τοῖς ἀνθρώποις." ἀλλὰ τίς οὐχ ὀρᾷ ὅτι κακὰ μὴχανᾶσθαι γραπτέον, τὸ Ὀμηρικόν (Ὀδ. Γ. 213), τὸ καὶ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φερόμενον, τὸ πρὸς δοτικὴν συνταττόμενον; Προσθήσω δ' ἐπὶ πᾶσιν ἐν τῷ ἐσχάτῳ βάρβαρον, ᾧ οὐδ' ἂν εἰς εὖ οἶδ' ὅτι βοηθήσειε. Τί δὲ τοῦτο; ἄκουε δὴ: (322) θάτερος αὐτῶν, (781) θάτερον τῶν ἰχθύων, (201) θάτερον τοῖν μνηστῆρ, (256) θάτεραν τὴν κακίαν, (24) τούτοις τὸν μὲν ἐν Κρήτῃ, θάτερον δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ. Θαυμάζω μὲν πῶς τις Ἕλληνα ὄντα καὶ εὐπαιδευτὸς καὶ πολυγράμματος τὰ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα πλημμελεῖ, αἰτιατέον δὲ τὸ τῇ τῶν πολλῶν συνηθείᾳ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐντεθράφθαι.

Ὅτι δ' οὐ καλῶς οὐδὲ καθαρῶς ἑλληνίζει καὶ τοῦ ἀττικίζειν πάμπλου ἀφέσηκεν οὐδ' αὐτὸς ὁ Κλήμης ἑξαυτὸς ἐστίν, ἀλλ' (ὥσπερ τοῖς τοιοῦτοις ἔθος) τὸ πρᾶγμα ὡς φαῦλον ὄν καὶ οὐδεμιᾶς φροντίδος ἄξιον ἐξευτελίζει, οἷον (125): »οὐ γὰρ μοι τῆς λεξιθηρίας μέλει" καὶ (429): »ἔφαμεν δὲ πολλάκις ἤδη μήτε μεμελετηκέναι μήτε μὴν ἐπιτηδεύειν ἑλληνίζειν," εἴτ' ὀλίγον ὑποβᾶς διασύρειν πειρᾶται τὸ πρᾶγμα καὶ διαβάλλειν οὕτω λέγων: »τοὺς γὰρ τῶν λέξεων ἐχομένους καὶ περὶ ταῦτα ἀσχολούμενους διαδιδράσκει τὰ πράγματα," ὥσπερ οὐκ ἐξὸν τῷ Φρονίμῳ

ἀμπεχόμενοι, νῦν δὲ βᾶκη. Παράβαλε δὲ τούτοις τὰ τῷ χαρίεντι Λουκιανῷ γεγραμμένα ἐν τῷ Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν κεΦ. 22.

καὶ τῷ τὸν κάλαμον εἰς νοῦν ἐμβάπτουσι οὐ μόνον καλῶς ἀλλὰ καὶ ἀσειῶς καὶ κομψῶς τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν διερμηνεύειν. Οἱ δὲ τούτου ἐς ἐρρημένους πάντες ἀπὸ τοῦ Πολυβίου ἀρξάμενοι ἐπὶ τὸ ἐκφραβεῖν τὸ ἑαυτοῖς ἀνέφικτον τρέπονται, τοῦτο δὴ τὸ τῆς ἀλώπεκος· »ὁ μὲν Φαίης γὰρ εἰσιν» ἐπιλέγοντες. Διατείνεται δὲ μάλιστα ὁ Κλήμης περὶ τῶν τοιούτων σελ. 344 ὅπου Φησὶν εὐγλωττίαν μήποτε ζηλοῦν »ὁποῖον δὲ ὀνόματι δηλοῦται τοῦτο ὅπερ παραστῆσαι βούλομαι οὐδὲν μοι μέλει.» Κῆτα τὸ τοῦ Πλάτωνος προφέρεται τὸ περιβόητον (ἐκ τοῦ Πολιτικοῦ σελ. 261 E): »ἐὰν διαφυλάξης τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι, πλουσιώτερος εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως,» ἁμαρτάνων οἶμαι τῆς τοῦ Πλάτωνος διανοίας, ὁ μὲν γὰρ Πλάτων περὶ τοῦ μὴ δεῖν καινὰ ἀεὶ ὀνόματα τεκταίνεσθαι ταῦτ' εἴρηκεν, ὁ δὲ Κλήμης ὡς περὶ τῆς καλλιπειείας ἐδέξατο. Ἐγὼ δ' εὖ οἶδα τὸν Κλήμεντα πολλὰ πραγματευόμενον ἵνα τὸν λόγον ὡς οἶόν τε σεμνόν τε καὶ ἀρχαιοπινῇ ἀποφάνει καὶ πολλὰς λέξουσιν Ἀττικαῖς τε καὶ ποιητικαῖς διὰ τοῦτο χρώμενον. Ἐκ πολλῶν ὀλίγα παραθήσομαι, σὺ δὲ μοι πρόσεχε τὸν νοῦν τοῖς Ἀττικαῖς δὴ εἰρημένοις, σελ. 26: »Πατροκλῆς τε καὶ Σοφοκλῆς ἰσορεῖτον τῶν Διοσκούρων πέρι· ἀνθρώπῳ τινὲς τούτω ἐπικῆρῳ ἐγενέσθην κτέ.» καὶ σελ. 42: »ἐγενέσθην δὲ καὶ ἄλλῳ τινὲς δύο (δύο) Κρητικῶ οἶμαι ἀνδριαντοποιῶ. — Σκύλλης καὶ Δίποινος ὀνομαζέσθην — τούτω δὲ τὰ ἐν Ἀργεὶ τοῖν Διοσκούροις ἀγάλλματα κατεσκευασμένη,» καὶ σελ. 62: »ἐνταῦθα δὴ σαφῶς διδάσκει — ὡς ἡ δόξα καὶ ἡ συνήθεια τοὺς ἐπομένους αὐταῖν ἐξανδραποδιζέσθην.» Ἀρ' οἶει, ὦ κρᾶτις Κόντος, τοὺς κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν τότε οὕτω πρὸς ἀλλήλους διζλέγεσθαι εἰσθῆναι; Τῶν Ἀθηναίων ἴδιον τὸ τοῖς θυίκοις χρῆσθαι, διὸ καὶ τὸν Ὅμηρον Ἀθηναῖον γενέσθαι καὶ ἐκ τῆς συνεχοῦς τῶν θυϊκῶν χρήσεως ὁ Ἀρίσταρχος ἐτεκμήρατο. Διὰ τοῦτο δὴ πάντες ἀεὶ οἱ Ἀττικῶς γράφειν βουλόμενοι τοῖς θυίκοις χρῆσθαι ἐπιτηδεύουσιν. Ἀλλὰ σφαλερὸν τὸ πρᾶγμα καὶ μέγας ὁ κίνδυνος οὐ τῷ ποδὶ ἀλλὰ τῇ γλώττῃ ἐξολισθεῖν. Τί γὰρ τὸ αὐταῖν; Τί δὲ τὸ ἐξανδραποδιζέσθην; οὐχὶ ἀνάττικα καὶ βάρβαρα; Ἀκούε δὲ καὶ ἕτερον σελ. 9: »ἄμφω γοῦν ἐς ταῦτον ἀγαγοῦσα τὰ Φωνὰ ἡ γραφὴ σαφηνίζει.» ὅτι δὲ τὰ Φωνὰ τοῦ πονηροῦ κόμματος ἐστὶ, σὺ μὲν καλῶς οἶσθα, ὁ δὲ Κλήμης ἡγνύει, χρώμενος δὲ πολλάκις τῷ αὐταῖν καὶ τῷ ταῖν χειροῖν καὶ τῷ ταῖν θεαῖν καὶ τοῖς ὁμοίαις Ἀττικίζειν δῆθεν ᾤετο. Ἐν ἔτι μόνον πρὸς τούτοις ἄκουε τὸ σελ. 169 εἰρημένον: »οὐκ ἀνθρώπειον βοσκημάτων

δίκην πιαινόμενους θανάτῳ τρέφεσθαι κάτω βλέποντας εἰς γῆν — τὴν λίχνον διωκάθοντα^ς ζώην, κτέ.” οἱ μὲν ἄλλοι »διώκοντας» ἔλεγον, ὁ δὲ Κλήμης καλλωπίζων τὸν λόγον εἶπεν ἀττικισί »διωκάθοντα^ς.” Λαμβάνει δὲ αὐτὸν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἑλμσλείου παρατετηρημένον, ὅτι ταῦτα πάντα τὸ διωκαθεῖν, ἀμυναθεῖν, παρειαθεῖν, ἀλκαθεῖν κτλ. οὐ τοῦ ἐνεσῶτός ἐστι χρόνου, ἀλλὰ τοῦ ἀορίστου, ὥς τε τὸ διωκαθόντα^ς ἰσοδυναμεῖν τῷ διώξαντα^ς ¹⁾).

Ἡμεῖς δὲ καὶ τοῦτο καὶ πάντα τὰ τούτοις ὅμοια συγγνωσόμεθα ἀνδρὶ τᾶλλα σπουδαίῳ καὶ λογικώτῳ τὸ τοῦ τραγικοῦ ἐπειπόντες.

ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ' ἀπωθεῖται ψόγον.

ἔξεσω οὖν αὐτῷ καὶ ἀρκούντως ἐχέτω τὸ »ὀνομάζειν ὡς δύναται ὁ βούλεται,», καθάπερ αὐτὸς ἀξιοῖ (σελ. 429), ἐπὶ τούτῳ μέντοι ἐφ' ᾧ τε μηδεὶς αὐτῷ χρήσεται μάρτυρι καὶ δόξει τι λέγειν ὁπότεν περὶ τῆς τῶν πάλαι Ἑλλήνων γλώττης τε καὶ λέξεως καὶ συνηθείας ὁ λόγος ἦ. Πολλοῖς γὰρ ἔθος ὅταν περὶ τῆς τῶν ἐλληνιζόντων συνηθείας τοὺς λόγους ποιῶνται τοὺς πλεῖστον ἀλλήλων διεσῶτα^ς ταῖς τε πατρῴσι καὶ ταῖς ἡλικίαις καὶ ταῖς περὶ τὸ γράφειν ἀρεταῖς εἰς ἓν συμφύρειν, καὶ πολλάκις ἀκήκοα μειδιάσας τοῦ Κλήμεντος μεταξὺ τοῦ τε Ἀριστοφάνους καὶ Πλάτωνος καὶ Δημοσθένους τὰ ἐκυτοῦ μαρτυροῦντος ὡς ἀξιοχρεῶ ὄντος δῆθεν. Τοῦτο δ' ἀνόητον παντελῶς καὶ καταγέλαστον ἐστίν. Οὐδεὶς γὰρ ἐστὶ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον γενομένων ὅσις οὐ πολλὰ ἀμαρτάνει περὶ τὴν τῶν παλαιῶν καὶ γνησίως καὶ ἀπαρκαπτῶτα^ς ἐλληνιζόντων γλώτταν, ἦτοι τοὺς τῶν ῥημάτων τύπους καὶ τὰς σημασίας καὶ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν σύνταξιν πάντα τρόπον διασρέφων καὶ παραφθείρων, ἢ τὰ τῶν παλαιῶν κακῶς ἐκδεξάμενος καὶ μὴ συνείη, ἢ καὶ ἀμελῶς καὶ μετεωρῶς τὰ τῶν παλαιῶν βιβλία ἀναγνοὺς καὶ περὶ τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν σφαλῆς. Τίς τῶν ὀρθῶς φιλολογούντων τὴν τοῦ Ἀθηναίου τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ μετεωρίαν καὶ ἀβλεψίαν ἀγνοεῖ, ὃς τὰ τοῦ Ἐφόρου ἀναγιγνώσκων ἀντὶ τοῦ Σίσυφος ἐνόμισε Σκύφος ὀρεῶν ²⁾); Οὐδεὶς ἂν διαγνοίη ἐν τοῖς πάνυ παλαιοῖς τῶν ἀντιγρά-

¹⁾ Οὐδὲν τοῦ Κλήμεντος σοφώτερος ὁ Τίμαιος οὕτω γράφων σελ. 87: »Διωκάθειν: διώκειν ἐγκαλοῦντα ἢ τρέχοντα.” Ἡ δὲ τοῦ Ἑλμσλείου ὀρθοτάτη παρατήρησις κεῖται ἐν τῇ τῆς Μηδείας ἐκδόσει 51χ. 186, σελ. 115.

²⁾ Δειπνοσοφ. ΙΑ σελ. 500 C. Ὁ δ' αὐτὸς ἀνὴρ ὁ πολυμαθέ-

φων πότερον Κ ἢ ΙC γέγραπται, ἀλλ' ἐν τούτοις τὸ τοῦ Ἐπιχάρμου νοῦς ὁρῇ τὸ ἀναγνωστέον, καὶ οὐ παγχάλεπον τὸ διακρίνειν πότερον ἄριστος γέγραπται ἢ ἄρκτος. Συγκέχυται δὲ καὶ ταῦτα ὁμῶς καὶ τοπαράπαν οὐδὲν ἐστὶν οὕτως ἡλίθιον καὶ μωρὸν ὅ, τι οὐκ ἔγραψαν καὶ παρέγραψαν οἱ τὰ νῦν σωζόμενα τῶν ἀντιγράφων ἡμῖν παρασκευάσαντες, τὰ τε ἄλλα καὶ τὰ πάντων παλαιότατα¹⁾ καὶ πιστότατα εἶναι δοκοῦντα. Ἀλλὰ περὶ τούτων πολλὰ μοι πολ-
λάκις ἀκριβῶς γέγραπται, ἐχθρὸν δέ μοι ἐστὶν αὐτίς ἀριζήλως εἰρη-
μένα μυθολογεῖν, ἄλλως τε καὶ πρὸς σέ γράφοντι, ὃ λῶς Κόν-
τος, ὃν οὐδὲν τῶν τοιούτων λανθάνει. Ἐπάνειμι οὖν ἐπὶ τὸν Κλήμεντα τοῦτ' αὐτὸ ἀποδείξων ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ Κλήμης ὁ πολυ-
γράμματος ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶν ἀναμάρτητος, ἀλλ' ἐνίοτε ἤτοι σπεύδων ἢ μὴ ἐπισήσας τὴν διάνοιαν τὴν τῶν παλαιῶν βιβλίων γραφὴν κάκις διέφθιρε. Μνημονεύει (σελ. 396) ἐπιστολῶν τινῶν τοῦ Σολομῶνος πρὸς τὸν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὸν τῶν Τυρίων βασι-
λέα, καὶ τῶν τούτοις πρὸς τὸν Σολομῶνα ἀντεπεσταλμένων, γνησίας δὴ ἡγούμενος. Τοσοῦτο γὰρ τότε σκότος ἦν πρὸ τῆς ἀληθείας ὥς τε μὴδὲ τὰς τοῦ Ἀδάμ καὶ τὰς τοῦ Ἐνῶχ διαθήκας ἐνίοις ψευδεπι-
γράφους εἶναι δοκεῖν. Ὁ μὲν οὖν τῶν Τυρίων βασιλεὺς τῷ Σολο-
μῶνι ἀπεσταλκέναι γράφει ὅκτῳ ἀνδρῶν μυριάδας εἰς οἰκοδομὴν τοῦ νεώ, »σὺν ἀρχιτέκτονι Τυρίῳ ἐκ μητρὸς Ἰουδαίας ἐκ τῆς Φυλῆς Δαβίδ¹⁾, ὡς ἐκεῖ γέγραπται, Ὑπέρων τοῦνομα." Πέπλωσαι δὲ

σατος ἰχθύων δυνάματα κατὰ φοιχεῖον καταλέγων ἐν τῷ Τ κατεχώ-
ρισε Ταυλωπίας, παραθέμενος τὸν Ἀρχέστρατον λέγοντα οὕτω·
καὶ νεαροῦ μεγάλου ΤΑΤΛΩΠΙΟΥ ἐν θέρει ὠνοῦ
κρανίου.

(σελ. 326 Β) οὐδ' ἐνόησεν ὅτι »μεγάλου τ' αὐλωπίου" ἀνα-
γνωστέον εἶη, καὶ ἀλλαχοῦ (σελ. 658 D) εὐρὼν γεγραμμένον ἐν Εὐ-
πόλιδος σιχιδίδι ΑΠΟΠΑΤΗΜΑΛΩΠΕΚΟΣ ἀντὶ τοῦ ἀποπάτημ'
ἀλώπεκος ἀνοήτως ἀνέγνω ἀποτράγημα, τοῦτο δὲ ἔτι ἀνοη-
τότερον ἐξηγήσατο.

¹⁾ Ἀδύνατον τὴν γυναῖκα ταύτην γενέσθαι ἐκ τῆς Φυλῆς Δα-
βίδ, οὐκ ἔστι γὰρ ἐν ταῖς δώδεκα Φυλῇ Δαβίδ. Γράφεται
Δαβίδ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις διὰ τριῶν γραμμάτων ΔΑΔ. Ἐκ τού-
του ὑποψία μοι ἐγένετο μήποτε γραπτέον »ἐκ τῆς Φυλῆς ΔΑΝ."
Ῥαδίως γὰρ ἂν τὸ ΔΑΝ καὶ τὸ ΔΑΔ συγχυθῇ. Ἡρώτησα οὖν
Φίλον τινὰ τὰ τοιαῦτα ἀκριβοῦντα, ὃ δὲ μοι ἔδειξε τὸ γεγραμμέ-

ταῦτα οὐδὲ πᾶνυ πιθανῶς ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πλὴν ἐνός. Τοῦνομα γὰρ τοῦ ἀρχιτέκτονος, μᾶλλον δὲ τοῦ χαλκέως, οὐχ Ὑπέρων ἀλλὰ Χιρὰμ ἦν. Πόθεν οὖν ὁ Ὑπέρων ἐγένετο; Ἐγὼ φράσω ὑπὸ τοῦ Ποττέρου ἐκδιδασχθεῖς. Διασώζονται μὲν γὰρ αἱ καλὰ ἐκεῖναι ἐπιστολαὶ ἐν τῇ τοῦ Εὐσεβίου Εὐαγγελικῇ Προπα-
ρασκευῇ ἐκ τῶν τοῦ Πολυίτορος Ἀλεξάνδρου μεταγραφεῖσαι (σελ. 449). Ἀναγνώσομαί σοι μέρος τῆς ἐπιστολῆς, σὺ δὲ πρόσεχε τὸν νοῦν ἵνα μάθῃς ὁπόθεν ποτὲ ἡμῖν ὁ Ὑπέρων ἐκείνος παρῆκε. » Ἀπέσταλκά σοι (φησὶν ὁ τῆς Φοινίκης βασιλεύς) Τυρίων καὶ Φοινίκων ὀκτακισμυρίους καὶ ἀρχιτέκτονά σοι ἀπέσταλκα ἄνθρωπον Τύριον ἐκ μητρὸς Ἰουδαίας ἐκ τῆς Φυλῆς τῆς Δαβὶδ· ὅπερ ὧν ἂν αὐτὸν ἐρωτήσῃς τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν πάντων ὑφιγήσεται σοι. Ὅρξῃ οὖν, ὧ βέλτιτε, τὸ κλέψαν τοῦ Κλήμεντος τὴν γνώμην; Ἐγγράπτο γὰρ· ΕΚΤΗΣΦΤΑΝΗCΤΗCΔΑΔΤΠΕΡΩΝΑΝΑΤΤΟΝ κτέ. Ὁ δὲ οὐ προσέχων τὸν νοῦν ἀνέγνω· » ἐκ τῆς Φυλῆς τῆς Δαβὶδ Ὑπέρων αἰ. πρὸς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα

νᾶφε καὶ μέμνησ' ἀπιστεῖν, ἄρῃα ταῦτα τῶν Φρενῶν.

Προσθήσω δὲ τούτοις καὶ ἕτερόν τι τοῦ Κλήμεντος σφάλμα, ἐξ οὗ φανερὸς γενήσεται ὁ ἀνὴρ ὀλιγωρότερον καὶ βλαθυμότερον τὰ περὶ τὰς ἀρχαίας λέξεις μεμελετηκῶς καὶ τοῖς τῶν παλαιῶν συγγράμμασιν ἐγκλινομένου μὲν, συγκεχρωσμένου δ' οὐ. Σφόδρα ἥδεται τοῖς τοῦ Δημοκρίτου καὶ πολλὰ τῶν ἐκείνου παρατίθεται αὐτολεξεῖ, ἐν οἷς καὶ τούτο (σελ. 328).

» Οἱ δὲ τινες σφᾶς αὐτοὺς ἐπαίροντες διαβολὰς τοῖς λόγοις ἐξευρίσκουσιν βιάζονται ζητήσεις ἐριστικὰς ἐκπορίζοντες, λεξειδίων θηράτορες, ζηλωταὶ τεχνυδρίων, ἐριδαντές καὶ ἱμαντελικτές, ὡς ὁ Ἀβδηρίτης ἐκεῖνός φησιν. »

Ἀνεγνώρισας, οἶμαι, ἐν τούτοις τὸ τοῦ Δημοκρίτου κομψὸν καὶ καλλιεπές. Ἀντὶ δὲ τοῦ θηράτορες Ἰασι μεταγράφε ἡρητη-
ρες, ὅπερ καὶ ἐν τινι τῶν ἀντιγράφων φέρεται. Τί δὲ χρησόμεθα, ὧ φίλτατε, τῷ Ἐριδαντές καὶ τῷ ἱμαντελικτές; Ἀρὰ γέ σοι ταῦτα Ἑλληνικὰ φαίνεται; Πότερον ῥήματα ταῦτά σοι ἢ θαύματα εἶναι δοκεῖ; Ἐμοὶ μὲν δὴ ἀλλόκοτα καὶ τεράστια

νον ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Παραλειπομένων βίβλῳ Π. 15: » καὶ νῦν ἀπέστειλά σοι ἄνδρα σοφόν — ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἀπὸ θυγατρῶν ΔΑΝ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀνὴρ Τύριος. » Ἡμάρτηται ὁμοίως ἡ γραφὴ ἐν τοῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅθεν ὁ Κλήμης τὰ καλὰ ταῦτα μετέγραψεν.

καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπεξενωμένα εἶναι φαίνεται. Ἀκούωμεν δὲ πρῶτον τῆς τοῦ Πλουτάρχου μαρτυρίας τοῦ ταῖς αὐταῖς τοῦ Δημοκρίτου λέξεσι κεκρημένου ἐν τοῖς Συμποσιακοῖς (σελ. 614) διὰ τούτων.

»τὰς ψυχὰς αἱ μὲν ἐλαφραὶ ζητήσεις ἐμμελῶς καὶ ὠφελίμως κινουσιν, ἐριδανταίων δὲ κατὰ Δημοκρίτον καὶ ἱμαντελικταίων λόγους ἀφετέον, οἱ αὐτοὺς τε κατὰτείνουσιν ἐν πράγμασι γλίσχροις καὶ δυσθεωρήτοις, τοὺς τε παρατυγχάνοντας ἀνιῶσιν.»

Αὕτη μὲν δὴ ἡ γραφὴ ἐριδανταίων καὶ ἱμαντελικταίων κατὰ πάντα φέρεται τὰ τοῦ Πλουτάρχου ἀντίγραφα, ἀλλὰ πάλαι δὴ Κριτικῶν παῖδες τάληθες ἐξευρήκασιν. »ἐριδαντέων καὶ ἱμαντελικτέων λόγους.» Τί δὲ καὶ πόθεν ταῦτα; Ὁ Κλήμης ἀποκρίνεται· ἐκ τοῦ ἐριδαντεύς καὶ τοῦ ἱμαντελικτεύς, καὶ πείθονται τάνδρῃ διὰ τὸ ἀξίωμα πάντες οἱ τὰς τῶν Ἑλλήνων λέξεις συλλέγοντές τε καὶ ἐξηγούμενοι. Ἐξέλιττέ μοι τὸν τοῦ Στεφάνου Θησαυρὸν καὶ εὐρήσεις· »Ἐριδαντεύς, ἑως, ὁ.» καὶ »[ἱμαντελικτεύς, ἑως, ὁ]; ἱμαντελικταῖοι οἱ.» ὁ μὲν γὰρ Στέφανος τὸ ἱμαντελικταῖοι παρεδέξατο, ὁ δὲ Δινδόρφιος τὸ ἱμαντελικτεύς προσέθηκεν. Ἀλλὰ τίς ποτε τῶν ἡ μέγα ἡ σμικρὸν τούτου περὶ ἐπαϊόντων οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν ὅτι ταῦτα τέρατά ἐσι καὶ θαύματα καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀλλότρια καὶ τῇ τῶν Ἑλλήνων χρήσει καὶ τῇ τῆς Ἑλλάδος γλώττης ἀναλογίᾳ περιφανῶς μαχόμενα; Ἐξαπατᾷ ἡμᾶς ὁ Κλήμης αὐτὸς ἐξαπατώμενος. Ἐκποδὼν ἡμῖν πρὸς ὀλίγον ἱσάσθω καὶ ἐξευρόντες τάληθες τὴν ἀπορίαν λύσομεν. Τί καὶ πόθεν τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ ἐριδαντέων καὶ ἱμαντελικτέων; Σοὶ λέγω, ὦ βέλτιστε Κόντος. Πόθεν σὺ φῆς ταῦτα γενέσθαι; Φήσεις, εὖ οἶδ' ὅτι, ἐκ τοῦ Ἐριδάντης, ἐριδάντεω, τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ Ἰακοῦ ῥήματος τοῦ ἐριδαίνω ἀντὶ τοῦ κοινοῦ ἐρίζω. Ὡς γὰρ ὑφάντης ἐκ τοῦ ὑφαίνω γίγνεται καὶ ἐκ τοῦ φαίνω ὃ τε ἱεροφάντης καὶ ἐσυκοφάντης, οὕτως οἶμαι ἐκ τοῦ ἐριδαίνω ἐγένετο ὁ ἐριδάντης, ὥς τε τῶν παρὰ Δημοκρίτῳ ἐριδαντέων τοὺς παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐριστικούς καλουμένους οὐδὲν διαφέρειν. Οὕτω λέγων, ὦ βέλτιστε, ἐμοὶ μὲν ὀρθῶς καὶ ἀληθέςστα δοκεῖς λέγειν, οἶμαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις δοξεῖν. Φέρεται δὲ τοῦ Ἰακοῦ τούτου Ἐριδάντης καὶ τοῦ Τίμωνος ἐκείνου τοῦ Φλιασίου χρήσις τις Εὐκλείδην τὸν ἐριστικὸν διασιλλαίνοντος διὰ τούτων.

Ἄλλ' οὐ μοι τούτων φλεδόνων μέλει, οὐδ' ἐριδαντέω Εὐκλείδου, Μεγαρεῦσιν ὃς ἔμβλαβε λύσαν ἐρισμοῦ.

παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτ. Β. § 107. Εὐραθέντος δὲ τοῦ ἐριδαντέων ὃ, τι ἐστὶ παραχρησμὸς Φροῦδοι οἱ ἱμαντελικταῖοι σὺν τοῖς ἱμαντελικτεῦσιν. Οἱ γὰρ κατὰ τὸν Εὐριπίδην

ἐλικτὰ κούδεν ὑγιές

λέγοντες καὶ οἰοῦναι ἱμάντα ἐλίσσοντες καὶ πλοκάς ἀεὶ τινὰς διαπλέκοντες ἐκ τοῦ ἱμαντελικτῆς τὸ τῶν ἱμαντελικτέων ὄνομα παρὰ τοῦ Δημοκρίτου ἔλαβον, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ; Ἐξελήλεγκται οὖν ἐκ τούτων ὁ Κλήμης ἀπαιδευτότερόν πως καὶ ἀφροντίως ἐκ τοῦ ἐριδαντέων καὶ ἱμαντελικτέων τὸ ἐριδαντέες καὶ ἱμαντελικτέες καίπερ ἐσχάτως βάρβαρα ὄντα πεπλαυῖς καὶ μέχρι τοῦ νῦν τοὺς γραμματικούς πάντας ἐξηπατηκώς. Ἐὰν δέ τις τούτοις παραναγνῶ τὰ τοῦ Στράβωνος ἐκ τῆς πρώτης σελ. 65 Κασ. τάδε: »οὐχ ὁρᾶν Φησὶ πῶς ἂν εἰς πράγματα (γρ. τῶν πράγματι) κατασφρέφοι ἢ ζήτησις αὕτη ἀλλὰ μόνον ἔριν διαιτιώντων μάλλον κατὰ Δημοκρίτον εἶναι,» παραχρησμά τἀληθές γινώσκεται οὕτως ἔχον: »ἀλλὰ μόνον ἐριδαντέων καὶ ἱμαντελικτέων κατὰ τὸν Δημοκρίτον εἶναι.» Ὅρᾶς, τὸ μὲν ἱμαντελικτέων παρὰ πᾶλετο, τὸ δὲ ἐριδαντέων εἰς τὸ ΕΡΙΝΔΙΑΙΤΩΝΤΩΝ γελοῖως μετεμορφώθη. Ἐν δὲ τῇ τοῦ Ἡσυχίου λέξει ἐφέρετο »Ἐριδαντάς: Ἡρακλῆς παρὰ Ταραντίνοισι,» νῦν δὲ Ἐριδαντάς διώρθωται. Πρὸς ταῦτα τοίνυν, Μέμνας' ἀπιφεῖν, πολλὰ γὰρ ἡμᾶς λανθάνει καὶ σφάλλει ὧν εὖ καὶ βεβαίως εἰδέναι δοκοῦμεν. Οὐκ ἄρα μόνος ὁ Κλήμης καὶ οἱ κατ' αὐτὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις οὐκ εἰσὶν ἀξιόχρεοι, πόσους δ' εἴποιμ' ἂν ἄλλους εἴ με μηκύνειν δεοί, ὧν τὰξίωμα καὶ κακῶς λέγωσι νικᾷ. Εὐλαβηθῶμεν οὖν, καὶ ὥσπερ ταῖς ἐλευθέραις τῶν πόλεων πρὸς τοὺς τυραννεῖν ἐπιχειροῦντας ἄριστον ὄπλον ἢ ἀπιστία, οὕτω καὶ ἡμῖν τοῖς περὶ τὰ γραμματικὰ καὶ τὰ κριτικὰ ἐσπουδακόσιν οὐδενὶ πισευτέον οὐδὲν τῶν ἀπιθάνων τούτων καὶ παραδόξων.

Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἄλλις, ἐπ' ἄλλον δὲ τινὰ λόγον μεταβῶμεν. Ἐλέγομεν νυνδὴ ὅτι κατὰ πάντα τὰ τοῦ Πλουτάρχου ἀντίγραφα φέροιτο τὸ ἐριδανταίων καὶ ἱμαντελικταίων, ἀτεχνῶς ἀντὶ βημάτων τέρατα. Ἐνεσι δὲ τῶν φιλολογούντων οὐκ ὀλίγοις τισὶν ἀλλὰ σχεδὸν τι τοῖς πλείοσις οἰοῦναι τις δεισιδαιμονία πρὸς τὰ ἀντίγραφα, ἄλλως τε καὶ πρὸς τὰ παλαιότατα τῶν περιόντων καὶ πιστότατα εἶναι δοκοῦντα, οἶόνπερ τὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν Ὁξωνίῳ, καὶ ἐν τοῖς Παρίσις τό τε τοῦ Πλάτωνος καὶ τὸ τοῦ Δημοσθένους, τὸ περικλεέσκατον ἐκεῖνο καὶ ἐρίσις ἀνκμάρτητον

εἶναι δοκοῦν, ἔτι δὲ ἐν Ῥώμῃ τὸ τοῦ Ἰσοκράτους ἐκεῖνο τὸ περιβόητον. Αὕτη μὲν οὖν ἡ δεισιδαιμονία πλείωα δὴ τὴν φιλολογίαν ἐλυμήνατο καὶ ἔβλαψεν ἥτοι τάλιθῃ ἀφανίζουσα καὶ ἐμποδίζουσα ἢ τοῖς ψευδέσι βοηθοῦσα. Πόσαι ἔτι καὶ νῦν κεναὶ καὶ ψευδεῖς δόξαι ἐπιτολᾶζουσι διὰ τὸ τοὺς πολλοὺς μὴ τολμᾶν τῶν τε ἀντιγραφῶν καὶ τῶν ἀντιγράφων ἐν οἷς ἕξασί τε καὶ χρῆ εὖ κἀνδρείως καταφρονεῖν, καὶ μυρία ἐπὶ μυρία γράφας ἀνοήτους καὶ περιφανῶς ἐσφαλμένους καὶ οὐδενὸς ἀξίας καὶ οὐδενὶ εἰς οὐδὲν χρησίμους ἀπορρίπτειν, ἅτε δὴ τάλιθοῦς πανταχοῦ διὰ τῶν ἡμαρτημένων διαφθίνοντας. Ὑπερβαυμάζουσι δὲ τὰ παλαιὰ ἀντίγραφα ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ οὐδέποτε οὐδὲν τῶν τοιούτων ἐορακότες, ἐγὼ δὲ ἀντιγράφοις ἐντετυχηκὼς ἀναριθμήτοις καὶ πλείωα δὴ ὥς ἀκριβέστατα ἀντιβεβληκὼς οὐδὲν ὑποσειλάμενος πᾶσι τοῖς φιλολογοῦσι παραινῶ μῆτε λίαν μέγα παρὰ τῶν ἀντιγράφων προσδοκᾶν, μὴτ' ἄγαν αὐτοῖς πιστεύειν, ἀλλὰ πᾶν τούναντίον ἐν πάνυ πολλοῖς εὐτολμότατα καὶ ἀνδρείοτατα πάντων τῶν ἀντιγράφων καταφρονεῖν. Ἐν γὰρ οὐδὲν οὐδὲ τῶν παμπαιῶν καὶ περιβοήτων ἐκείνων ἀπήλλακται σφαλμάτων, ἀλλὰ γέμει καὶ ταῦτα πολλῶν τε καὶ παντοδαπῶν ἀμαρτημάτων γραφικῶν καὶ τούτων ἀνοητοτάτων. Τὸ γὰρ τῶν ἀντιγραφῶν ἔθνος, οὐ ἄλλο ἀσυνετώτερον καὶ μωρότερον οὐκ οἶμαι γενέσθαι οὐδέποτε, οὐδὲν ὃ, τι εὐ συγχέῃ καὶ συνταράττει καὶ μετασχηματίζει, ἄλλοτε μὲν ἐκ τοῦ μηδὲν προσέχειν τὰ γεγραμμένα λυμαινόμενοι, ἄλλοτε δὲ τὴν παλαιὰν καὶ ἀνακεχωρηκυῖαν λέξιν εἰς τὸ κοινότερον καὶ ἑαυτοῖς γνωριμώτερον καὶ συνηθέστερον μεταπλάττοντες. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν καλουμένων διαφόρων γραφῶν τῶν πλείω φιλοπονίᾳ καὶ σπουδῇ πανταχοῦθεν συναθροισμένων οὐδὲν ἡμᾶς ὠφέλει, βλέπτει δὲ μάλλον καὶ ἐνοχλεῖ ἅτε δὴ τὸν νοῦν ἀπαμβλύνον μάλλον ἢ διεγείρον καὶ ἀντὶ τοῦ φῶς φέρειν ἀχλὺν τινε τῇ δικαιοῇ ἐπάγον. Σκόπει μοι τῆς Καινῆς Διαθήκης ἑκδοσιν ἡντινοῦν τῶν νῦν ἐπιτολᾶζουσῶν, δυσχερανεῖς, εὖ οἶδ' ὅτι, καὶ βδελύξει τὰς ἀναριθμήτους ἐκεῖνας γράφας τὰς ἀηδῖαν μὲν πλείω τοῖς ἀναγινώσκουσι παρεχούσας, ὕψισιν δὲ ἢ τινε ἢ οὐδεμίαν φερούσας. Μισοῦσι δὲ ταῦτα, πῶς δοκεῖς, τῶν νέων οἱ εὐφύτεροι καὶ πρὸς τὴν τῶν λόγων κρίσιν διαβέβληνται τὴν τοσούτων λήρων καὶ φληνάφων προσδεομένην δῆθεν. Οὕτως οὖν ἡ Κριτικὴ τέχνη ἀντὶ τοῦ τὰς τῶν εὐγενεστέρων καὶ εὐφυστέρων ψυχᾶς ὥσπερ ἔλαιον φλόγα ἐγείρειν νῦν ἔξιν ὅτε τοὺς ἀνθρώπους ὥσπερ ὁ μανδραγόρας κοιμίζει. Ὡςπερ οὖν ὁ Ἀρίστιπ-

πος » χριστάμενος μύρω κακούς κακῶς ἀπολωλέναι χρῆναι τοὺς κιναιδούς, ἔφασκε τοῦ μύρου τὴν ὠφέλειαν εἰς λοιδορίαν διαβεβληκότας,» (ὡς γράφει ὁ Κλήμης σελ. 210), οὕτω καὶ ἡμεῖς βοηθῶμεν παγκάλῃ καὶ χρησιμωτάτῳ πράγματι ἀναξίως καὶ ἀδίκως διὰ τοὺς οὐ προσηκόντως καὶ κακῶς χρωμένους διαβεβλημένῳ. Καὶ πρῶτον μὲν, ἐὰν σωφρονῶμεν, πάμπολύ τι πληῖτος τῶν διαφόρων τούτων γραφῶν οὐδὲν χρησίμους οὕσας ἐλέγξαντες ἀπορρίψομεν, μόνας δὲ τηρήσομεν τὰς ἀναθεώρησίν τινα ἐχούσας καὶ περὶ ὧν ἂν τις ἀμφισβητήσῃε πότερον ἐγκριτέαι ἢ οὐ. Αὗται γὰρ τὸ διορατικὸν τῆς ψυχῆς ὄμμα ἐγείρουσι καὶ τὴν φύσει ἐνυπάρχουσαν ἐκάστῳ ἀγχίνουσαν καὶ εὐτοχίαν ἀσκοῦσαι ἀνατρέφουσι καὶ τὸ κρίνειν δύνασθαι, τὸ ἐκ πολλῶν λόγων τελευταῖον ἐπιγέννημα, τῇ ψυχῇ ἐντίκτουσι. Τίνας οὖν καὶ ποίας τινὰς τῶν διαφόρων γραφῶν ἐκείνων ὡς παντελῶς ἀχρήστους καὶ ἀνωφελεῖς πρῶτον ἀποδοκιμασέον καὶ ἀπορριπτέον; Πρῶτον μὲν καὶ μάλιστα τὰς περὶ τὴν τῶν ῥημάτων ὀρθογραφίαν οἰονεῖ ἐξ ἐπιπολῆς περιπετομένης μόνον, οὐκ εἰς τὸ σῶμα εἰσδυομένης οὐδὲ τῆς διανοίας τῶν ῥημάτων ἀπτομένης, ἔπειτα δὲ τὰς τοιαύτας ἀπάσας ἐν αἷς ἐκ πολλῆς πείρας καὶ τριβῆς ἴσμεν τοὺς ἀντιγραφέας συνήθως σφαλλομένους καὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, ἀεὶ ψευδομένους. Τί ἡμῖν διαφέρει πότερον ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ΑΙ ἢ Ε γέγραπται; Τί ἡμῖν μέλει πότερον ΕΙ ἢ Ι, Η ἢ Ι, ΟΙ ἢ Υ ἔγραψαν ἀνθρώπισκοι τινὲς ἀμαθεῖς καὶ τῆς τῶν γεγραμμένων διανοίας οὐδὲν συνιέντες; Ταῦτα πάντα ἡμεῖς αὐτοὶ ἐκ τῶν συμφραζομένων διοριούμεθα οὐδ' ὥσπερ νῦν πάνυ καταγελάσως πεισόμεθα τῶν πάντων μάλιστα ἀγνοούντων. Οὐκοῦν ἐπειδὴ ἀπειράκις ἐν πᾶσι τοῖς ἀντιγράφοις συγχεῖται τὸ Ε καὶ ΑΙ, ὥσπερ καὶ τὸ Ι καὶ ΕΙ, ἐφ' ἡμῖν ἔτω τὸ ἀεὶ βέλτιον διακρίνειν καὶ τὴν γραφὴν εἰς τοῦτο μετατυποῦν μηδὲν φροντίσας τῆς τῶν ἀντιγράφων μαρτυρίας ἢ ἀντιμαρτυρίας, τὰ δὲ τοιαῦτα πάντα ὡς ἀδόκιμα καὶ σπουδῆς ἀνάξια ἐρρέτω. Ἐνθυμηθῆτω μοι τις ὅσον λῆρον καὶ ὅσας φλυαρίας οὕτω ποιοῦντες ἐξαντλήσομεν, ἔτι δὲ καὶ τοῦτό τις ἐννοησάτω ὅτι καὶ νῦν καίτοι οὐ φάσκοντες τοῦτ' αὐτὸ ποιοῦμεν. Τοσοῦτον γὰρ δύναται ἢ τε ἀλήθειαν καὶ τὸ εὖ φρονεῖν καὶ τὸ καλῶς ἐλληνίζειν ἐπίσασθαι, ὡς οὐδεὶς οὐδὲ τῶν εὐλαβετέρων δυνεῖ πάντα τὰ τοιαῦτα μεθαρμόζειν ἀεὶ εἰς τὸ δέον οὐδὲν οὔτε τῶν ἀντιγράφων συμμαρτυρούντων δέόμενος οὔτε τῶν ἀντιγραφέων ἀντιμαρτυρούντων φροντίζων. Γελοῖον, οὐ γὰρ; τὸ συγχεῖν παιδίον καὶ πεδίον, ἔλαιον

καὶ ἔλεον, καὶ νὸν καὶ κενόν, ἑταῖρον καὶ ἕτερον καὶ ἄλλα ἀναρίθμητα τὸ πλῆθος, ταῦτα δὲ διακρίνειν οὐκ ἀπὸ γνώμης, ἀλλὰ τῇ τῶν ἀντιγραφέων ψήφῳ τῶν ἀπαιδεύτων καὶ ἀναισθῆτων ¹⁾. Φέρε δὴ ἐν τοῖς τοῦ Κλήμεντος πεῖραν τινὰ τοῦ πράγματος λάβωμεν καὶ τὸ τοιοῦτον τῶν σφαλμάτων εἶδος ἐξετάσωμεν, ἔπειθ' ὁ πεισθεὶς ὅτι πρὸς τοὺς ἄλλους σύμπαντας τὸ αὐτὸ ἔξῃς τε καὶ χρὴ ποιεῖν, ἀρξάσθω τὸν τοιοῦτον ῥῶπον ἢ καὶ ῥύπον ἐκ τῶν βιβλίων ἐκβάλλειν καὶ ἐκπλύνειν, καὶ οὕτως ἑαυτῷ συνίτω πλεῖστα τὴν συνετὴν καὶ ἔμφρονα φιλολογίαν ὠφεληκότι.

Τιθώμεθα δὴ τὸνδε τὸν νόμον· Ἐν ὁπωσὺν ῥήματι Ἑλληνικῷ ἔξέσω τῷ βουλομένῳ τὸ Ε εἰς Αἰ καὶ τὸ Ι εἰς Εἰ μετατυποῦν καὶ ἀνάπαλιν, ὅπου ἂν ἡ τῶν γεγραμμένων διάνοια καὶ ἡ τῶν καθαρῶς ἑλληνιζόντων συνήθεια τοῦτο ἀπαιτῇ, τῶν δὲ ἀντιγράφων μὴδὲν περὶ μὴδεὶς τούτων κύριον ἔσω, μὴδὲ τὰ τοιαῦτα σφάλματα ἀναγραφῆς μὴδεμιᾶς μὴδὲ μνήμης ἀξιοῦσθω.

Εἶεν δὴ, διασκοπῶμεν νῦν τοῦ Κλήμεντος ἔνια τοῦ νόμου τούτου δεόμενα. Θεωσώμεθα δὲ πρῶτον ὀλίγα ἐκ πάντων πολλῶν, οἷς ἤδη ὁ νόμος ἡδικοημένοις καὶ λελωβημένοις ἐβοήθησεν. Ἀντὶ τοῦ »παιζόντων τὴν Φενίνδα παιδιάν" (σελ. 283), νῦν Φαινίνδα ἔχομεν, καὶ (σελ. 715) »ἀδμήτες ἀεικελιῶν νούσαν" ἀντὶ τοῦ »ἀεὶ καὶ λίαν," ἐν δὲ τοῖς Σιμωνιδεῖσις (σελ. 585) »Ἐστὶ τις λόγος τὰν ἀρετὰν νέειν δυσκαμβάτοις ἐπὶ πέτραις," ἐπειδὴ οἶμαι ἡ ἀρετὴ οὐ νήχεται ἐπὶ πέτραις ἀλλ' οἶκεῖ, νῦν κάλλιον γράφεται »ναίειν," καὶ αἱ χελιδόνες αἱ ὑπερπετόμεναι (σελ. 46) οὐκέτι »κατεξαίρουσι τῶν ἀγαλμάτων" ἀλλὰ κατεξερῶσι, τουτέστι κατατιλῶσι. τῶν δὲ τούτοις παραπλησίον πάντα μετὰ, νῦν δὲ προσθῶμεν ἔνια τῶν ἔτι καὶ νῦν τῆς αὐτῆς θεραπείας δεομένων.

Ἄκουε τοῦ Κλήμεντος λέγοντος (σελ. 502) »οὐ παντὶ γαμητέον

¹⁾ Ὁ Γαληνὸς ἐν τῷ περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων (Τόμ. Α, σελ. 266 Βασ.) ὡς Ὁμήρου εἶχον προφέρεται τὰδε·
τῷδε μάλ' ἐν ἐπίσῃ κραδίᾳ σημαίνεται τληυῖα.
ἀντὶ τοῦ

τῷ δὲ μάλ' ἐν πείσῃ κραδίῃ μένε τετληυῖα,
ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας Υ. 23. Ὅπως δὲ μὴδεὶς ἡμῖν τὰς διαφόρους ταύτας γραφὰς ἀναλέξει καὶ τοῖς τοῦ Ποιητοῦ ἔπεισι προσάψει, μᾶλλον δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα ὁμοίως ἀνωφελῆ ὄντα ἐκ τῶν ἐκδόσεων ὡς τάχος ἀνέλωμεν.

οὐδὲ παντελῶς καὶ ἀναίδην," καὶ (σελ. 505) »τὴν ἐπιμιξίαν οὐ ποιεῖτα πρὸς πολλὰ καὶ ἀναίδην," καὶ (σελ. 523). »ἐκπορευέουσιν ἀναίδην," καὶ (σελ. 524). »ἀναίδην εἰσδεχόμεναι τοὺς βουλομένους." καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπιλίποι μ' ἂν ἡ ἡμέρα τᾶλλα ὅπου κεῖται τὸ ΑΝΑΙΔΗΝ δεῖξαι βουλόμενον. καὶ ἐν τοῖς τῶν ἄλλων δὲ συγγραφέων ἀντιγράφοις ἀπειράκις τὸ ἀναίδην τοῦτο εὕρισκται. Ἑλληνικὸν ἄρα ῥῆμά ἐστιν; Οὐκ ἔστι· πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ὅπου ἂν φανῇ τῷ νόμῳ χρησέον καὶ ΑΝΕΔΗΝ μεταγραφτέον. Ἐκ γὰρ τοῦ ἀνίημι (ἀνεῖται) ἀνέδην γίγνεται ἀντὶ τοῦ ἀνειμένως, καθάπερ ἐκ τοῦ παραβάλλω (παραβέβληται) παραβλήδην, καὶ ἐκ τοῦ γράφω (γέγραπται) γράβδην, καὶ ἐκ τοῦ αἶρω (ἤρται) ἄρδην, καὶ ἐκ τοῦ ἐκτείνω (ἐκτέταται) ἐκτάδην, καὶ ἐκ τοῦ διαγορεύω (διείρηται) διαρρήδην, καὶ ἐκ τοῦ συλλαμβάνω (συνεῖληπται) συλλήβδην καὶ ἐκ τοῦ βυνέω (βέβυσται) βύζην (= βύσδην) καὶ ἕτερα πολλὰ. Τὸ δὲ ἀναίδην οὔτε τὸ ἀναίσχύντως σημαίνει, ἀναιδῶς γὰρ λέγουσιν, οὐθ' ὅλως ἐστὶν ἑλληνικόν. Οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ σφάλμα γραφικόν. Ἄρ' οὖν τοῦτο σημειωσόμεθα ἐκάστοτε; Γέλως ἂν οἶμαι εἶη. Τί δὲ σοὶ δοκεῖ;

Προσθῶμεν τούτοις τὰ παραπλήσια. (σελ. 399). »Οἰνώνη καὶ Βρῆνος." Τί λέγεις, ὠνθρωπε; Οὐκ οἶσθα τὴν Οἰνώνην Κεβρῆνος οὕσαν θυγατέρα; Ἐπίγραμμα τι φέρεται ἐν σχολίῳ (πρὸς σελ. 44). »καὶ πυραμίδες ὠκοδομήθησαν εἰς μνημάτων χώραν, ὥς μαρτυρεῖ τὸ ἐν αὐταῖς ἐπίγραμμα οὕτως ἔχον·

Μνήματα καὶ Φρηνός τε καὶ ἀντιθέου Μυκερήνου

Καὶ Χέοπος κατιδὼν Μάξιμος ἡγεσάμην.

οὐχ οὕτως εἶχε τοῦπίγραμμα, ἐμοὶ δοκεῖν, ἀλλ' ὧδε·

Μνήματα Κεφρῆνός τε κ. ἀ. Μυκερίνου, καὶ ἡγεσάμην (ἐθαύμασα) ἀντὶ τοῦ ἡγεσάμην. Μῆτι πρὸς ταῦτα ἀντιγραφέων ἡμῖν δεήσει μαρτύρων; Ἄλλ' οὐδὲ σελ. 546. ἀντιγράφου δεησόμεθα, ἴν' ἀντὶ τοῦ· »τὴν ζήτησιν εἰς εὔρεσιν περαιοῖ τὴν καινὴν ἐξελάσας Φλυαρίαν," μεταγράψειν τολμῶμεν περατοῖ καὶ κενήν. οὐδὲ (σελ. 493).

Φιλοσοφίαν κενὴν γὰρ οὗτος φιλοσοφεῖ.

πεινὴν διδάσκει καὶ μαθητὰς λαμβάνει,

καινὴν μὲν οὖν. Οὐκ ἔγραψεν ὁ Δημόκριτος (σελ. 357). »γέας πλείστας εἶδον," ἀλλὰ γαίαν, οὐδὲ ὁ Κλήμης (σελ. 358). »Φασιν ἐκ Μαλιαίων ἀφικέσθαι," ἀλλ' ἐκ Μαλιέων. Γραπτέον

δὲ καὶ (σελ. 901) *μηλέαις οὐχὶ μηλαίαις*, καὶ (σελ. 678) *παρὰ παίσῃ οὐχὶ παρὰ πέσῃ*, καὶ *ἐνιαχοῦ ἢ δὲ λόγος αἶρεϊ*'' ἀντὶ τοῦ ἢ δὲ λόγος ἔρεϊ."

Περὶ μὲν τῆς τῶν πάλαι Ἑλλήνων προφορᾶς, ᾧ βέλτιστε Κόντος, οὐτὶ μαχήσομαι οὔτε σοὶ οὔτε τῷ ἄλλῳ. μάταιον γὰρ καὶ ἀνήνυτον τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐδὲν πλεον ποιήτομεν ζητοῦντες, ὁ δὲ φιλονικῶν ἐν τούτοις γέλωτα τοῖς εὖ φρονούσιν ὀφλήσει, ὅμως δ' οὐ σε κρύψω ὅτι μοι δοκεῖ ὁ Κλήμης τὸ ΑΙ καὶ τὸ Ε ὁμοίως προφέρεισθαι. Τεκμαιρόμαι δὲ ἐκ τῶν σελ. 205 καὶ 206 γεγραμμένων »*μουσικῶς ταύτῃ νοοῦσι τὸ ἔλαιον ἀφ'* οὗ τὸ ἔλεος τὸ ἐφ' *ἡμᾶς*'' καὶ μετ' ὀλίγα »*ἔλαιον μὲν ὡς μαθητὴν ἡλεημένον*.'' Ταῦτα δ' ἐστὶ μὲν ὑπὸ τι ἄτοπα καὶ καταγέλαστα, παντελῶς μαινομένου δ' ἂν ἦν τὸ τοιαῦτα γράφειν εἰ μὴ τὸ ἔλαιον καὶ τὸ ἔλεος οὕτω γ' ἀκοῦσαι ἦν ὁμοιότατα.

"Ὡς περ οὖν ἐν τούτῳ τῶν σφαλμάτων τῷ γίνεαι τῶν ἀντιγράφων οὐδὲν φροντισέον, οὕτω καὶ ἐν ἑτέροις πολλοῖς. μάλιστα δ' ἐν οἷς τὸ Ι καὶ ΕΙ ἀναίσθητοι ἀντιγραφεῖς συγχέουσι. Διαφέρει τι, οἶμαι, τοῦ παιδεύειν τὸ παίζειν καὶ τῆς παιδείας ἢ παιδεία, τοῖς δ' ἀντιγραφεῦσι τὸ δὴ λεγόμενον πάντα μία Μύκονος καὶ εἰκὴ πανταχοῦ ὅ, τι ἂν τύχῃσι γράφουσιν. Ἡμεῖς δὲ ταῦτα πάντα ἀκριβῶς εἰδότες τούτοις δουλεύομεν; Μὴ γένοιτο. Παραβῶμεν δὴ καὶ τῶν τοιούτων ἓν τι καὶ δεύτερον παράδειγμα. Κομπῶς εἴρηκεν ὁ Πλάτων, (ἢ ὅστις δὴ ἔγραψε τὰς περιφερομένας ὡς Πλάτωνος ἐπιστολάς) σελ. 325 C. »*σπουδῇ τε μὴ ἀμούσῳ καὶ τῇ τῆς σπουδῆς ἀδελφῇ παιδιᾷ*,'' πᾶσι δὲ τοῖς ἐλληνίζουσιν ἔθος ὥς περ τῷ σπουδάζειν τὸ παίζειν, οὕτω καὶ τῇ σπουδῇ τὴν παιδίαν ἀντιτιθέναι. "Ἄκουε νῦν τοῦ Κλήμεντος (σελ. 710) »*καὶ τῇ τῆς σπουδῆς ἀδελφῇ παιδείᾳ*,'' λέγοντος. "Ἀσείως ὁ Τίμαιος ἐν προλόγῳ τῶν τοῦ Πλάτωνος λέξεων ἀντέστροφος τὴν τάξιν οὕτως εἰπὼν. »*παιδιᾷ τε ἅμα καὶ τῇ τῆς παιδείας ἀδελφῇ σπουδῇ χρησάμενος*.'' ἀλλὰ κἀναυθὰ ἐν τῷ ἀντιγράφῳ *παιδείᾳ* καὶ *παιδείας* φέρεται, καὶ καθόλου ὅπου ποτὲ τις τὴν παιδίαν ὠνόμασεν ὅφει τοὺς ἡλιθίους ἀντιγραφέας παιδείαν μεταγράφοντας. Παρὰ τῷ Κλήμεντι γράφεται (σελ. 328) »*τὸ βάρβαρον ἐν παιδείᾳ τιθέμενοι*.'' ἀλλὰ φανερόν ἐστι τοῦτο λέγων »*τοὺς βαρβάρους τωθάζοντες ἢ διαμωκόμενοι*,'' τουτέστιν ἐν παιδιᾷ τιθέμενοι, οὐ γὰρ; Πάντες γράφουσι (σελ. 111): »*τοιαύτην τινὰ παίζειν παιδείαν τὸν ἑαυτοῦ Δία Ἰράκλειτος λέγει*.'' ἐγὼ δὲ τῷ νόμῳ πει-

σθῆιν ἂν καὶ γράψας παιδίων οὐδ' ἂν μνήμης ἀξιόσχιμι τὸ παιδεῖαν.

Πλείη δ' ἔστι παρὰ τῷ Κλήμεντι τῶν τοιούτων ἀμαρτημάτων ἀφθονία, οἱ γὰρ ἐκδύται τῶν ἀντιγράφων ἀπρὶξ ἔχονται, οἱ δ' ἀμαθεῖς ἀντιγραφεῖς τῶν τοιούτων περὶ οὐδὲν ἐπαίουσιν, εἴθ' οἱ ἐκ τοῦ κρίνειν δύνασθαι κριτικοὶ καλούμενοι τυφλοῖς ἡγεμόσιν ἀκολουθοῦντες ὥσπερ εἰς βόθρον ἐμπίπτουσιν εἰς τὰ τοιαῦτα, οἷον ἐστὶ τὸ σελ. 44 γραφόμενον: »πυραμίδες καὶ μαυσώλια καὶ λαβύρινοι,» τὰς μὲν πυραμίδας ἴσμεν καὶ τοὺς λαβυρίνους, τὰ δὲ μαυσώλια τί; Πάντα τὰ τοιαῦτα ἐξ ὀνομάτων κυρίων παρηγμένα, εἴτε ἱερὸν σημαίνει εἴτε μνῆμα εἰς Εἰον λήγει, οἷον Ἀσκληπιεῖον, Ἀνακτεῖον, Θησεῖον, Αἰακτεῖον, Αἰάντειον, Ἀράτειον, κτλ. οὕτως οὖν καὶ Μαυσώλειον. Ταῦτα μέντοι οὐδεὶς ἀγνοεῖ δήπου. Κἄτα πῶς τῶν τοιούτων ἀνέχονται; Ὅτι τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις πάντες ὡς ἀκριβέστατα ἀκολουθοῦσι καὶ αὕτη ἐστὶ τῶν ἐκδοτῶν ἡ πίστις καλυμμένη. Ποία πίστις; δεισιδαιμονία μὲν οὖν. Ποσάκις ἐν τοῖς τοῦ Κλήμεντος εὐρίσκεται Ἐπικούριος, Πυθαγόριος, τὸ Μετάλλιον μύρον (σελ. 207) καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα. Καίτοι τίς ἀγνοεῖ ὅτι Ἐπικούρειος καὶ Πυθαγόρειος δεῖ λέγειν καὶ ὅτι τὸ μύρον τὸ περιβόητον ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Μεγάλλειον καλεῖται; Οὐδαὶς δήπου. Τί οὖν τούτοις οὐ χρώμεθα καὶ τοῖς ἀντιγράφοις τοῖς πᾶσιν ὁμοίως ἐσφαλμένοις μακρὰ ἐρῶσθαι φράζομεν;

Οὐκ ὀλίγακις παρὰ τῷ Κλήμεντι εὐρήσεις τό τε καθάριος καὶ τὸ καθαρὸτης, οἷον (σελ. 256) »τὴν μὲν γὰρ Ἀρετὴν ἐποίησεν (ὁ Προδικος) καὶ λευχεύμονα καὶ καθάριον,» καὶ (σελ. 286) »καθάριος δὲ καὶ ἀφελὴς ἡ σωφροσύνη,» καὶ (σελ. 281) »καθαριότητος ἔνεκεν καὶ υἱείας,» καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀλλὰ μὴν τὸ καθάριος οὐκ ἔστιν Ἑλληνικόν. Τί οὖν; Ὁ καθάρειος. Ὡς περ γὰρ ἐκ τοῦ μέγας παράγεται ὁ μεγάλειος, οὕτω καὶ ὁ καθάρειος ἐκ τοῦ καθάρως. Εἰ δὲ τοῖς ἀπαιδεύτοις ἀντιγραφεῦσιν ἔδοξεν αἰεὶ καὶ πανταχοῦ ταῦτα παραφθεῖρειν, τί τοῦτο πρὸς ἡμᾶς;

Τίς ἀνέξεται σελ. 786 τῆς γραφῆς ταύτης: »εὐαισθήτως ἔχειν διδάσκει ὥρων ἐτίων, ἀέρων μεταβολῆς, ἐπιτολῶν ἄτρων.» Ἐγὼ μὲν ᾤμην »ἠῶρων ἐτίων» δεῖν γράφειν, καὶ σὺ καὶ πάντες. Τί οὖν ἐτίων γράφεται; Ὅτι τὸ ἐν τοῖς Παρίσις ἀντίγραφον τὸ πάνυ παλαιὸν τὴν γραφὴν ταύτην ἔχει. Οὐκ ἐς κόρακας ἀπο-

τοῦ καὶ
σελ. 286
ἐπὶ σελ.

Φθερεῖ αὐτῶ τῷ ἀντιγράφῳ ὅς τις εἴ ὁ ταῦτα λέγων μετὰ σπουδῆς;
 Ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ βραχέος Ι τὸ ΕΙ ὄψει ἀμυθῶς γράφοντας, οἶόν ἐστι τὸ σελ. 281. »ἐκλύσεις ἄγουσι καὶ λειποθυμίας." Οὐ σε λαμβάνει, ὦ φίλτατε Κύντος, ὅτι οὐδὲν ἐστὶν Ἑλληνικὸν ὄνομα ἐκ τοῦ λειπο — σύνθετον. Σύγκειται γὰρ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐκ τῶν ἀπλῶν καὶ συνεσταλμένων, οἷον ἐκ τοῦ Φεύγειν ὁ Φυγόπονος καὶ ἐκ τοῦ δάκνειν ὁ δακνέθυμος, οὕτως οὖν ἐκ τοῦ λείπειν ἢ λιποθυμία καὶ τὸ λιποτάξιον καὶ τᾶλλα πάντα. Διαφθέρεται μὲν ταῦτα ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ὀλίγου δεῖν πᾶσιν, ἀλλ' ἢ τε ἀναλογία καὶ τὰ τῶν ποιητῶν μαρτύρια διδάσκουσι τᾶληθές, ὡς ὁ Ἑμπεδοκλῆς.

εἰ δ' ἔτι σοι περὶ τῶνδε λιπόξυλος ἔπλετο πίσις.
 καὶ ὁ Καλλιμάχος.

τῇ καὶ λίπουρα καὶ μόνωτα θύεται.
 καὶ ὁ Ἀντιφάνης ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς (σελ. 304).

τὰ δ' ἐγχείλεια γράφομαι λιποταξίου.
 τὸ μὲν ἀντίγραφον τὸ παλαιότατον τὸ ἐν Βενετίᾳ (ἐξ οὗ πάντα τᾶλλα γέγονε καὶ δὴ καὶ ἡ Ἐπιτομή) λιποταξίου φέρει, ὁ δὲ Πόρσων διώρθωσεν. Εὐρήσεις ἐν τῷ τοῦ Στεφάνου Θησαυρῷ καὶ τὸ Λιποδρανεῖν καὶ τὸ Λιποδρῆς καὶ τὸ Λιποδεής, σὺ δέ, οἶμαι, γελάσας διαγράψεις ὡς καὶ τοῦ Ὀλιγοδρανεῖν καὶ Ὀλιγοδρανής καὶ Ὀλιγοδεής παρεφθαρμένα.

Πρὸς ταῦτα οὖν τὸ γεγραμμένον ὁ λ. 370. »οὐ τοὺς ὄντως σοφοὺς διαβάλλει, ἀλλὰ τοὺς ἡσέει σοφοὺς." οὐδὲν ἐνδιαστάς διορθώσεις δοκησισόφους, ἐάν τε τοῖς ἀντιγράφοις συνδοκῇ, ἐάν τε μὴ. Ἀττικὸν ὄνομα τὸ Δοκησισόφος καὶ Δοκησιδέξιος, τὸ δὲ παρὰ τῷ Πολυδεύκει (λ. § 2). Δοκησίνοους μοχθηρὸν καὶ ἀδόκιμον καὶ παρ' οὐδενὶ τῶν ὀδοκίμωντων κείμενον. Χαίρει δὲ τῷ ὀνόματι τῷ Δοκησίσοφος καὶ ὁ Κλήμης, εἰς (σελ. 58). »πρὸς τῶν δοκησισόφων τούτων." καὶ συχνάκις ἀλλαχθῶ. Τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα φαίνεται σελ. 347. »τοὺς δακνέει σοφοὺς καὶ οἰομένους εἶναι οὐκ ὄντας δὲ σοφοὺς ἐπιρραπίζων." Τοὺς αὐτοὺς ὁ Κλήμης ἐστὶν ὅτε οἰησισόφους ἀποκαλεῖ, εἰς (σελ. 426). »μικρὸν διορώντων τῶν παρ' Ἑλλήσιν οἰησισόφων," καὶ ἐν ἄλλοις.

Καὶ ἐκ τούτων οἶμαι πᾶσιν εἶναι φανερόν ὅτι μάταιον καὶ ἀνόητόν ἐστι τὰς τοιαύτας γραφὰς φροντίδας τινὲς καὶ μνήμης ἀξιοῦν. Οὐκοῦν τὴν τῶν ἀντιγραφῶν ἄνοιαν καὶ ἀπαιδευσίαν ἐν ὀλίγοις ἔτι θεασάμενοι εἰσάταξτε τῶν τοιούτων ἀπαλλαγῶμεν. Γράφουσι

(σελ. 503) »Βουζύγιον ἄράν» καὶ χρυσοχοῖων καὶ ἀνδρὶ-
κελα καὶ μοιχίας (221) καὶ πίσμα (785) τὸν κάλων κα-
λοῦσι, καὶ ἐπικαταδεῖν (213) ἀντὶ τοῦ ἐπεὶ καταδεῖν, καὶ
χρυσίων ἐν ἐξαμέτρῳ σίχῳ (492).

οὐθ' ὑπὸ χρυσίων δουλουμένη οὐθ' ὑπ' ἐρώτων,
καὶ ἐκ τοῦναντίου ἐλλειπής (113) καὶ Μαϊανδρείους (164) καὶ
δρνεῖς (164) καὶ ἀπελειπέτην (57). οὐδὲ τὸ μέτιμεν ὀρθῶς
ἔγραφον, εὐρήσεις γὰρ μέτειμεν γεγραμμένον σελ. 564.

Ὅτι μὲν τὸ ἴδιον τὸ μακρὸν κατὰ παλαιὸν τι ἔθος διὰ τῆς Εἰ-
γράφεται τίς ἀγνοεῖ τῶν περὶ κρίσιν καὶ διόρθωσιν Ἑλληνικῶν λό-
γων κἂν βραχύ τι ἐσπουδακότων; Συμβαίνει δ' ἐνιαχοῦ περὶ μίαν
καὶ τὴν αὐτὴν λέξιν οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δις καὶ τρίς ὑπὸ τῶν
γραφέων ἀμαρτάνεσθαι τι, τὸ δ' ἀληθὲς οὐδ' ὥς ἀπόλωλεν, ἀλλ'
ἡ διόρθωσις τὴν αὐτὴν ἔχει ἐνάργειαν τοῖς ἀπλῶς καὶ ἐπιπολῆς
ἡμαρτημένοις. Οἶδον τι λέγω παραδείγματα ὀλίγα φανερόν ποιήσει.
Ἐν τοῖς τοῦ Στράβωνος σελ. 427 ἐφέρετο »ὁ βασιλεὺς Λίπα-
λιος» ἀντὶ τοῦ Αἰγίμιος. Ὅρξες ὅπως ὁ ΑἰΓΙΜΙΟΣ ἀπόλωλετο,
τὸ γὰρ ΓΙ εἰς Π μετέπεσε, τὸ δὲ Μ ἐγένετο ΛΛ. Πολλῶς εἶ-
δον τὸ εὐπάθεια καὶ ἀντιπάθεια γενόμενον εὐπλοία καὶ
ἀντίπλοια, ἐκ τοῦναντίου τὸ εὐπλοεῖν μεταπεπτωκὸς εἰς
τὸ εὐπαθεῖν. Οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον διαφέρει τὸ ΛΟ τοῦ ΛΘ. Ἐν
τοῖς τοῦ Ἡσυχίου φέρεται »Κάππει; κατήλθεν.» Ἐγένετο δὲ
τοῦτο τὸ τέρας ἐκ τοῦ Κ ΤΗ' (κατήει) οὕτως· ἐξίτηλος ἦν
γραφὴ ΚΑΠΠΕΙ, εἴτ' ἀβέλτερος ἦν ἡ λέξις· πει ἔγραψεν. Ἐν δὲ
βιβλίοις ὑπὸ μακροῦ χρόνου ἀμυδροῖς ὡς λεπτότεροι τῶν τε σιγμῶν
καὶ τῶν γραμμῶν οὐδ' ἂν ὥς ἐτι φαίνεται, καὶ ὥσπερ διὰ τοῦτο τὸ
Θ τοῦ Ο οὐδ' ἐν διαφέρει οὕτως ἀπ' ἑαυτοῦ τὸ Λ καὶ τὸ Δ καὶ
τὸ Λ διαγιγνώσκειν. Οὕτω δὴ Σ. λέγον ἐν τῇ Ἡσυχίου λέξει
καλεῖται τὸ Σκιαδεῖον καὶ Αἰτταῖα Λιταί, καὶ τὸν Λοι-
γὸν Ἀοιγὸν καλεῖ καὶ Ἀπέβαισεν Ἀπέβλισεν· οὕτω δὲ καὶ αἱ Δρήσεις ἐγένοντο Ἀρσημαὶ καὶ τὰ Λύματα
Ἀτματα καὶ μυρία ὅσα τοιαῦτα κατὰ τὴν Ἡσυχίου λέξιν ἂν
εὔροις. Πλεῖστον δὲ πρὸς κρίσιν αὐτὸς τ' ἂν ἀφελοῖτο καὶ τοὺς
ἄλλους ἀφελοῖν ὁ πάντα ταῦτ' ἐπιμελῶς ἀναλέξας τε καὶ κατὰ
τάξιν διαθεῖς καὶ πλήθος διορθώσεων ἐμφανεσάτων καὶ ἀναντιρρήτων
οἶονεὶ κανόνα τοῖς τᾶλλα διορθώσουσι παρασχάν. Ὅφει δὲ παντα-
χοῦ τὰς σιγμὰς καὶ τὰς γραμμὰς τὰς λεπτότερας πάλαι ἠφάνι-
σμέναις καὶ διὰ τοῦτο οὐδ' ἐν ὅλῳ διαφέροντα Γ-Τ, Ε-Σ,

αὐτοῦ ἰστο
κρίσις καὶ
ἰστοῦ ἐν τῇ
τοῦ μίμ
καὶ ἐν τῇ
θεωρίᾳ
καὶ ἐν τῇ

Z - T, H - N, Θ - Ο, Ι - Γ - Τ - Ρ, Κ - ΙC, Μ - ΛΑ - ΛΑ - ΛΔ - ΛΑ, Ν - ΛΙ, Π - ΠΙ - ΤΙ - Η - Ν, Υ - Τ, Ψ - Τ, ταῦτα δὲ πάντα πολλαχῶς ἀλλήλοις συμπεπλεγμένα τίκτει ἄλλο τι πλήθος σφαλμάτων τερασίων μὲν ἀλλ' οὐ πάνυ τι δυσθεραπεύτων· ὡς γὰρ τὸ ΛΑ καὶ Μ καὶ ΛΑ συνεχῶς συγχυθέντα ὀρώμεν, οὕτω δὲ καὶ τὸ ΛΘ καὶ ΛΟ καὶ τὸ ΑΝ καὶ ΔΗ καὶ πάντα τὰ ἐν μὲν τοῖς ἡμετέροις βιβλίοις παραπλήσια καὶ παρόμοια ἀλλήλοις, ἐν δὲ τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις τὸ παράπαν οὐδὲν ἀλλήλων διαφέροντα. Τοῦτοιοις δὲ σωφρόνως τις καὶ φρονίμως χρώμενος καὶ αἰεὶ ταῦτα ἐν τοῖς φανερώς ἐσφαλμένοις πρόχειρα ἔχων πολλάκις ὀφείτῃ ἐκ πολλοῦ σκότου ἐξείφνης λαμπρὸν φῶς ἀνατέλλων. Εἰσὶ τινες Διαλέξεις Δωριεῖ γεγραμμέναι ἀδέσποτοι ἐκδεδομέναι πρότερον μὲν ὑπ' ἄλλων νεωστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ Μυλλαχίου ἐν Τετῇ τῶν Φιλοσόφων Ἀποσπασματίοις. Ἐκεῖ γέγραπται σελ. 551. »οὕτω μανθάνομεν τὰ οὐνόματα καὶ τὼς διδασκάλως οὐκ ἀκούομες,» τὸ δὲ οὐκ ἀκούομες παραδιόρθωμά ἐστι τοῦ Κοινίου (πρὸς τὸν Κορίνθ. Γρηγ. σελ. 180), τὰ γὰρ ἀντίγραφα φέρει: »τὼς διδασκάλως οὐκ ἄμεγ.» Τὸ δὲ ΟΥΚΙΑΜΕC οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ΟΥΚΙΑΜΕC, οὐκ ἴδμεγ, οὐ γινώσκομεν τοὺς διδασκάλους, φησὶν. Ἐν τοῖς ἐξῆς πλήθος τι τῶν τοιούτων παραστήσων νῦν ἐν μόνον προσθήσω. Ὁ Λογγῖνος περὶ ᾿Γψους γράφων ἐν τῇ τέλει τοῦ συγγραμματίου τάδε εἰπεῖν δοκεῖ: »ἀφελεῖσθαι — αἱ πλεονεξίαι καὶ ἐπικαλύψεις τὸς κακοῖς τὴν οἰκουμένην.» Ὁ δὲ οἶμαι οὐκ ΕΠΙΚΑΤCΕΙΑΝ ἔγραψε (τί γὰρ τὸ τοῖς κακοῖς ἐπικαθεῖν τινά;); ἀλλ' ΕΠΙΚΑΤCΕΙΑΝ (ἐπικλύσειαν) »τοῖς κακοῖς τὴν οἰκουμένην.» Τούτωντιόν σφάλμα εὐρήσεις ἐν τοῖς τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ σελ. 247 B. »μὴ προσκλύσεις» ἀντὶ τοῦ »προσκαύσεις.» Φαίνονται τοίνυν ἀπανταχοῦ τῶν βιβλίων αἱ τοιαῦται συγχύσεις εἶθ' ἐνδὲ μένου γράμματος εἴτε καὶ πλείονων εἰς παρόμοιον τι σχῆμα μεταπεπτωκότων, ὡς ἡ ΕΠΙΠΛΟΘΕΙΑ εὐπλοία ἐγένετο καὶ ἀντίπλοια ἢ ΑΝΤΙΠΛΟΘΕΙΑ. Προσθήσω δὲ τούτοις νῦν καὶ ἄλλα τιὰ διὰ τὸ χρησιμώτατον εἶναι τοῖς νεωτέροις τὴν ἐν τούτοις ἐνέργειαν θεάσασθαι. Ἐν τῇ Πανσανίου Περιηγῇ τῆς Ἑλλάδος Γ. 14, 2 φέρει τῶν ἀντιγράφων: »τάφοι τῶν ἀγικαδῶν» καὶ μετ' ὀλίγα: »ἐν ἀπαδῶν» καὶ § 3: »τῶν μνημάτων ἃ τοῖς ἀπάδασι πεποιήται.» Περὶ δὲ τῶν ἐν Σπάρτῃ βασιλέων ὁ λόγος, οὗς ἴσμεν ὑπὸ τῶν πολιτῶν Ἀγιάδας καὶ Εὐρυπωντίδας καλούμενους. Ἐμφανὲς τοίνυν τὸ σφάλμα ΑΠΑΔΩΝ καὶ ΑΠΑΔΑΙC ἀντὶ τοῦ Ἀγικαδῶν καὶ

'Αγιάδαις¹⁾), τὸ δὲ Ἀγιπαδῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ Ἀ^γπ^αδῶν· διώρ-
 θωσέ τις τὸ σφάλμα, ὃ δὲ μεταγράψας οὐ συνεῖς ἀμφοτέρων πα-
 ρέλαβε. Διώρθωσε δὲ τὸ τοῦ Παυσανίου Ιατρὸς τις παρ' ἡμῶν φι-
 λολογώτατος (κατὰ τὸν Κοραῆν τὸν ὑμετέρειον) ὀνόματι Ἑρίγγας ἐν
 ταῖς καλουμέναις Παρατηρήσεσι Κριτικαῖς (Observationes Criticae)
 σελ. 201. Ἐπιτυχέστατος ἐν τοῖς τοιούτοις ὢν ὁ ἀνὴρ πλεῖστα κα-
 τώρθωσεν ὧν ὀλίγα παραθήσομαι: ἀκροπόλοιοι (σελ. 59) ἀντὶ τοῦ
 ἀκροπόλοιοι — γάγγλια (σελ. 60) ἀντὶ τοῦ τάγγλια — ἰλ-
 λός (218) ἀντὶ τοῦ ἰάδος — ἀλλ' ἀλυσθαίνει (171) ἀντὶ
 τοῦ ἀλλὰ δυσθενεῖ. Εὐτοχώτατα δὲ ὁ αὐτὸς τὸ τοῦ Ἡροδότου
 διώρθωσεν ἐν τῇ ἕκτῃ κεφ. 28. »ἐκ Λέσβου δὲ δεῖμαινουσίης
 οἱ τῆς στρατιῆς πέρην διαβαίνει,» ὃ δὲ Ἑρίγγας συνεῖς ὅτι οὐκ
 ἐδέδισαν οἱ ἄνδρες ἀλλ' ἐπέλυνον, ἀντὶ τοῦ ΔΕΙΜΑΙΝΟΤΗΣ
 εὔρηκε τάλιθδς ΔΕΙΜΑΙΝΟΤΗΣ »λιμαινουσίης οἱ τῆς στρα-
 τιῆς.» Πολλὰ ὁμοῦ διεφθαρμένα ὄρξας περὶ τε τὰ σύμφωνα καὶ
 τὰ φωνήεντα, ἀλλ' εὐάτα πάντα. Οἶόν ἐστι καὶ τὸ Διονυσίου τοῦ
 κωμικοῦ ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς σελ. 404 Ε. Τὸ μὲν παλαιότα-
 τον ἀντίγραφον φέρει·

σφῶδρα μοι καὶ χάρισ αἰεὶ μία νῆ τοὺς θεοὺς
 ταυτὶ προεῖπας.

ὃ δὲ Πόρσων καὶ τοῦτο κατάρθωσε μεταγράψας·

σφῶδρα μοι κεχάρισαι, Σιμία.

Προσθήσω δὲ νῦν τούτοις παράδειγμα ἐξ αὐτοῦ τοῦ Κλήμεντος.
 Μνημονεύεται σελ. 673. »ὁ Κωμικός Φιλύδεος.» Ἐκ τοῦ τῶν
 Κωμικῶν χοροῦ παραχρήμα προῆλθεν ὁ Φιλύλλιος καὶ τὴν ἑαυ-
 τοῦ χώραν ἐπανέλαβεν. Ὁρθῶς γε. Ἀλλὰ πῶς ποτὲ ἐκ τοῦ Φι-
 λυλλίου Φιλύδεος ἡμῶν ἀνεφάνη; Ἐγὼ ἐρῶ. Τὸ μὲν πρότερον Α
 εἰς Δ μετέπεσε, τὸ δὲ δεύτερον εἰς Α, ἔπειτα τὴν τρίτην ἐπά-
 γοντες οἱ τρισάθλιοι ἀντιγραφεῖς τὸ Φιλύδαιος εἰς τὸ Φιλύδεος
 συνήθως μετέβαλλον. Ὅδῳ βαδίζει τὸ πρῶγμα, ὡς ὄρξας, καὶ πάντα
 ἐναργῇ. Προῦθηκα δὲ ταῦτα πρὸς διόρθωσιν ἑτέρου τινὸς παρὰ τῷ
 Κλήμεντι χωρίου παγγελοῦς διεφθαρμένου σελ. 77. ὅπου πικρῶς

¹⁾ Τὸ αὐτὸ σφάλμα εὑρίσκεται παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν τῷ τοῦ
 "Αγίδος βίῳ κεφ. 3: »Ἅγις μὲν Εὐρυπωντιδης, — Λεωνίδας δὲ
 τῆς ἐτέρας οἰκίας ἦν Ἀπάδης (Ἀγιάδης).» Ὁ δὲ Εὐρυπῶν
 ἐν τοῖς ἀντιγράφοις Εὐρυτίων γίνεσθαι καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ Εὐ-
 ρυτιωντίδαι ἀντ' Εὐρυπωντιδῶν.

διασύρων τοὺς τὸν Ἀλέξανδρον ἀποθεοῦντας » ἄγαμαι τοίνυν (Φησὶ) τὸν θεῖον σοφιστήν, Θεόκριτος ὄνομα αὐτῷ, » εἶτα τὸ τοῦ Θεοκρίτου σκῶμμα εἰς Ἀλέξανδρον τὸν νεκρὸν ἐπιφέρει. Ἐπίσης μοι τὴν διάνοιαν, ὃ κράτιστε Κόντος, ἄρά τι αἰσθάνει τοῦ σφάλματος; Τὸν θεῖον σοφιστήν προσαγορεύει ὁ Κλήμης Ἑλληνα ἄνδρα, ἓνα τῶν δοκησιδόφων, τῶν ἀλαζόνων, τῶν φιλαύτων, τῶν ἀπίστων! Μόνους γὰρ ἐξαιρεῖ λόγου τοὺς παρὰ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν τὰ βελτίω μεμαθηκότων, μᾶλλον δὲ κεκλοσθέντων. Τὸ δὲ ἐτι θαυμαστότερον, θεῖον προσαγορεύει ἄνδρα οὐθ' ὅσιον οὔτε δίκαιον, ἀσεῖον μὲν καὶ εὐτράπελον, ἄλλως δὲ μοχθηρὸν καὶ ἐλαχίστου ἄξιον. Ἐσφαλταὶ περιφανῶς τὸ ΘΕΙΟΝ, σὺ δὲ συνεξέυρισκέ μοι τὸ ἀναγνωσέον. Οἶσθα ὅτι τοῖς Ἑλλησιν ἔθος τοὺς τε ἄλλους ἐνδόξους ἄνδρας καὶ τοὺς διαβοήτους σοφιστὰς ἀπὸ τῶν πατρίδων ὀνομάζειν, οἷον ὁ Κεῖτος σοφιστής, ὁ Ἡλείος σοφιστής, ὁ Λεοντίνος σοφιστής, ὁ Καλχηδόνιος σοφιστής, ὁ Ἀβδηρίτης σοφιστής, ἀντὶ τοῦ ὁ Πρόδικος, ὁ Ἰππίας, ὁ Γοργίας, ὁ Θρασύμαχος, ὁ Πρωταγόρας. Παραδειγματῶν δὲ μετὰ πάντα, ὧν ἐν καὶ δεύτερον παραθέσθαι ἐξαρκέσει ἐξ αὐτοῦ τοῦ Κλήμεντος σελ. 236. » ταύτη καὶ τὸν Κεῖτον ἀποδέχομαι σοφιστήν. » καὶ (σελ. 227): » μικρὰν ἐπιληψίαν τὴν συνουσίαν ὁ Ἀβδηρίτης ἔλεγε σοφιστής, » δῆλον δὲ ὅτι νῦν οὐ τὸν Πρωταγόραν λέγει, ἀλλὰ τὸν Δημόκριτον. Ὁ δὲ Θεόκριτος πόθεν; Ἀποκρινάσθω ὁ ὁμῶνυμος αὐτῷ ποιητής.

Ἄλλος ὁ Χῖος, ἐγὼ δὲ Θεόκριτος, ὃς τάδ' ἔγραψα, εἶς ἀπὸ τῶν πολλῶν εἰμὶ Συρακοσίω.

Ὀνομάζεται οὖν ὁ Χῖος σοφιστής, ὡς παρὰ τῷ Δειπνοσοφιστῇ (σελ. 14). » Δημοτέλης ὁ Θεοκρίτου τοῦ Χίου σοφιστοῦ ἀδελφός. » Οὐκοῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο ὁ Κλήμης αὐτὸν ὀνομάζων ἐγγράφει. » Ἀγαμαι τοίνυν τὸν Χῖον σοφιστήν, Θεόκριτος ὄνομα αὐτῷ. » ἀντὶ δὲ τοῦ Χῖον ΧΕΙΟΝ ἐν τοῖς παλαιότεροις τῶν ἀντιγράφων συνήθως ἐγγράφητο, ὅπερ ἀγνοήσας τις τῶν ἀβελτέρων τούτων ἀντιγραφῶν εἰς τὸ πᾶσι γνωριμώτατον θεῖον μετέπλασσε τῆς διανοίας οὐδ' ὀτιοῦν φροντίσας.

Καθάπερ οὖν ἐν πᾶσιν, ὡς προείπομεν, ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν ὁπότερον ΛΙ ἢ Ε γραπτέον, οὕτω δὴ καὶ τοῦ Ι ἢ τῆς ΕΙ ἡμετέρα ἢ αἵρεσις. Καλλίστην καὶ εὐσοχωτάτην διόρθωσιν ἐνθὲνδε ἀναβλαστουσαν προεργασάμενος τὸν περὶ τούτων λόγον καταπαύσω. Ἐγγράφητο ἐν τοῖς τοῦ Στράβωνος ΙΔ. σελ. 683: » τὴν ὑποστῆσαν ὄρει Βακτριανήν. » Ὁ δὲ Κ. Μούλλερὸς ἐκ τοῦ ΤΗΠΟCΤΑCΑΝΟΡΕΙ

ἐπιτυχέσθαι ἐξεύρηκε τάληθές: »ὕπὸ Στασάνορι." Στασάνωρ γὰρ ὁ Σόλιος, ὡς ὁ τε Διδώωρος καὶ ὁ Φώτιος ἰσοροῦσι, τῆς Βακτριανῆς μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον ἡγεμὼν κατέστη.

"Ὅσα μὲν δὴ μέχρι τούτων περὶ τῶν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις σφαλμάτων εἵπομεν, περὶ τῶν παλαιωτάτων βιβλίων ἡμῖν εἴρηται, τῶν μεγάλους τε γράμμασιν ἐπιμελῶς καὶ παγκάλως γεγραμμένων καὶ οὔτε τὰ ῥήματα διακεχωρισμένα οὔτε σιγμᾶς οὔτε προσφθίας οὔτε πνεύματα ἔχοντων¹⁾. Ἐν τούτοις οὖν ὀλίγ' ἄττα ὀνόματα, τὰ ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς μυριόλεκτα, συντόμως γράφεται. Τὴν ἀρχὴν γὰρ μόνην καὶ τὸ τέλος τούτων γράφοντες τὰ ἐν μέσῳ λείποντα διὰ γραμμῆς τινὸς ὑπεργεγραμμένης ὑποσημαίνουσιν. Ἀντὶ μὲν τοῦ θεός, θεοῦ, θεόν ΘC, ΘΥ, ΘN γράφεται, ἀντὶ δὲ τοῦ κύριος, κύριε KC, KE. Μέννημαι ἰδὼν τινα ἀντὶ τοῦ πέντε καὶ εἴκοσι (KE') γράψαντα Κύριε (KE). Ἀνθρώπος διὰ τεσσάρων γράφεται ANOC, οὐρανός διὰ πέντε OTNOC. Τὸ πατήρ, μήτηρ, σωτήρ συντέμνεται εἰς ΠΗΡ, ΜΗΡ, CΗΡ. Ταῦτα δὲ πάντα οὐ μόνον αὐτὰ οὕτω συτίλλεται ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἐκ τούτων, τὰ τε παρηγμένα καὶ τὰ συγκεῖμενα. Μετηνέχθη δὲ ἡ τούτων χρῆσις ἐκ τῶν παλαιωτάτων βιβλίων εἰς τὰ ἀεὶ νεώτερα μέχρι τῶν ἰσχυάτων. Γράφουσι τοίνυν

Φιλανία ἀντὶ τοῦ Φιλανθρωπία.

μεσουνεῖν » » μεσουρανεῖν.

Φιλόπρις » » Φιλόπατρις.

¹⁾ Τεταῦτα μὲν ἦν τὰ βιβλία τὰ εἰς κάλλος γεγραμμένα, ὅτι δὲ καὶ ἄλλοις ἐχρῶντο τοῖς παρ' ἡμῖν παραπλησίους ἐκ τ' ἄλλων πολλῶν φανερὸν καὶ ἐκ τῶν τοῦ Κλήμεντος σελ. 528: »Οὗτοι εἰσιν οἱ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τόνῳ διαστρέφοντες τὰς γραφὰς πρὸς τὰς ἰδίους ἡδονὰς καὶ τινῶν προσφθιδῶν καὶ σιγμῶν μεταθέσει τὰ παραγγελθέντα σωφρόνως τε καὶ συμφερόντως βιαζόμενοι πρὸς ἡδυσπλαίειαν τὰς ἐκυτῶν." "Ὅτι δὲ καὶ τότε σφαλμάτων παντοδαπῶν ἔγχετο τὰ τῶν παλαιῶν βιβλία ἄλλοι τε πολλοὶ δηλοῦσι καὶ ὁ Πορφύριος περὶ χρησμῶν τινῶν αὐτῷ συνειλεγμένων οὕτω γράφων (ἐν τῇ τοῦ Εὐσεβίου Εὐαγγ. Προπ. σελ. 143 D): »οὐδὲν οὔτε προσθέσεικα οὔτε ἀφείλον — εἰ μὴ που λέξιν ἡμαρτημένην διώρθωσα ἢ πρὸς τὸ σαφέστερον μεταβέβληκα ἢ τὸ μέτρον ἐλλείπον ἀνεπλήρωσα ἢ τι τῶν μὴ πρὸς τὴν πρόθεσιν συντεινόντων διέγραψα."

πρώτος ἀντὶ τοῦ πατρῶος.

μυρόδωρος » » Μητροδωρος.

σρία » » σωτηρία.

καὶ πολλὰ ἐπὶ τούτοις ἕτερα. Ὅσακις δὲ περὶ ταῦτα πταίει τὸ ἡλίθιον τῶν ἀντιγραφέων ἔθνος τῶν κριτικῶν οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Οὐ μόνον αὐτοῖς ταυτὸν ἐστὶ τὸ ἄνω τῷ ἀνθρώπῳ ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι (ἄνθρωποι) ἐνίοτε ὄντοί ἐγένοντο, καὶ ὁ Φιλόπατρις ἀνοήτως Φιλόπαις ἀκούει καὶ τὸ ἐν ἀνθρώποις (ἄνθρωποις) γενόμενον λέγεται γενέσθαι ἐν οὐρανοῖς (οὐνοῖς) καὶ τὸ τρυφᾶσαι τρυφᾶσαι καλεῖται (ἐκ τοῦ τρυφᾶσαι, τρυφᾶσαι) καὶ ὁ υἱός (TC) ὅς εἶναι δοκεῖ, ἐκ δὲ τούτου εὗρηκα ἐν τοῖς τοῦ Ἰουλιανοῦ τὸν Ἰησοῦν (IN) τοῦ Κωνσταντίνου υἱὸν (TN) γεγονότα¹. Φανερόν μὲν δὴ ἐκ τούτων πᾶσι γίγνεται ὅσων σφαλμάτων γέμει καὶ τὰ παλαιότατα τῶν βιβλίων. Οὐδὲν ὅ, τι οὐ τῶν γραμμάτων εἰς ἕτερόν τι σχῆμα παρόμοιον ὃν μεταπίπτει, προσέτι δὲ καὶ τὰ φανήεντα συγχέεται συνεχῶς καὶ αἱ δίφθογγοι, ὡς προείπομεν, ἕτερα δὲ παντοδαπὰ ἀμαρτήματα ἐκ τῶν συντόμως γεγραμμένων προσιγνύονται, ἐκ δὲ τούτων ἀπάντων ἀναρίθμητόν τι πλήθος σφαλμάτων τὰ τῶν παλαιῶν συγγράμματα κηλιδῶσι καὶ καταρρυπαίνει. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐκ εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι σπύλοι δευσοποιοὶ καὶ δυστέκπλυτοι, οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων ἀνηκέστως ἔχει, αἱ δὲ πάντων τούτων διορθώσεις ἐναργεῖς, ὅταν ἅμα μὲν ἀληθὲς ἀναφανῇ ἅμα δὲ τὸ πῶς ποτὲ παρεφθάρη φανερόν γένηται.

Ἔτι δὲ χεῖρον τούτων διάκειται τὰ Ἑλληνικὰ τὰ ἐν τοῖς τῶν Ῥωμαϊκῶν συγγραφέων ἀντιγράφοις ἐνιαχοῦ παρατεθέντα, ἅτε δὴ ὑπὸ τῶν ἐλληνίζειν οὐκ ἐπιστημένων μεταγεγραμμένα. Ἐν τι τούτου παράδειγμα οὐκ ἄκομψον παραθέσθαι ἄξιον. Ὁ Σενέκας τὸν

¹) Ἐν τι τῶν τοιούτων ἐκ τοῦ Κλήμεντος ἐπισκέψασθαι ἄξιον. Γράφεται σελ. 289: «αἱ δὲ σφραγίδες ἡμῖν ἔσαν πελειᾶς ἢ ἰχθῦος ἢ ναῦς οὐρανοδρομοῦσα.» Ἀλλ' οὐκ εἰώθειν αἱ νῆες ἀναπέτεσθαι εἰς τὸν οὐρανόν, τοῦτο γὰρ δύναται τὸ οὐρανοδρομεῖν, ἀλλὰ τρέχειν κατ' οὐρόν, ὅπερ ἑλληνιστὶ οὐριόδρομεῖν καλεῖται. Ἐν δὲ τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται ἦτοι οὐροδρομοῦσα ἢ οὐρανοδρομοῦσα. Ἐδοξε γὰρ τις οὐροδρομοῦσα ὀρᾶν. ΙΧΘΥC δ' ἦν τῶν Χριστιανῶν σφραγὶς δηλοῦσα Ἰ(ησοῦν) Χ(ριστὸν) Θ(εοῦ) Υ(ἱὸν) Σ(ωτῆρα).

Κλαύδιον τεθνεῶτα δικτωθάζων (De morte Claudii Caesaris, Tom. IV, pag. 399 Ruhkopf.) εἰσάγει τὸν Σεβαστὸν τὰδε λέγοντα: non vacat deslere publicas clades intuenti domestica mala. (οὐ σχολή μοι τὰς δημοσίας ὁδύρεσθαι συμφορὰς τὰς τῶν οἰκείων εἰσορῶντι), εἴτ' ἐπάγοντα ἑλληνισί

»ΕΝΤΙΚΟΝΤΟΝΤΚΗΝΔΙΗC.»

Ξυνήκας ὅ, τι λέγει; εἰ δὲ μή, ἐγὼ σοι τὸ παλαιογραφικὸν τοῦτο ἀνιγμα λύσω. Χρῆται ὁ Σεβαστὸς δημῶδει τινὶ παροιμίᾳ τῇδε

ΕΝΓΙΟΝΓΟΝΤΚΗΝΗΜΗC,

»ἔγγιον γόνυ κνήμης,» οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ;

Ἐγέλασα δὲ ποτε εὐρὼν ἐν τοῖς περὶ τοῦ τῶν Γότθων πολέμου τοῦ Προκοπίου Σιβυλλείου χρησιμοῦ ἀρχὴν οὕτως ἔχουσιν: »Ἄερ-
ρίσας ἄρτα.» Τὸ δ' ἦν ἄρα οὐχ Ἑλληνικὸν ἀλλὰ Ῥωμαϊκόν. Τί δῆτα; Ζήτησον αὐτός. Τί ἔνεσιν ἐν τῷ ΑΕΡΙCΑCΑΡΤΑ; Ἡ Λιβύη ἀλοῦσα Ῥωμαίσι (AFRICA CAPTA).

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν σφαλμάτων γένη τῶν βιβλίων τὰ παλαιότατα τὰ εἰς κάλλος γεγραμμένα ἐπινέμεται. Ἐνεσι δὲ πᾶσιν ἀπλῶς, οὐ τοῖς μὲν τοῖς δ' οὐ, οὐδὲ ὀλίγα σπανιάκις, ἀλλὰ παμπληθῇ πανταχοῦ. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἔτε-
ρόν τι νόσημα πολλῶ ἔτι τούτου δεινότερον ἐπιγέγονεν, ἐξ ὅτου τὰ βιβλία οὐκέτι εἰς κάλλος, ὥς πρότερον, μετὰ πλείους ἐπιμελείας εἰς κτήσιν ἐγράφετο, ἀλλ' εἰς πᾶσιν ταχέως καὶ ὀλιγώρως διὰ τῶν ταχυγράφων καὶ σημειογράφων καλουμένων, οἷς ἐπιμελες ἦν ὥς δυνατόν πλείους τῶν γραφομένων συντέμνειν τε καὶ συσέλλειν. Οὗτοι δὴ τὰ μὲν ἀφαιροῦντες τῶν ῥημάτων μέρη, τὰ δὲ σημείοις τισὶν ὑποδηλοῦντες πλείους ἐπήγαγον ταραχὴν καὶ σύγχυσιν καὶ καινῶν σφαλμάτων πληθὺς ἀναρίθμητον. Θαυμάσειεν ἂν τις εἰκότως πῶς τὰ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα ἐκ τοσούτων κακῶν διέφυγε τὸ μὴ παντελῶς διαφθαρέντα ἄχρηστα γενέσθαι. Εὐτυχούμεν δὴ ὅτι ἐν τοῖς πλείοσις ἐάν τις εὖ φρονῇ ἰάσιμον τὸ πάθος εἶναι. Οὐ μὲν ἀλλ' ἕτερά γε πολλὰ ἀνιάτως ἔχει, περὶ ἃ ἄλλως μοχλοῦμεν, ἀτεχνῶς νεκροὺς θεραπεύοντες. Τούτων μὲν οὖν ἀπάντων ἐν τοῖς ἐξῆς παραδείγματα ἱκανὰ παραθησόμεθα, νῦν δὲ δι' ἐνὸς μόνου δεῖξομεν τὴν δύο σημείων σύγχυσιν οὕτω τὸν νοῦν τῶν λεγομένων συνταράξασαν, ὥς τὸν βέλτιστον Κλήμεντα μαίνεσθαι δοκεῖν.

Ἐν τῷ τῶν Στρωματέων πρώτῳ ὁ Κλήμης ἀκριβῶς τοὺς χρόνους ἀναγράφει τῶν τε παρὰ τοῖς Ἑλλησι καὶ τῶν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις

συμβεβηκότων. Διεξελθὼν οὖν πρῶτον τὰ Ἑλληνικὰ ἐκ τῶν τοῦ Ἐρατοσθένους χρονολογιῶν εἶτα ἐπὶ τὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν χρονολογίαν μεταβαίνει σελ. 402 οὕτω γράφων·

»Πάλιν ἀπὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἔνιοι Φασιν ἐπὶ Ῥώμης κτίσιν συναγεσθαι ἔτη εἴκοσι τέσσαρα. ἔντεῦθεν ἐπὶ τὴν Βαβυλωνος ἀναίρεσιν ὕπατοι ἐγένοντο ἐπὶ ἔτη διακόσια τέσσαράκοντα τρία, ἀπὸ δὲ τῆς Βαβυλωνος ἀλώσεως ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν ἔτη ἑκατὸν ὕδωκοντα ἕξ. ἔντεῦθεν ἐπὶ τὴν Αὐγούστου νίκην ὅτε Ἀντώνιος ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν ἐν Ἀλεξανδρίᾳ ἔτη διακόσια ἐνενήκοντα τέσσαρα, ὑπάτευεν Αὐγούστος τὸ τέταρτον.»

Ὅτι μὲν ἡ Ῥώμη ἐκτίσθῃ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος τῶν χρονολογιῶν συχνοὶ ὁμολογοῦσιν, ὣν εἷς μοι νῦν τεκμηριῶσαι ἱκανὸς ἔστω, ὁ Ἀλικαρνασεὺς ἐκεῖνος Διονύσιος ἐν τῷ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἀρχαιολογίας πρώτῳ (κεφ. 74) οὕτω γράφων· »Πᾶσα ἀνάγκη τὸν πρῶτον ἄρχαντα τῆς πόλεως Ῥωμόλον ἔτει πρώτῳ τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος παρειληφέναι τὴν βασιλείαν.» Οὐκοῦν ἀπὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τὴν Ῥώμης κτίσιν συναγεται ἔτη εἴκοσι τέσσαρα, Ὀλυμπιάδες ἕξ. Ὁρθῶς γε, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ σκοπῶμεν· »Ἐντεῦθεν (Φησὶν) ἐπὶ τὴν Βαβυλωνος ἀναίρεσιν ὕπατοι ἐγένοντο ἐπὶ ἔτη διακόσια τέσσαράκοντα τρία.» Τί λέγεις, ὦνθρωπε; Τίνα δὴποτε Φῆς Βαβυλωνος ἀναίρεσιν; Τί δὲ αὐτὸ τοῦτο, ἀναίρεσις Βαβυλωνος; Οὐ γὰρ ἀνῆρέθῃ ἡ Βαβυλὼν ἀλλ' ἐάλω. Ἴσως δὲ ἀκυρολεκτεῖς παρὰχρημα ἄλυσιν τὴν ἀναίρεσιν λέγων. Τί δὲ δὴ τῆς Βαβυλωνος ἀλώσεως νῦν μνημονεύεις; Τοῖς Ῥωμαίοις καὶ τῇ Βαβυλῶνι τί κοινόν; Πῶς δὲ τὸ μεταξὺ τὸ »ὑπατοι ἐγένοντο;» Τὰ δὲ ἔτη τὰ διακόσια τέσσαράκοντα τρία τί ἡμῖν βαύλεται; Οὐ γὰρ, οἶμαι, ἔτη 243 μόνον ὑπατοι ἐγένοντο, οὐδὲ μετὰ τὴν Ῥώμης κτίσιν ἔτεσι 243 ἡ Βαβυλὼν οὔτε ἀνῆρέθῃ οὔτε ἐάλω. Ἐκ πασῶν τῶν ἀποριῶν τούτων μία ἔκδυσις. Ἐσφαλταὶ τὸ Βαβυλωνος. Τί ἀναγνώσκεις; Τὸ ὑπὸ τοῦ Σκαλιγέρου εὐτοχρώτατα ἐξευρημένον »ἐπὶ τὴν Βασιλείαν ἀναίρεσιν.» Τίς οὐκ οἶδεν ὅτι ἡ Ῥώμη μετὰ τὴν κτίσιν περὶ τὰ 244 ἔτη ὑπὸ βασιλεῦσι λέγεται γενέσθαι; Μαρτυρεῖ ὁ Ἀλικαρνασεὺς Διονύσιος ἐν τῷ τετάρτῳ (κεφ. 85) διὰ τούτων· »ἡ βασιλικὴ πολιτεία διαμείνασα μετὰ τὸν οἰκισμὸν τῆς Ῥώμης ἑτῶν τεττάρων καὶ τετταράκοντα καὶ διακοσίων ἀριθμόν.» Τὸ τελευταῖον ἔτος οὐχ ὁλόκληρον ὅν »τεττάρων μηνῶν ὑπολειπομένων» κατὰ τὸν Διονύσιον (Ε. κεφ. 1) ὁ Κλήμης πρέλιπε. Πρὸς ταῦτα οὐδὲν πρᾶγμα

διορθοῦν τὰ λοιπά. Ἐκπέπτωκεν ὁ σύνδεσμος ὅτε, »(ὅτε) ὑπα-
τοι ἐγένοντο» καὶ διττογραφία ἐστὶν ΕΠΙ καὶ ΕΤΗ, ὧν τὸ ΕΠΙ
ἐξαλειπτέον. Νῦν ὑγιᾶς τὰ πάντ' ἔχει »ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν βασι-
λέων ἀναίρεσιν ὅτε ὑπατοὶ ἐγένοντο ἔτη (συνάγεται) διακόσια
τεσσαράκοντα τρία." Εἴθ' οὕτως »ἀπὸ δὲ τῆς βασιλέων ἀναί-
ρέσεως ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν ἔτη ἑκατὸν ογδοήκοντα ἔξ."
Συνᾶδαι νῦν πάντα ταῖς χρονολογίαις. Τὰ Ὀλύμπια ἐτέθη ὁμο-
λογουμένως πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπιφανείας ἔτεσι 776,

ἢ τῆς Ῥώμης κτίσεως ἐγένετο ἔτεσιν 752.

ἢ τῶν βασιλέων ἀναίρεσις ἔτεσι 509.

ἢ τοῦ Ἀλεξάνδρου τελευτὴ ἔτεσι 325.

Συνᾶδαι δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ Σεβαστοῦ τὸ τέταρτον ὑπατεύοντος.
Ἀπώλετο δὲ καὶ νῦν ὁ σύνδεσμος. Γράφει »(ὅτε) ὑπάτευεν Αὔ-
γουστος τὸ τέταρτον." Ἦγετο γὰρ τότε τὸ 294^{ον} ἔτος μετὰ τὴν
Ἀλεξάνδρου τελευτὴν.

Νῦν σαφῶς αἰσθάνει, ὃ βέλτιστε Κόντος, πῶς τὸ βασιλέων
ἀνοήτως εἰς τὸ βαβυλωνίον μετέπεσεν. Ἔστι τι σημεῖον βῆχον
ὑπεργεγραμμένον τὸ α ἀντὶ τοῦ βασιλεύς καὶ τῶν ἐκ τούτου,
ὥσπερ τὸ β ἐπικείμενον ἔχον τὸ ἰῶτα βιβλίον σημαίνει, καὶ τὸ
ο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ ν ἔχον ὄνομα δηλοῖ, καὶ τὸ πο τὸ τ ἔχον
ὑπεργεγραμμένον ποταμός ἐστι. Μηδεὶς οὖν θαυμάζειτω πῶς ἐν
τοῖς ἀντιγράφοις ἀντὶ τοῦ βασιλεύς φαίνεται βαβυλών, καὶ
ἀντὶ τοῦ βιβλίον ἀνοητότατα βίος γράφεται¹⁾, καὶ ἔστιν ὅτε τὸ
ὄνομα ἐξαίφνης ὄνος ἐγένετο, καὶ ποταμός μετέπεσεν ἥτοι εἰς
ποτέ ἢ εἰς πότος. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια πολλά-
κις διὰ πολλῶν παραδειγμάτων ἐπιμελῶς ἀπέδειξε, ἃ σὺ καλῶς
εἰδὼς αὐτὸς, ὅταν σοι δοκῇ, τοὺς σοὺς πολίτας διδάξεις, μάλιστα
μὲν πάντας τοὺς νέους, εἰ δὲ μὴ, τοὺς γε εὐφυεστάτους, ἵνα μά-
θωσι τὴν κριτικὴν τέχνην ὀρθῶς καὶ φρονίμως ἀσκούμένην τὴν αὐ-

¹⁾ Ἀσεϊστότατον τούτου ἐν παράδειγμα ὑπογράψαι ἄξιον. Μνη-
μονεύεται ἐν τοῖς παλαιοῖς εἰς τὴν Ἰλιάδα σχολίοις (Θ. 325):
»Νεοτέλης ὅλον βίον γράψας περὶ τῆς κατὰ τοὺς
ἥρωας τοξείας." Ὁ δὲ Βόλφιος, ὁ πάντας τῇ ἀγχινοῖα ὑπερ-
ηκοντικῶς ἐν τοῖς εἰς "Ὀμηρον προλεγομένοις (σελ. CXCIII) ὑπο-
νοεῖν Φησὶ τὸν ἄνδρα διὰ βίου περὶ τούτου φροντίσαι.

ἄλίκον ἐντὶ τὸ τύμμα καὶ ἄλίκον ἄνδρα δαμάσσει.

τίς γὰρ οὐκ εὐθὺς συνορᾷ ὅτι ὅλον βιβλίον περὶ τῆς κατὰ τοὺς
ἥρωας τοξείας ὁ Νεοτέλης ἔγραψεν;

τὴν ταῖς μαθηματικαῖς καλουμέναις ἐπιστήμας πειθανάγκην ἔχουσαν. Πρὸς δὲ τὸ κατορθῶσαι τὰ τοιαῦτα χρησιμώτερον οὐδὲν οὐδὲ ἀνυσιμώτερον τοῦ ἀντιγράφοις ὡς οἶόν τε πλείοις ὠμιλημένοι, ἅλως τε καὶ τοῖς διὰ σημείων ποικίλων τε καὶ δυσαναγνώτων γεγραμμένοις. Ἐοράκαμεν ἤδη ἕνα μετ' ἀλλήλων καὶ ἐπεσκεμμεθα συμφιλολογοῦντες, ἐξ ὧν πείρα ἐδιδάχθης ὡς ῥᾶδιον ἐν τούτοις τὸ δλισθάνειν καὶ τὰ πλείστον διεσῶτα συγχεῖν καὶ τὰναντιώτατα συκυκᾶν, ἐὰν μὴ τις σφῶδρα τὸν νοῦν προσέχων τύχη. Χαλεπὸν δὲ, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον, μὴ οὐχὶ ἐνίοτε καὶ τούτοις ὑπονυτᾶζειν. Γράφεται παρὰ τῷ Κλήμεντι (σελ. 687) »μυρία ὅσα δεδῶρηται ἡμῖν ὁ θεὸς ὧν αὐτὸς ἀμέτοχος, γένεσιν μὲν ἀγέννητος ὧν, τροφῇ δὲ ἀνευδής ὧν καὶ αὐξήσιν ἐν ἰσότητι ὧν εὐγηρίαν τε καὶ ἀθανασίαν ἀθάνατος τε καὶ ἀγήρως ὑπάρχων.» Ἦπου τοῦ ταῦτα γράψαντος ὁ νοῦς παρὼν ἀπεδήμει. Τί γὰρ λέγει ὁ Κλήμης; »ὁ θεὸς ὧν αὐτὸς ἀμέτοχος πλείστα ἡμῖν δωρεῖται. ἀθάνατος αὐτὸς ὧν ἡμῖν ἀθανασίαν δωρεῖται.» Ἀλλὰ ταῦτα περιφανῶς ἀλλήλοις μάχεται. Τί οὖν; Γραπτέον οἶμαι εὐθανασίαν, ὡς εὐγηρίαν. Συγκέχυται ταῦτα οὐκ ὀλιγάκις καὶ παρ' ἄλλοις, ὡς οἶσθα. Πόθεν δὲ τοῦτο; Ὅτι τὸ εὖ διὰ σημείου τινὸς γραφόμενον τοῦ αὐτοῦ ὀλίγον ἢ οὐδὲν διαφέρει, καὶ οὐδεὶς ἂν ταῦτα βεβαίως διωγνολή μὴ πάνυ σφῶδρα τοῖς ἀεὶ λεγομένοις τὴν γνώμην προσέχων. Συμφύρεται μὲν οὕτω τὰ ἐναντιώτατα, ἀλλ' ὅμως τῶν τοιούτων πολλὰ ἀφθονία, περὶ ὧν ἡμῖν ἐκᾴεστε καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς ὁ λόγος ἔσται.

Τούτων οὖν μοι ἱκανῶς προρρηθέντων διορθώσαν ἔρχομαι τὰ παρὰ τῷ Κλήμεντι ἐκασταχοῦ παρεφθαρμένα πρὸ ἐφθάλμων ἔχων τὰ τῷ Γαληνῷ γεγραμμένα ἐν τῷ περὶ Δυσπνοίας (Τομ. Γ. σελ. 188 Βασ.) πρῶτον μὲν περὶ τοῦ πάλαι ἡμαρτῆσθαι τὰ βιβλία, ἔπειτα δὲ περὶ τῆς προσηκούσης διορθώσεως. Προειπὼν γάρ: »ἀλλὰ τις τῶν παλαιῶν βιβλιογράφων ἡμαρτεν, ἔπειθ' οὕτως ἔχον ἐφθασεν ἐκδοθῆναι τὸ βιβλίον, ἐφυλάχθη τε εἰκότως μέχρι δεῦρο τοῦτ' αὐτὸ τὸ σφάλμα, τινῶν μὲν ὀλιγώρως ὀμιλοῦντων τοῖς τῶν παλαιῶν βιβλίοις, ὡς μήτε εἰ λείπει τι μήτε εἰ δι' ἑτέρου γραμμματος εἴρηται γνωρίζειν, ἐνίων δὲ γνωρίζοντων μὲν ἀλλὰ προσθεῖναι τὸ λείπον οὐ τολμώντων,» ὀλίγον τι ὑποβὰς λέγει τᾶδε: »τοῦτο μὲν δὴ χρήσιμόν ἐστι μεμνησθαι πρὸς πολλὰς τῶν ἀσταφῶν ῥήσεων ἐν αἷς ἦτοι παρὰ λελεῖφθαί τι πιθανόν ἐστιν ἢ παρὰ γεγραφθῆναι. Οὐδὲν γὰρ κωλύει κατ' ἐκείνας ἦτοι τὸ λείπον προστιθέντας ἢ τὸ ἡμαρ-

τημένον ἐπανορθοῦντας ἀπεργάζεσθαι τέλεόν τε καὶ ἀληθῆ τὸν λόγον. "Ὡςπερ γὰρ τὸ μεταγράφειν τὰς παλαιὰς ῥήσεις προπετές, οὕτω καὶ φυλάττοντας ὡς γέγραπται βραχεΐαις τέτισιν ἢ προσθέσεσιν ἢ ὑπαλλάξεσι διαλύεσθαι τὰς ἀπορίας ἀγαθῶν ἐξηγητῶν ἐστὶν ἔργον." Οὕτως οὖν τὰ τοῦ Κλήμεντος διευκρινήσομεν οὐ τολμηρῶς καὶ βιάως μεταγράφοντες ἕκαστα ἀλλὰ »βραχεΐαις τισὶ προσθέσεσιν ἢ ὑπαλλάξεσι" καὶ τυχῶς ὡς οἶδον τε παλαιογραφικαῖς ἀποδείξεσι κρατύναντες τὰς ἀπορίας διαλυσόμεθα.

Δις πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον προσπταίειν, κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν, αἰσχρὸν, ἔπαθον δὲ τοῦτο οἱ τὰ τοῦ Κλήμεντος ἡμῖν μεταγράψαντες σελ. 21 καὶ 283. ἐκεῖ μὲν γὰρ οὕτω γέγραπται: »(Διαγόρας ὁ Μήλιος) 'Ηρακλέα ἐκ ξύλου λαβὼν κατεσκευασμένον — ἔτυχε δὲ ἔψων τι οἴκοι, οἷα εἰκός — εἷα δὴ, ὦ 'Ηράκλειε, εἶπε· νῦν σοι ἤδη καιρὸς ὥσπερ Εὐρυσθεῖ ἄταρ δὴ καὶ ἡμῖν ὑπουργῆσαι τὸν τρισκαιδέκατον τοῦτον ἄλλον καὶ Διαγόρα τοῦτον παρασκευάσαι, κἄτ' αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ ἐνέθηκεν ὡς ξύλον." ἐν δὲ θατέρῳ χωρίῳ· »ἔτι δὲ αὐτουργικῶς προκομίζειν χρὴ ἐκ τοῦ ταμιείου τὰς γυναῖκας ὧν δεόμεθα καὶ τῷ μύθῳ προσελθεῖν οὐκ αἰσχρὸν αὐταῖς οὐδὲ μὴν περὶ τὸ ὕψος ἀσχολεῖσθαι ὅπως θυμῆρες ἢ τάνδρῃ δυνειδὸς οἰκουρῶ γαμετῇ καὶ βοηθῶ." Ἀδιανόητον καὶ ἐσφαλμένον ἐκεῖ μὲν τὸ »τοῦτον παρασκευάσαι," ἐνταῦθα δὲ τὸ »περὶ τὸ ὕψος ἀσχολεῖσθαι," ὡς ὀρᾶς. Διορθώτεον δὲ δις ταυτόν, ἐνταῦθα μὲν »περὶ τοῦ ψον ἀσχολεῖσθαι" ἐκεῖ δὲ »τοῦ ψον παρασκευάσαι." Ἀγνοήσας τις ΤΟΥΨΟΝ ὅ, τι εἴη ἡλιθίως τὸ ὕψος μετέγραψεν, ἐκεῖ δὲ τὸ Ψ οὐδὲν τοῦ Τ διαφέρειν ἐξηπάτησε τὸν ἄνδρα. Πολλὰκις εἰδείξαμεν ἐν τοῖς παλαιότεροις ἀντιγράφοις τὸ Τ καὶ τὸ Ψ ὁμοιότατον καὶ σχεδὸν τι οὐδὲν διαφέρειν ἔχοντα τὸ σχῆμα ὑπὸ τῶν ἀναισθήτων ἀντιγραφέων συγχυθέντα. Ἐν τοῖς τοιούτοις τῶν βιβλίων οὐκ ἔστι τοῖς ὀφθαλμοῖς διακρίνειν πότερον ΨΤΧΗ ἢ ΤΤΧΗ γέγραπται¹⁾ καὶ τὰ ἐκ τούτων εὐτυχία - εὐψυχία, εὐτυχῶς - εὐψύχως κτλ. Εἰς τοσοῦτον δὲ μωρίας καὶ ἀβλεψίας ἀφίκοντο

¹⁾ Ἀνέγνωκα πρῶην τὰ τοῦ Δημοκρίτου ἀποσπασμάτια ὑπὸ τοῦ Μυλλαχίου ὀλιγορότερον πως καὶ ἀκριτώτερον ἐκδεδομένα. Ἐν τῷ Ις' γέγραπται: »Ἀνοήμονες ῥυσμούνται τοῖσι τῆς ψυχῆς κέρδεσι." οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ »τοῖσι τῆς τύχης." Ἐν δὲ τῷ σ' γράφει: »Ὁ τὰ ψυχῆς ἀγαθὰ ἐρεόμενος τὰ θεϊότερα ἐρέεταί," τὸ δὲ γράφει αἰρεόμενος καὶ αἰρέεταί.

οἱ τὰ τοιαῦτα μεταγράφοντες ὥς ἐν τοῖς Μενανδρείοις παρὰ τῷ Δειπνοσοφιστῇ (σελ. 379) γράψαι·

τὸν ὀψοποῖον σκευάσαι χρηστῶς μόνον

δεῖ τοῦτον, ἄλλο δ' οὐδέν,

μηδὲ τὰ οὕτω περιφανῆ δρᾶν. Ἐν τῇ τοῦ Ἰσυχίου λέξει μεταξύ τοῦ τε »Ἀτίσεις: ἀτιμάσεις,» καὶ τοῦ »Ἀτίταλλον: ἔτρεφον,» μέσον παρεμβέβληται τό· Ἀτισιλινοῖς. ὁ δὲ πάντων ὧν ἴσμεν κριτικώτατος Βεντλέϊος ἀνεγνώρισε τὸ Ὀμηρικόν·

Μήπως ὡς ἀψῖσι λίνου ἀλόντε πανάγρου.

ὁ δὲ τούτῳ ἐφάμιλλος Πόρσων ἐν τοῖς εἰς τὴν Εὐριπίδου Μήδειαν ὑπομνήμασι σίχ. 555 ἀντὶ τοῦ· »τῶν γυναικῶν τῶν κεχηρημένων τὶ μυθίῳ καὶ Φυκίῳ» διώρθωσε »κεχηρημένων ψιμυθίῳ.» καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις εὐρήσεις τὴν αὐτὴν σύγχυσιν γενομένην, ἣν ἐν τῷ τοῦτον καὶ τοῦψον δρῶμεν.

Χρήται δὲ ὁ Κλήμης συνεχῶς τῇ κράσει τὸν Ἀττικὸν τρόπον γράφων τοῦνομα, τοῦργον, τούναντίον, τοῦσχατον, προῦπτον, προῦργιαίτερον, καὶ τάνδρος, τάνδρί, μέν-τάν, καὶ ἄλλ' ἅττα. Ἄπαξ δὲ καὶ αὐτὸ τοῦψον ἀθῶον διέφυγεν (σελ. 171) ἐν τούτοις: »τὰς χεῖρας συνεχῶς ἐπὶ τοῦψον ἐκτείνειν.»

Ποιήσομαι νῦν ἐκλογὴν τινὰ τῶν διορθώσεων τῶν ἐμέ τε μάλιστα εὐφρανασῶν καὶ σέ, ὦ φίλτατε Κόντος, ἴσως οὐχ ἥττον τερψουσῶν. Ἐνεστὶ γὰρ ἐνίοτε τοῖς τῶν ἀντιγραφῶν ἀβλεπτήμασι γελοῖόν τι οὐχ ἥττον τοῖς γε οἷους σύ τε καὶ γὰρ εὐθυμοτέρους τῇ φύσει καὶ ἰλαρωτέρους εὐφραῖνον τῶν ἀρίστων σκωμμάτων. Ἀνάγνωθί μοι τὰ τοῦ Κλήμεντος (σελ. 590). »Λέγεται δὲ ἔθνος βάρβαρον οὐκ ἄγευσον φιλοσοφίας πρεσβύτην αἰροῦνται πρὸς Ζάμολξιν ἥρωα κατ' ἔτος.» καὶ πρῶτον μὲν ὡς ἐν παρῶν γράφει μοι πρεσβευτήν, οὐ γὰρ γέροντα (πρεσβύτην) ἀλλ' ἄγγελον, οἶμαι, ὁσέτη πρὸς τὸν ἥρωα ἀπέσελλον, ἔπειτα δὲ ὅρα πῶς τὸ ἀσύγκλωστον τοῦτο λέγεται-αἰροῦνται εἰς τάξιν καταστήσεις. Οὐκ ἔστι δὲ χαλεπὸν τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ φαυλότατον. Ἀπότεμένε μοι τοῦ λέγεται τὴν κεφαλὴν, καὶ ἰδοὺ τὸ φῶς ἐκλάμπει· »Γέται, ἔθνος βάρβαρον — πρεσβευτήν αἰροῦνται.» Ἐναργὲς τὸ πρᾶγμα, οὐ γάρ; οὐδὲ μαρτύρων δεήσει. Ἐκ περιουσίας ὅμως ἀξιοχρεῶν ἕνα μάρτυρα παρασχήσομαι τὸν Ἡρόδοτον ἐν τῇ τετάρτῃ κεφ. 94· »οἱ δὲ Γέται — διὰ πεντετηρίδος τὸν πάλω λαχόντα αἰεὶ σφέων αὐτῶν

ἀποπέμπουσι ἄγγελον παρὰ τὸν Ζάμολξιν.” Ὁρᾶς, οὐδ’ ἂν αὐ-
τὸς ὁ Καρνεάδης ἀμφισβητήσκειν. Ἕθλιός τις ἀνθρωπίσκος τὸ ΓΕ-
ΤΑΙ ὅ, τι εἶη ἀγνοήσας τὸ χωρίον ἀπώλεσεν.

Οὐκ ἀγέλοιόν ἐστιν οὐδ’ ἕτερον τοῦ γραφέως σφάλμα ὀλίγον πρὸ
τούτων (σελ. 589)· »οὐ μόνον Αἰσώπιοι καὶ Μακεδόνες καὶ Λά-
κωνες σρεβλούμενοι ἐκαρτέρουν, ὥς φησιν Ἑρατοσθένης ἐν τοῖς περὶ
ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἀλλὰ καὶ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης κτέ.” Ἀπώλετο
καὶ νῦν ἔθνος τι, οἱ γὰρ Αἰσώπιοι οὐδαμοῦ γῆς φαίνονται. Τίς
τὰ μῆνυτρα λήψεται; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ Ἑρατοσθένης τοὺς καρτερι-
κοὺς ὀνομάζων ἀπὸ τῶν ἐν μέσῳ ἄρξασθαι οὕτως· »οὐ μόνον Αἰ-
γύπτιοι καὶ Μακεδόνες κτέ.” Τὸ δὲ τῶν Αἰγυπτίων ἄτρεπτον
καὶ σκληροτράχηλον τίς ἀγνοεῖ;

Μεταβῶμεν ἐντεῦθεν ἐπ’ ἄλλο τι χωρίον ὅπου οὐκ ἔθνος τι βάρ-
βαρον, ἀλλ’ ἀνὴρ Ἕλληνα, εἰς τῶν ἐνδοξοτάτων, ἠφανίσθη καὶ ἀπώ-
λετο, πειρασμέθα δὲ αὐτὸν ἐξ Αἰδοῦ μετακαλεῖν καὶ ἐπανάγειν
εἰς τὸ Φῶς.

Κατὰ τὸν ἕκτον τῶν Στρωματέων ὁ Κλήμης πικρότατα καθά-
πτεται τῶν Ἑλλήνων ὡς κλεπτῶν, καὶ εἴ τι καλὸν καὶ γενναῖον
ἐξεύρηται ἢ συγγέγραπται εἴτε Ἕλλησιν εἴτε βαρβάροις ὑφαιρου-
μένων καὶ σφετεριζομένων ἀναισχύντως. Τοῦτο γὰρ πάσῃ τέχνῃ
καὶ μηχανῇ ὁ Κλήμης παρασῆσαι φιλοτιμεῖται, ὅτι οὐδὲν ἄλλο
ἐστὶν ὁ Πλάτων »ἢ Μωϋσῆς ἀττικίζων,” καὶ εἴτι χρῆσθαι ὁ
Πλάτων ἔχει τοῦτο παρὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν κέκλο-
φε. Μειδιῶμεν νῦν πρὸς ταῦτα καὶ γραῶν ὕλους ἠγούμεθα τὰ
τότε τοῖς μεγίστοις καὶ φρονιμωτάτοις ἀνδράσι τοῦ παντὸς ἁΐα εἶ-
ναι δοκοῦντα. Ὁ οὖν Κλήμης τὸ τῶν Ἑλλήνων κλεπτικὸν ἐξελέγ-
ξων κράτιστον εἶναι ἐνόμισε »μάρτυρας τῆς κλοπῆς αὐτοὺς καθ’ ἑαυ-
τῶν παρασῆσαι τοὺς Ἕλληνας,” ὥς φησιν αὐτὸς σελ. 737 καὶ
ὀλίγον τι ὑποβάς· »εἰ γὰρ μηδὲ ἑαυτῶν (φησὶ) σχολῇ γ’ ἂν τῶν
ἡμετέρων ἀφέξονται”¹⁾. Εἴτ’ ἐπὶ τούτοις παραδείγματων πλήθος

¹⁾ Σολοικοφανὲς μὲν τοῦτο, ἀλλὰ τῷ Κλήμεντι οὕτω συντάττειν
ἔθος, ὡς καὶ σελ. 56: »τίνα δ’ ἂν Φωνὴν προήσονται; καὶ
σελ. 126: »οὐ γὰρ ἂν ποτε προήσεται Φωνήν,” καὶ σελ. 405:
»οὐκέτ’ ἂν ἰχθὺς εὐρεθῇσεται.” καὶ σελ. 108: »εἰκότως ἂν
πάντες κεκλήσονται μαθηταί.” Οὐκοῦν καὶ σελ. 49: »πῶς

καὶ μαρτύρων νέφος παράγει τοὺς κλέπτας ἔλκων καὶ σπαράττων καὶ κυκῶν, φειδόμενος οὐδενὸς ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ δικαστηρίου βοῶν καὶ κεκραγῶς καὶ τοὺς δικαστὰς ὡς ἐπὶ κακούργους τινὰς ἐπ' αὐτοφῶρῳ εἰλημμένους παροξύνων καὶ ἐξοργίζων. Καὶ μὴν ἔστιν ἀτεχνῶς ἡ καλουμένη Φωρῶν ἀγορά. Οὐδεὶς ὅστις οὐ τῶν πάντων ἐνδόξων ὑπὸ τοῦ βελτίστου Κλήμεντος αἰτίαν ἔχει τᾶλλότρια πανούργως ὡς ἴδια προενέγκασθαι.

ὥς οὐδὲν ἀτεχνῶς ὑγιὲς ἔστιν οὐδενός,

ἀλλ' εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες.

• Καίτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκιαμαχεῖ ὁ Κλήμης καὶ ἀληθὲς ἢ τι ἢ οὐδὲν κατηγορήκεν. "Ἐστὶ δ' οὐ κλοπὴ τὸ πρῶγμα, ἀλλ' ἐν ἐννοίᾳ μὲν μίμησις, ἐν δὲ τοῖς πλείστοις συνέμπτωσις. "Ο,τι ἂν τις φλέγῃται ἄλλω τινὶ πρότερον εἰρημένον εὐθέως τῷ Κλήμεντι κλοπὴ ἔστι καὶ τὸν κλέπτοντα ὑλακτεῖ. Οὐδένα ποτὲ λόγον ἢ γνώμην εἶποι τις ἂν οὐχ ὅπως σὺ "Ἑλλην ὦν καὶ διὰ τοῦτο σοφός καὶ ποικίλος καὶ Σίσυφός τις εἶναι δοκῶν, ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ ὦν 'Ολλανδὸς ἔθνος παρὰ πᾶσι διὰ τὸ πιστὸν καὶ εὖορκον εὐδοκίμουντος, οὐδένα οὖν οὔτε λόγον εἴποιμεν ἂν οὔτε γνώμην οὔτ' ἐγὼ οὔτε σὺ, ἣν οὐκ ἂν τις φιλοπόνως ζητῶν ὑπ' ἄλλου τινὸς πρότερον εἰρημένην ἀποφήναι καὶ κατὰ τὸν τοῦ Κλήμεντος λόγον ὅφ' ἡμῶν κεκλεμμένην. Ἐκ πολλῶν ἐν παραδείγμα ἀρκεῖται. 'Ο Ἀρχίνος εἰρηκὲς (σελ. 749). »Πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν ἢ πρότερον ἢ ὕστερον." Τὰυτὰ σὺ μὲν ἴσως ἀφ' ἑαυτοῦ λέγειν τὸν ῥήτορα νομίζεις. Πόθεν; Ἐκ τῶν Ὀμήρου κέκλοφε τοῦ πάλαι εἰρηκότος.

Μοῖραν δ' οὐτινά Φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν.

Τὸν δὲ Δημοσθένην τί οἶσι τὸν εἰρηκότα. »Πᾶσι μὲν γὰρ ἀνθρώποις τέλος τοῦ βίου θάνατος, καὶ ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ." Μῶν αὐτὸν ἐξευρηκέναι; Μηδαμῶς. "Ἦτοι παρ' Ὀμήρου κέκλοφεν ἢ παρ' Ἀρχίνου ἢ παρ' ἀμφοτέρων, πλὴν τοῦ οἰκίσκου, τοῦτον γὰρ αὐτὸς καθ' αὐτὸν προσεπετεχνήσατο. Ἀνάγνωθί μοι νῦν τὸ χωρίον καὶ διόρθωσον περὶ οὗ πάλαι παρασκευάζο-

ἂν ἐνδίκως — αἰτήσονται," Φανερός ἔστιν ὁ Κλήμης γεγραφώς »αἰτήσονται." Εἰ δὲ ὁ Κλήμης ὁ λογιώτατος τὰ τηλικαῦτα πλημμελεῖ, τί οὐκ ἂν οἶσι τοὺς πολλοὺς καὶ τοὺς ἰδιώτας ἐξαμαρτεῖν;

μαι λέγειν (σελ. 750). »Εὐροις δ' ἂν καὶ Πλάτωνος εἰπόντος· Παντὸς γὰρ φυτοῦ ἡ πρώτη βλάβη καλῶς ὀρμηθεῖσα πρὸς ἀρετὴν τῆς ἑαυτοῦ φύσεως κυριωτάτῃ τέλος ἐπιθεῖναι τὸ πρόσφορον, τὸν ἱστορικὸν γράφοντα· Ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγρίων φυτῶν οὐδ' ἐν ἡμεροῦσθαι πέφυκεν ὅταν παραλλάξωσι τὴν νεωτέρην ἡλικίαν.» Ἦ μὲν οὖν τοῦ Πλάτωνος ῥῆσις κεῖται αὐτολεξεῖ ἐν ἑκτῷ τῶν Νόμων (σελ. 765 E). Τίς δὲ ὁ ταύτην . . . κλέψας κατὰ τὸν Κλήμεντα; Τίνα μέντοι, τίνα λέγει τὸν ἱστορικὸν εἰπόν; Τὸν μὲν γὰρ Θουκυδίδην ἴσμεν ὅτι λαμπρῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς παρὰ τισιν ὁ Συγγραφεύς ὀνομάζεται, οὐδεὶς δὲ ὅσα καὶ γ' εἰδέναι, σεμνῶς ὁ ἱστορικός ἐπικεκλήται. Ἄγε δὴ, ὃ βέλτιστε Κόντος, πρόσσεχε τὸν νοῦν, ἦν πως τὸν ἄνδρα κρυπτόμενόν που καὶ λανθάνοντα καταλάβῃς. Ἐγὼ γ' οὖν μοι δοκῶ καθορᾶν ἤδη αὐτὸν ἐκ τοῦ τελευταίου τοῦ Πλάτωνος ῥήματος ὥσπερ ἐκ θάμνου διαφαινόμενον. Ἐλκε δὴ εἰς μέσον τὸν ΕΦΟΡΟΝ ἐν τῷ ΠΡΟΣΦΟΡΟΝ κεκρυμμένον πλεῖστον δὴ τινα χρόνον καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν χώραν ἐπάναγε γράφων· »— τέλος ἐπιθεῖναι τὸ πρόσφορον, ἘΦΟΡΟΝ τὸν ἱστορικὸν γράφοντα κτέ.» Κλοπῆς δὲ τὸν ἄνθρωπον ἀπολύσομεν καὶ ἀθῶον ἀποπέμπομεν, τοῦ δὲ κατηγόρου, ὅστις ἂν ἦ, εὐήθειαν πολλὴν καὶ μωρίαν καταγνωσόμεθα. Οὐ γὰρ αὐτὸς ὁ Κλήμης ἐστὶν ὁ ταῦτα τὰ κλέμματα δῆθεν ἀπανταχόθεν συνερανισάμενος, ἀλλ' ἕτερός τις γραμματικὸς τῶν πάμπολλα ἀκρίτως ἀναγιγνωσκόντων τούτων, δι' οὗς ὁ Φιλόσοφος εἶρηκε· »Πουλυμαθίῃ νόον οὐ διδάσκει,» καὶ ὁ σιλλογράφος·

ἐν δὲ πλατυσμὸς

πουλυμαθιμοσύνης, τῆς οὐ κενεώτερον οὐδέν.

Μέμφαιτο δ' ἂν τις ἴσως καὶ ἐγκαλέσειε δικαίως τῷ Κλήμεντι τῷ πάντας ἀπλῶς κλοπῆς ἀπάγοντι, ὁρῶν αὐτὸν πολλὰ πολλάκις ἐκ τε τῶν τοῦ Μουσωνίου καὶ τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ πολυῖστορος Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ἀριστοβούλου τοῦ Ἰουδαίου ὀλέθρου καὶ ἀπατεῶνος καὶ τοῦ Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου μεταγγράφοντα καὶ ὡς ἴδια προφερόμενον, ἵνα μὴ ὑφαιρούμενον εἶπω καὶ κλέπτοντα ἀντικρυς. Βέλτιον δὲ ἐν τούτοις τὴν τοῦ λογιστάτου καὶ πάντ' ἀρίστου Βαλκεναρίου ἐπιτείκειαν καὶ πρᾶότητά μιμήσασθαι, ὃν ἰδὲ ἐν τῷ παγκάλῳ συγγράμματι »Περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας Ἰουδαίου» σελ. 10 καὶ ἐξῆς. Ἀσεϊότατα μὲν ὁ Βαλκενάριος τὰς τοῦ Κλήμεντος κλοπὰς ἐξελέγχας τὸ τοῦ Καλλιμάχου εἰς αὐτὸν ἀπέριψεν·

οὐκ ἀπὸ ῥυσμοῦ

εἰκάζω, Φωρὸς δ' Ἰχνια Φῶρ ἔμαθον.

πλὴν ἄλλ' εὐγνωμόνως ἀνθρώπινα ἁμαρτεῖν αὐτὸν κρίνει καὶ πάνυ λαμπρὸν τάνδρὸς ἐγκώμιον διεξέρχεται.

Νῦν δὲ ἐπὶ τὰ κριτικά, ὅθεν παρεξέβημεν, ἐπανιτέον.

Παρατίθεται ὁ περὶ κλοπῆς πραγματευσάμενος, ὅστις ποτ' ἐσί, σελ. 745 Ἰππίαν τὸν Ἠλεῖον σοφιστὴν ὁμολογοῦντα πολλὰ ἐκ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τε καὶ ξυγγραφέων εἰς τὸν ἑαυτοῦ λόγον μετενέγκασθαι, »ἐγὼ δὲ (Φησὶν) ἐκ πάντων τούτων τὰ μέγιστα καὶ ὁμόφυλα συνθεῖς — πολυειδῆ τὸν λόγον ποιήσομαι." Οὐ τὰ μέγιστα, οἶμαι, ὁ καλὸς Ἰππίας συνέθηκε, τίς γὰρ ἐν τοιούτοις μέγεθους λόγος; ἀλλὰ τὰ βέλτιστα.

Περὶ τῶν γελοίων σφαλμάτων διαλεγόμενος, ἐξ ὧν τὸ οὐτιδανὸν τῶν τὰ παλαιὰ βιβλία μεταγραφάντων διαφαίνεται, δείκνυμι σοι τὰ γραφόμενα σελ. 328. Διασύρων τοὺς περὶ τὴν λέξιν καὶ τὸ καλλιεπεῖν φιλοτιμουμένους ὁ Κλήμης σκληρῶς καὶ πικρῶς αὐτῶν καθάπτεται διὰ τούτων· »ἀμφὶ τὴν διάκρισιν τῶν ὀνομάτων καὶ τὴν ποιὰν τῶν λέξεων σύνθεσιν τε καὶ περιπλοκὴν τὸν πάντα πονούμενοι βίον τρυγόνων ἀναφαίνονται λαλίστεροι· κνήθοντες καὶ γαργαλίζοντες οὐκ ἀνδρικῶς, ἐμοὶ δοκεῖν, τὰς ἀκοὰς τῶν κνίσασθαι γλιχομένων, ποταμὸς ἀτέχνων ῥημάτων οὐδὲ σαλαγμός." Ἀντὶ τοῦ κνίσασθαι ὅτι μεταγραφτέον κνήσασθαι καὶ τυφλῷ δῆλον, ἀντὶ δὲ τοῦ »ποταμὸς — ῥημάτων οὐδὲ σαλαγμός" τί εἴη διορθωτέον πρῶτος συνεῖδεν ὁ Λεόπαρδος, εὐστοχώτατος ἀνὴρ, ἐν τοῖς Διορθωτικοῖς παραθέμενος ἐκ τῶν τοῦ Στοβίου τῶδε· »Θεόκριτος ὁ Χῖος Ἀναξιμένους λέγειν μέλλοντος Ἀρχεταί, εἶπε, λέξεων μὲν ποταμὸς, νοῦ δὲ σαλαγμός." Τῆς μωρίας τοῦ πρώτου οὐδὲ γράψαντος! Εἶτα τοῖς τοιούτοις μάρτυσιν ἡμᾶς πάντα πιεσεῖν καὶ τὰ ἀπιθανώτατα καὶ τὰ ἀδύνατά τινες ἀξιούσιν! Ἀλλ' οὐδὲ νῦν τὸ χωρίον διακεκαθάρται. Τίνα γὰρ λέγει ῥήματα ἀτεχνά; μάλιστ' αὖ ἐν τοῖς κεκαλλιεπημένοις ἐκείνοις λόγοις; Τί οὖν; Γραπτέον· »ποταμὸς ἀτεχνῶς ῥημάτων, νοῦ δὲ σαλαγμός." Πολλάκις ὁ Κλήμης τῷ ἀτεχνῶς οὕτως ἐχρήσατο, ὡς σελ. 174: »παρὰ πλῆσιος οὖν οὗτος ἀτεχνῶς τῷ ἐγγαστριμύθῳ καλουμένῳ."

Ἐν τοῖς γελοιοτέροις τῶν γραφικῶν ἁμαρτημάτων δείην ἂν καὶ

τὸ σελ. 197 γραφόμενον. Παραινέσας ὁ Κλήμης τοῖς νεωτέροις μὴ προπετῶς μὴδ' ἐν παντὶ τόπῳ μὴδ' ἐπὶ πᾶσι γελᾶν, ἐπάγει· »μά-
λισα γὰρ μειρακίοις καὶ γυναιξὶν ὀλισθος εἰς διαβολὰς ὁ γέλως ἐστὶ.
τὸ δὲ καὶ φαίνεσθαι καταπληκτικὸν πόρρωθεν τῶν περιόντων ἐστὶ
φυγαδευτικόν." Τίς οἶδεν ὃ, τι ἐστὶ τὸ φυγαδεύειν καὶ ἀποτρί-
βεσθαι τοὺς περιόντας; Οὐδεὶς δῆπου. Δῆλον μὲν οὖν ὅτι λέ-
γει περὶ τῶν εἰς ἀσέλγειαν προκαλουμένων, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς
γίγνεται φανερόν. Οὐκοῦν ῥαδίᾳ καὶ πρόχειρος ἡ διόρθωσις. Ἄνα-
γνωστέον γάρ· »πόρρωθεν τῶν πειρώντων ἐστὶ φυγαδευτικόν." Τὸ
πειρᾶν ἀντὶ τοῦ »περὶ ἀφροδισίων τινὶ λόγους προσφέρειν" παρὰ
μὲν τοῖς Ἀττικοῖς μυριόλεκτόν ἐστιν, οἱ δὲ τὰ τοῦ Κλήμεντος με-
ταγράφαντες δοκοῦσί μοι ἠγνοηκέναι τὸ ῥῆμα ὃ, τι νοεῖ. Οὐ γὰρ
ἄπαξ ἀλλὰ δις πάνυ ἀνοήτως τὸ πειρᾶν μετέπλασαν, ἐνταῦθα
τε ἀντὶ τοῦ πειρώντων γράψαντες περιόντων, καὶ αὐθις (σελ.
225) ἐν τούτοις· »οἱ εἰς τὰ Σόδομα παραγεγονότες ἄγγελοι —
τοὺς περᾶν ἐθελήσαντας σφᾶς ἐπαισχῦναι αὐτῇ πόλει κατέφλε-
ξαν¹⁾." Οὕτε τὸ περᾶν ὑγιῶς ἔχει οὔτε τὸ περᾶν ἐπαισχῦ-
ναι ἀντὶ τοῦ πειρᾶσθαι Ἑλληνικόν ἐστιν. Γραπτέον πειρᾶν,
κῆτα τὸ ἐπαισχῦναι διαγραπτέον. Παρενέβαλέ τις ἀγνοήσας
τὸ πειρᾶν ὃ, τι εἶη, οἰόμενος δὲ τὸ πειρᾶν τοῦ πειρᾶσθαι
οὐδὲν διαφέρειν τὸ παριστάμενον προσέθηκεν.

Ἐν μόνον γράμμα ὀλιγώρως μεταβληθὲν τὸν νοῦν τῶν λεγομένων
παντελῶς διέφθειρεν (σελ. 230) ἐν τούτοις· »καίτοι τό γε πειρᾶ-
σθαι λαμβάνειν ἐφ' οἷς πράττει τις ὁμολογούντως ἀμαρτάνειν
ἐστίν." Ἔστιν οἷς τὸ ὁμολογούντως ταῦτὸν δύνασθαι δοκεῖ τῷ
ὁμολογουμένως. Τοῦτο δὲ ἀτοπώτατόν ἐστι, καὶ εἰ δ' ὡς μά-
λισα ἀληθὲς ὅν ἐτύγχανεν οὐδὲν ἂν ἡμᾶς πρὸς τὸ ξυνιέναι τῶν
λεγομένων ὠφέλησε. Παρ' ἐν μόνον γράμμα ὁ βέλτιστος Κλήμης

¹⁾ Παρέγραψε τις ἐν τῷ μεταπίῳ τᾷδε: »Οὐ πειρᾶν, ἀλλὰ
περᾶν, ἅφ' οὗ καὶ τὸ περαίνειν. ἐμφατικώτερον γὰρ τὸ πε-
ρᾶν τοῦ πειρᾶν πρὸς τὸ τῆς λαγνείας αἰσχρόν." Ἄλλ', ὡς μέλε,
οὐδὲν ἐπαίεις τούτων πέρι καὶ παραληρεῖς.

ἔρδοι τις ἢν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

ᾤετο δὲ ὁ σχολαστικὸς τὸ περᾶν ταῦτὸν εἶναι τῷ περαίνειν,
ἀνοήτως πάνυ. δῆλον δ' ὅτι οὐπω τότε προσέκειτο τὸ ἐπαισχῦ-
ναι.

παραληρεῖν δοκεῖ. Γράφει μόνον ἀντὶ τοῦ ὁμολογοῦντως ὁμολογοῦντος καὶ πάντα εὖ ἔξει. Ὁμοιότατον δὲ τούτῳ τὸ τοῦ Εὐριπίδου (Ἰφιγ. ἐν Αὐλ. 1142):

αὐτὸ δὲ τὸ σιγαῖν ὁμολογοῦντός ἐσί σου
καὶ τὸ σενάζειν πολλά. μὴ κάμῃς λέγων.

Οὐδὲ ἐν γράμμῃ παρέφθαρται σελ. 297. καὶ ὅμως ὁ τῶν γεγραμμένων νοῦς ἀπόλωλεν. Ὑπογράφων ὁ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς εἰκόνα νεανίου πρὸς φιλοσοφίαν εὐφροῦς »οὕτως αὐτὸν ἀνδριαντουργεῖ· ἔσω, Φησί, καθαρὸν τὸ πρόσωπον, ὁφρὺς μὴ καθειμένη μὴδὲ ὄμμα ἀναπεπταμένον μὴδὲ ἀνακεκλασμένον, μὴ ὕπτιος ὁ τράχηλος μὴδὲ ἀνιέμεα (γρ. ἀνειμένα) τὰ τοῦ σώματος μέλη, ἀλλὰ τὰ μετέωρα ἐντόνοις ὅμοια, ὁρθόνοους πρὸς τὸν λόγον δεξύτης καὶ κατοχῇ τῶν ὁρθῶς εἰρημένων κτέ.” Καλὰ γε ταῦτα καὶ τοῦ Ζήνωνος ἄξια, πλὴν ἐνὸς μόνου. Τὸ ὁρθόνοους ὅ, τι ἐστὶ καὶ τί βούλεται οὐδεὶς ἂν εἴποι· οὔτε γὰρ Ἑλληνικὸν ἐστὶν ὄνομα τὸ ὁρθόνοους οὔτε καλῶς καὶ ἀρμοδίως νῦν τοῖς ἄλλοις συντάσσεται. Καὶ μὴν, ὡς προείπομεν, οὐδὲ ἐν γράμμῃ ἐν τῷ ΟΡΘΟΝΟΥΣ ἐσφαλται. Οἶσθ’ οὖν ὃ δρᾶσον, ὦ Φιλότης; Δίχῃ διάτεμνε καὶ παγκάλως πάντα ἔξει οὕτως· »ὁρθὸν οὐς πρὸς τὸν λόγον,” ὥσπερ ὁ τοῦ Σοφοκλέους ἵππος ὁ εὐγενὴς καὶ ἢ γέρων

ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν,

ἀλλ’ ὁρθὸν οὐς ἴσησιν.

Ἐν τοῖς ἐξῆς ἀντὶ τοῦ κατοχῇ φέρεται ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις κατακωχῇ. Μανθάνεις παραχρῆμα ὅτι κατακωχῇ γραπτέον. Οἶσθα μὲν γὰρ τὸ Ὀμηρικὸν συνοκωχότε καὶ τὸ συνοκωχῇ, διοκωχῇ, ἀνοκωχῇ, παροκωχῇ, κατοκωχῇ κτλ. Οἶσθα δὲ καὶ ὅτι ταῦτα αἰεὶ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν παραφθείρεται, τό τε κατοκωχῇ εἰς κατακωχῇ καὶ κατοχῇ, καὶ τᾶλλα ὁσαύτως. Ἀξιόν γε μὴν μάστιγα δὲ τῶν νεωτέρων ἔνεκα, ἵνα τοῖς τοιοῦτοις ἀδαμαντίνως πεισθῶσι, δύο τοῦ Πλάτωνος ῥήσεις παραθέσθαι, τὴν μὲν ἐκ τοῦ Φαίδρου (σελ. 245): »τρίτη δὲ ἀπὸ Μουσῶν κατοκωχῇ τε καὶ μανία κτέ.” τὴν δὲ ἐκ τοῦ Ἴωνος (σελ. 556): »οὐ γὰρ τέχνη οὐδ’ ἐπιστήμη — ἀλλὰ θεῖα μοῖρα καὶ κατοκωχῇ κτέ.” Ἐκεῖ μὲν δὴ ἐν τοῖς πλείοσι κατοχῇ φέρεται, ἐνταῦθα δὲ κατακωχῇ, τᾶληθες δὲ πᾶσι φανερόν.

Ὀλίγον ὑποβὰς ὁ Ζήνων τάδε γέγραφε· »Ἀπέσω δὲ καὶ ὁ ἀπὸ τῶν μυροπωλίων καὶ χρυσοχοείων καὶ ἐρισπωλίων ἄλυσ καὶ ὁ ἀπὸ τῶν

ἄλλων ἐργαστηρίων, ἔνθα καὶ ἑταιρικῶς κεκοσμημέναι ὥσπερ ἐπὶ τέγους καθεζόμεναι διημερεύουσιν.”

Πῶς ἡμῖν οἱ νέοι οἱ ἄρρενωποι οἱ τοῦ Στωϊκοῦ Φιλοσόφου μαθηταὶ ἐξαίφνης ἐγένοντο γυναῖκες »ἑταιρικῶς κεκοσμημέναι ὥσπερ ἐπὶ τέγους καθεζόμεναι;” καὶ τίς εἶδε πώποτε ἐν τῇ Ἀθήνῃσιν ἀγορᾷ γυναῖκας ἐν τῷ μύρῳ καθημένας ἢ εἰς τὰ ἐργαστήρια φοιτῶσας; Ἐγὼ δ' ὥρμην τῶν μεираκίων τὰ ἀκολαστότερα ἐν τοῖς μυροπωλοῖς διαλαλεῖν δι' ἡμέρας παρ' ἄλλων τε κωμικῶν καὶ παρὰ τοῦ Φερεκράτους τοῦτο μαθὼν ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς σελ. 612.

κἄτα μυροπωλεῖν τί παθόντ' ἄνδρ' ἐχρῆν καθήμενον
ὕψηλῶς ὑπὸ σκιαδείῳ, κατεσκευασμένον
συνέδριον τοῖς μεираκίοις διαλαλεῖν δι' ἡμέρας.

οὕτω γὰρ δεῖ γράφειν διαλαλεῖν ἀντὶ τοῦ ἐλάλει. Ἐξηπάτηκε καὶ νῦν ἡμᾶς τὸ τῶν ἀντιγραφῶν ἔθνος. Περὶ νεανίσκων ἐστὶν ὁ λόγος καὶ κεκοσμημένοι — καθεζόμενοι γραπτέον. Ἀλλὰ πῶς ποτέ τισιν ἔδοξεν ἐκ τῶν νεανίσκων γυναῖκας ἡμῖν ποιεῖν; Ἐγὼ ἔρῳ. “Ὅρα γὰρ ἐξῆς· »Μὴ τοίνυν μηδὲ οἱ ἄνδρες — ἀδολεσχούντων.” Ὡςτὸ τις τοῖς ἀνδράσι τὰς γυναῖκας ἀντιτετάχθαι καὶ ἀνοήτως τὰ γεγραμμένα διέφθειρεν, οὐδὲ ταῦτα μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις μετέγραψε τὸ νῦν ἐν πᾶσι περιφερόμενον· »ὑπογράφειν εἰκόνα νεανίδα,” τοῦτο δ' ἐστὶ κατὰ τὸν Ῥωμαῖς μεταφράσαντα· adolescentulae imaginem describere! — Adolescentulae, ὦ γῆ καὶ θεοί! Ὁ δὲ Κλήμης οἶμαι τοὺς ἄνδρας ἀντέταξεν οὐ τὰς γυναῖξιν ἀλλὰ τοῖς νεανίασι τοῖς νῦν μὲν τῷ Ζήνωνι σχολάζουσι, νῦν δὲ ἐν τῷ μύρῳ διαλαλοῦσιν. “Ὡσπερ οὖν κεκοσμημένοι — καθεζόμενοι δεῖ γράφειν, οὕτω καὶ »ὑπογράφειν εἰκόνα νεανίου.”

Ἐνεστὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς γελοῖά τε καὶ αἰσχρὰ ἀμαρτήματα, διὸ παραθετέα, σὺ δ' ἐπιτρέπει τὸ βλάβος. »Μὴ τοίνυν (Φησὶ) μηδὲ οἱ ἄνδρες ἐπὶ τῶν κουρείων καὶ καπηλείων διατρίβοντες ἀδολεσχούντων ἑωμυλευόμενοι καὶ τὰς παριζούσας θηρώμενοι γυναῖκας παυσάσθων ποτέ.”

Ἰδοῦ, πάλιν αἱ γυναῖκες ὁμοίως τοῖς ἀνδράσιν εἰς τε τὰ κουρεῖα φοιτῶσι καὶ τοῖς ἀνδράσι παρακλήννται, εἴγε οἱ ἄνδρες τὰς παριζούσας γυναῖκας θηρῶνται. Ἀλλ' ἀδύνατον τοῦτό γε, ἐρεῖς, τὸ τὰς γυναῖκας ἐπὶ τὰ ἐργαστήρια, τὰ ἄσυνα ἐκεῖνα συμπόσια, προσφοιτῆσαι. Ὁμολογῶ, ἔπειτα δὲ καὶ θαυμάζω τὸ παριζούσας ἀντὶ τοῦ παρακλήννεναι κείμενον (Ὀμηρικὸν γὰρ τὸ

ῥῆμα καὶ ἱακόν). Καὶ πῶς ἂν τις τὴν παρκακθιμένην θηράσαιτο; Ῥαδίᾳ γὰρ ἢ ἄγρα καὶ θατέρᾳ ληπτή. Ἐξελέ μοι ἐν μόνον γράμμα ἐκ τοῦ παριζούσας καὶ πάντα ταῦτα ἅμα θεραπεύσεις. Ὁρᾷς; οὐ παριζούσας ἀλλὰ παριούσας γραπτέον. Οὐ γάρ;

Περὶς δὲ καὶ ἕτερόν τι σφάλμα ἐν τοῖς αὐτοῖς. Τί σοι δοκεῖ περὶ τοῦ σωμυλευόμενοι; Ποῦ ἢ τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης ἀναλογίᾳ; Πᾶσι γὰρ τοῖς εἰς -λος ὀνόμασιν ἀντιστοιχεῖ ῥῆμα εἰς -λλω ἢ -λλομαι, ὥς ποικίλος ποικίλλω, ναυτίλος ναυτίλλομαι, ερογγύλος ερογγύλλω, γογγύλος γογγύλλω, ἀγκύλος ἀγκύλλω, ὀγκύλος ὀγκύλλομαι, κωτίλος κωτίλλω, οὕτως οὖν καὶ σωμύλος σωμύλλομαι, τὸ δὲ στωμυλεύομαι οὐχ ἥττον ἐστὶ μοχθηρόν ἢ εἴ τις ναυτιλεύομαι βούλοιο λέγειν. Ὁρθῶς παρὰ τῷ Κλήμεντι γράφεται σελ. 328 »οἱ κκοδοῖμονες σοφισαὶ τῇ σφῶν αὐτῶν σωμυλλόμενοι τερθρεῖα.« Κἀνταῦθα οὖν διορθώσομεν· »ἐπὶ τῶν κουρείων — ἀδολεσχοῦντων σωμυλλόμενοι καὶ τὰς παριούσας θηρώμενοι γυναικας παυσάσθων ποτέ.»

Μαρὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα τῶν ἡλιθίων ἀντιγραφέων πταισμάτα, ἀλλ' ὀλίγου με παρέλαθεν ἕτερόν τι πολλῷ ἔτι τούτων μωρότερον, σελ. 844. Πάνυ φρονίμως προειπὼν ὁ Κλήμης· »Θεός δὲ ὁ τῷ ὄντι θεός ἄγιον μόνον οἶδε τὸ τοῦ δικαίου ἡθους ὥσπερ ἐναγὲς τὸ ἄδικον καὶ μοχθηρόν,» ἐπάγει τάδε· »ὁρᾷν γοῦν ἐστὶ τὰ ὧτα ἀπὸ τῶν περικαθαρθέντων εἰ θαλφθεῖν ζωογονούμενα. οὐκ ἂν δὲ τοῦτο ἐγίνετο εἰ ἀνελάμβανε τὰ τοῦ περικαθαρθέντος κκῆ.« Ὡ τῶν ἀναισθήτων ἀνθρώπων τῶν ἀντὶ τοῦ ΩΙΑ γραψάντων ὧτα! Ὡτα ζωογονούμενα! Ὅτι δὲ περὶ τοὺς καθαρούς ὥσιν ἐχρῶντο ἄλλως τε καλῶς ἤσμεν καὶ ἡ τοῦ Κλήμεντος ῥῆσις καίπερ διεφθαρμένη διδάσκει. Αὐτίκα γὰρ ἐκ τε τοῦ ζωογονούμενα καὶ ἐκ τοῦ θαλφθεῖν πᾶσι γίνεταί φανερόν ὅτι περὶ ὧν ὁ λόγος· τὸ θέλει γὰρ ἐπὶ τοῦ τὰ ὧα ἐκλέπειν καὶ ἐκγλύφειν συνήθως τίθεται. Ἐχει δὲ τὸ ὧν τὸ ὑπογεγραμμένον (πάλαι δὲ προσγεγραμμένον) ἰῶτα, ὡς ζῶον, καὶ οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ τρισυλλάβως ὡς ζῳῖον οὕτω καὶ ὠῖόν, οἱ δὲ καὶ ὤσον ἔλεγον, ὡς ὁ Δειπνοσοφιστής· παρίσῃσι σελ. 57. καὶ ὁ Ἑτυμολόγος ὁ Μέγας ἐν τῷ Ὡῖόν παρατιθέμενος τὰ Σαπφούς· »Φασὶ δὴ ποτε Λήδαν ὑακλίνθινον πεπυκαδμένον εὔρεῖν ὠῖόν.« Παρέφθαρται δὲ τούτων ὁ τε νοῦς ἅμα καὶ τὸ μέτρον, σὺ δὲ μοι οὕτω γράφε·

Φασί δὴ ποτε Λήδαν ὑακίνθῳ πεφυκαδμένον
Εὐρεῖν ὤϊόν¹⁾.

πολλὰ γάρ ἐσιν ὦν γένη, ὑακίνθινα δὲ ῥὰ οὐδὲ τὴν Λήδαν
οἶμαι εὐρεῖν οὐδέποτε. Ἐγγράπτο οὖν ἐν παλαιῷ τινὶ ἀντιγράφῳ
ΩΙΑ, ποῖος δὲ τις ἦν, σοὶ δοκεῖν, ὁ γράψας ἡτὰ ὧτα ἀπὸ τῶν
περικαθαρθέντων;” Συνέβη δὲ πολλάκις τὸ ἰῶτα τὸ τῷ παλαιῷ ἔθει
προσγεγραμμένον ἄλλως τε παρεφθάρθαι καὶ εἰς τὸ Τ μεταπε-
σεῖν. Ἐν παράδειγμα ἀρκεῖτω. Ὄφει πολλάκις ἀντὶ τοῦ πα-
τρῶος παρὰ τὴν τῶν λεγομένων διάνοιαν πρῶτος γεγραμμένον.
Πόθεν δὲ τοῦτο; Τὸ πατρῶος γράφεται πάλαι ΠΡΩΪΟΣ, ὡς
πατήρ ΠΗΡ, κῆτα τὸ Ι εἰς Τ μεταβάλλεται. Ἐν τοῖς τοῦ
Χρυσόστομου Δίονος λόγ. ΙΒ. σελ. 394 εὐρήσεις ἐν ἐνίοις γεγραμ-
μένον: »ὄν καὶ πρῶτον διακαλοῦμεν,” ἀντὶ τοῦ »ὄν καὶ
πατρῶον Δίᾱ καλοῦμεν,” καὶ λόγ. ΛΗ, σελ. 51: »τοὺς μὴ
νενεμημένους τὰ πρῶτα” ἀντὶ τοῦ »τὰ πατρῶα.”

Μέχρι τοῦ νῦν ἐκλογὴν τινα τῶν τοῦ Κλήμεντος ποιούμενος ὅπως
μοι ἐδόκει περιεπλανήθην, νῦν δὲ περὶ πάντων ἐφεξῆς ἐρῶ, εἴ τί
μοι παρασημειώσεως ἄξιον φαίνεται, κατὰ τὴν τῶν τοῦ Κλήμεντος
βιβλίων τάξιν, καὶ πρῶτα μὲν τὰ ἐκ τοῦ Προτρεπτικοῦ διευ-
κρινήσω, ἔπειτα δὲ τὰ ἐκ τοῦ Παιδαγωγοῦ, τελευταῖα δὲ τὰ
ἐκ τῶν Στρωματέων. Ποιήσομαι δ’ ἐκάστοτε παρεκβάσεις τινὰς
καὶ περὶ ἐνίων, ὅταν ἐμὲ λόγος αἰρήῃ ἢ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς τοῦτο
παρακαλῇ, διεξοδικώτερον πως διαλέξομαι. Ἀρξώμεθα δὴ ἀπὸ τῶν
ἐκ τοῦ Προτρεπτικοῦ τῶν ἔτι διορθώσεως τινος δεῖσθαι δοκούν-
των.

»Διήγησαι ἡμῖν — τὰ ἄχρηστα χρησέρια, τὸν Κλάριον, τὸν
Πύθιον, τὸν Διδυμέα, τὸν Ἀμφιάρω, τὸν Ἀπόλλω, τὸν Ἀμ-
φίλοχον.” σελ. 10. Θαυμάζεις οἶμαι τὸν Ἀπόλλω τούτοις ἀκαί-
ρως καὶ ἀνοήτως προσκείμενον, διὸ καὶ τινες περιγράφειν τοῦνομα

¹⁾ Τὸν Βέργκιον ὁρῶ ἐν τοῖς Λυρ. Ποιητ. σελ. 613 τὰ τῆς Σαπ-
Φοῦς οὕτω γράφοντα.

Φαῖσι δὴ ποτε Λήδαν ὑακίνθινον

πεφυκαδμένον εὔρην... ὤϊον,

ἀλλ’ ἴσον ἐστὶ τὸ ὑακίνθινον ὦν ἐκλέπειν καὶ τὰ παρὰ τῷ Κλή-
μεντι ὧτα.

ἠξίωσαν. Ἀλλὰ πόθεν καὶ πῶς παρσιτέδου; Οὐδεὶς ἂν εἴποι. Μήποτε οὖν δεῖ γράφειν »τὸν Ἀμφιάρεων, τὸν Τροφώνιον, τὸν Ἀμφίλοχον.“ Οὐκ ἔχρην γὰρ ἀπεῖναι ἐν τούτοις ἕνα τῶν περιβοήτων ἐκείνων, ὃν πολλοὶ χρησιγνῶν μνημονεύοντες τῷ Ἀμφιάρεφ συζευγνύσιν, ὡς ὁ Ἡρόδοτος ἐν τῇ πρώτῃ κεφ. 46 καὶ πάλιν ἐν τῇ ὀγδόῃ κεφ. 134. Ἡ δὲ παλαιὰ γραφὴ ἀμυδρὰ καὶ ἐξίτηλος οὔσα πλανῆσαι δοκεῖ τὸν μεταγράψαντα.

»Τὰ σύμβολα τῆς μύσεως ἐκ περιουσίας παρατεθέντα οἷδ' ὅτι κινήσει γέλωτα καὶ μὴ γελασέουσιν ἡμῖν —. Ἐκ τυμπάνου ἔφαγον, ἐκ κυμβάλου ἔπιον; ἐκερνοφόρησα, ὑπὸ τὸν πασὸν ὑπέδουν.“ σελ. 14. Προειρήκαμεν ὅτι ὁ Κλήμης ἐν τοῖς ἀπὸ τοῦ δύο καὶ δύομαι τῇ τῶν πολλῶν συνηθείᾳ συνεξαμαρτάνειν εἶωθε. Χρῆται ἀναμιξί τῷ Δύο καὶ Δύομαι καὶ τῷ Ἰακῶ Δύνω, ὡς (σελ. 88): »ἡ νύξ δύνουσα παρὰχωρεῖ τῇ ἡμέρᾳ“ καὶ (σελ. 270): »ἄλλος ἄλλοθεν παρσισδύοντες“ καὶ (σελ. 659): »ἡ ζήτησις παρσισδύουσα.“ Ἐχρῆν δὲ οὕτω λέγειν: »ἡ νύξ δυομένη, παρσισδυόμενοι, παρσισδυομένη.“ Παρατίθεται δ' ἐνίοτε (σελ. 308 καὶ 561) τό: »ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.“ Ἡ μὲν παραινέσις ἀρίστη καὶ ὡς ἀληθῶς θεία, ἡ δὲ λέξις μία τῶν μοχθηροτάτων. Ἡφάνισαι παντελῶς τὸ ἀρχαῖον ἔδυν, ἐξέδυν, ἀπέδυν, ἀπόδυθι, ἀποδῦναι, ἀποδύς, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, εἰσεφθάρη δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ -εδυσάμην ἀπεδυσάμην, ἐξεδυσάμην, ἀπεξεδυσάμην, ἀπόδυσαι, ἀποδύσασθαι καὶ συναποδύσασθαι τῷ χιτῶνι τὴν αἰδῶ, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις. Διορθωτέον δ' ὅμως τὸ σελ. 262 γεγραμμένον: »ἡγοῦνται γὰρ (οἱ βάπτοντες τὰς τρίχας) καθάπερ ὄφεις τῆς κεφαλῆς ἀπεκδύσασθαι τὸ γῆρας. Ἐνταῦθα γὰρ ἀναγκαῖος ὁ μέλλων ἀπεκδύσεσθαι. Οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς τοῦ Ἡροδότου ἐπονειδιστότερον σφάλμα τοῦ ὑποκυροῦντος (ἐν τῇ πέμπτῃ κεφ. 106) ἐν τούτοις: »θεοὺς ἐπόμνυμι τοὺς βασιλιῆους μὴ μὲν πρότερον ἐκδύσασθαι τὸν ἔχων κιθῶνα καταβήσομαι ἐς Ἰωνίην πρὶν ἂν τοι Σαρδῶν δασμοφόρον ποιήσω.“ Εἰσὶ τινες, καὶ πολλοὶ γε, οἱ καλῶς ἔχουν νομίζουσι τὸ »ἡμνυμι ἢ μὴν ποιῆσαι“ ἀντὶ τοῦ ποιῆσειν καὶ ἐμοῦ γ' ἕνεκα τούτοις χειρόντων, ἀπεχέσθων μέντοι τῶν ἐσχάτως βαρβάρων οἷόν ἐστι ζῶντός γε Ἡροδότου τὸ »ἐπόμνυμι μὴ μὲν ἐκδύσασθαι“ ἀντὶ τοῦ ἐκδύσεσθαι. Ἐσφαλται δὲ καὶ τό: »ὑπὸ τὸν πασὸν ὑπέδουν.“ Οὐ γὰρ Κλή-

μεντος ὁ μῦθος, ἀλλὰ τῶν μυθῶν πάρα, τῶν ἀττικισὶ λέγειν εἰσισμένων: »ὕπὸ τὸν παῖδον ὑπέδυν.”

Θαυμαστὸν ἂν εἴη εἰ μὴ οἱ ἀντιγραφεῖς τὸ νεωτερικὸν τοῦτο ἀποδύσασθαι ἐνίοτε τοῖς τῶν παλαιῶν βιβλίοις ἐναπομόρξαιντο. Ὁ Πλάτων δοκεῖ εἰπεῖν ἐν τῇ Πολιτείᾳ σελ. 682 Α: »τά τ' ἄλλα ἀπεδυσάμεθα ἐν τῷ λόγῳ καὶ οὐ τοὺς μισθοὺς οὐδὲ τὰς δόξας δικαιοσύνης ἐπ' ἡνέγκαμεν.” εἶρηκε δὲ ὁ φιλόσοφος ἀπελυσάμεθα καὶ ἐπ' ἡνέκαμεν ἀντὶ τοῦ ἐπ' ἡνέγκαμεν. Οὐδὲ μὴν οὐδὲ ὁ Λυσίας εἶρηκε πού ἐν ἀποσπασματίῳ (παρὰ τῷ Διονυσίῳ ἐν τῷ Περὶ τῆς Δημοσθένους δεινότητος κεφ. ια'): »Ἀρχιππος οὗτος ἀπεδύσατο μὲν εἰς τὴν αὐτὴν παλαίστραν οὐπὲρ καὶ Τῖσις,” ἄλλ' »Ἀρχιππος οὗτος σὶ ἀπεδύετο,” ἐπολεῖ γὰρ τοῦτο καθ' ἡμέραν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀττικισὶ λεγόντων οὐδεὶς τὸ βάρβαρον ἀποδύσασθαι οἶδεν.

»Αἱ γυναῖκες ποικίλως κατὰ πόλιν ἐορτάζουσι Θεσμοφόρια, Σκιροφόρια, Ἀρρητοφόρια” σελ. 14. Ἀρ' οἶσθα σὺ, ὦ βέλτιστε, ἀρρητοφόρια ἀγόμενά που τῆς Ἑλλάδος; Οὐκ οἶμαι, ἀλλ' ἀρρηφόρια, ἀκούσας ἄλλων τε τινῶν καὶ τῆς παρ' Ἀριστοφάνει γυναικὸς λεγούσης·

ἐπτά μὲν ἔτη γεγῶσ' εὐθύς ἡρρηφόρου,

εἴτ' ἀλετρὶς ἢ δεκέτις οὔσα τάρχηγέτι.

οὕτως οὖν καὶ γράφωμεν.

»Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπὶ Σάγρα μυθῆρια καὶ τὰ ἐν Ἀλιμουῦντι τῆς Ἀττικῆς Ἀθηνῆσι περιώρισται.” σελ. 29. Ἡ παλαιὰ παροιμία ἢ »ἀληθές ἐρα τῶν ἐπὶ Σάγρα” νῦν ἡμῖν εἰς τοῦναντίον περιέσκηκεν, οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τῶν ἐπὶ Σάγρα τούτων ψευδέστερον. Τὰ ληθὲς ὅπως ἔχει οὐ χαλεπὸν εὐρεῖν, πολλοὺς γὰρ ἔχομεν μάρτυρας, ὧν ἓνα μόνον παράξομεν ἐκ τῶν Βεκεῆρου Ἀνεκδότων σελ. 326: »Ἀγραι, χωρίον ἔξω τῆς Ἀθηναίων πόλεως, οὗ τὰ μικρὰ τῆς Δήμητρος ἀγεται μυθῆρια, ἃ λέγεται τὰ ἐν Ἀγρας ὡς ἐν Ἀσκληπιοῦ.” Ἡ μὲν μαρτυρία σαφής¹⁾ καὶ φαίνεται ἀληθὲς ὅτι: »τὰ μὲν ἐν

¹⁾ Πλὴν γε τούτου ὅτι οἶεται ὁ ταῦτα γράψας χωρίου ὄνομα εἶναι τὸ Ἀγραι ἢ Ἀγρα (διφορεῖται γάρ). Τὸ γὰρ ἐν Ἀγρας ὡς ἐν Ἀσκληπιοῦ μονονουχὶ βοᾷ αὐτῆς τῆς θεοῦ εἶναι τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην. Ἐκκαλεῖτο δὲ ἢ Ἀρτεμις διττῶς καὶ Ἀγρα καὶ

"Αγρας μυθήρια," ἀλλ' οὕτω φαίνεται ἐμοίγε ὁ Κλήμης οὕτω γεγραφέναι. Οἶδα γὰρ τὸν ἄνδρα οὐχ οὕτω τὰ τῶν Ἀθηναίων ἀκριβοῦντα ὥςτε περὶ τὰ τοιαῦτα ἀναμάρτητον εἶναι δοκεῖν καὶ ὁρῶ αὐτὸν παραχρήμα περὶ τι τῶν τοιούτων ἡμάρτηκότα. Ἐπάγει γάρ »καὶ τὰ ἐν Ἀλιμοῦντι τῆς Ἀττικῆς." Πρὸς ταῦτα μειδιάσας ἂν Ἀθηναίων τις τῶν παλαιῶν ἐκείνων καὶ ὡς ἀληθῶς Ἀθηναίων τὰδ' ἂν εἰπεῖν μοι δοκεῖ: οὐχ οὕτω λέγομεν ἡμεῖς, ὡς ξένης, ἐν Ἀλιμοῦντι οὐδὲ ἐν Ῥαμνοῦντι ἢ ἐν Ἀγνοῦντι, οὐδ' ἐν Μαραθῶνι ἔζηκεν ἡμῖν τὸ τρόπαιον, ἀλλὰ Μαραθῶνι· οὕτω γὰρ ἡμῖν ἔθος λέγειν καὶ Ῥαμνοῦντι, Ἀγνοῦντι¹⁾, Ἀλιμοῦντι. Τὸ δὲ αἴτιον, οὐ γὰρ ὀνόματα ταῦτ' ἐστὶ, καθάπερ ἴσως σοι δοκεῖ, ἀλλ' ἐπιρρήματα. Ὁ δὲ Κλήμης τῶν τοιούτων οὐδὲν ἐπιστάμενος οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις ἐμοίγε ἀξιόχρεως εἶναι φαίνεται· ὁ γὰρ περὶ τὰς τῶν παλαιῶν λέξεις πολλάκις περιφανῶς οὕτως ἡμάρτηκός πῶς ἂν οὗτος περὶ τὰ πράγματα τοῖς εὖ φρονούσιν ἀναμάρτητος εἶναι δόξειεν;

Ὅτι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα τοπικὰ ἐπιρρήματα ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο προθέσεων ἀπρόσδεκτα οὐδεὶς τῶν μεταγενεστέρων πώποτε ἐνεθυμήθη· διὸ καὶ αἰεὶ τοῖς τοιούτοις τὴν ἐν προστιθέασιν, ὡς ὁ Παυσανίας (Ζ. Β, 1): »τῇ ἐν Ῥαμνοῦντι θεῶ (τῇ Νεμέσει)." Οὐχ ἤττον δὲ μοχθηρὸν τὸ ἐν Ῥαμνοῦντι, ἐν Ἀλιμοῦντι, ἐν Ἀγνοῦντι, ἐν Βραυρωνί, ἐν Μαραθῶνι, ἢ εἴ τις τῶ Ἀθήνησι, Περγασῇσι, Πεντελῇσι, Ἀλωπεκῇσι, Ὀλυμπίᾳσι, Θήβησι πρόθεσιν ἐθέλοι προσθεῖναι, ἢ τῶ Σφηττοῖ, Κολυττοῖ, Ἴσθμοῖ, Μεγαροῖ καὶ τοῖς παραπλησίοις. Ἐξῆν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις λέγειν ὅ, τι βούλονται, ἀλλ' οὐκ ἐξῆν, οἶμαι, τῆς ἑαυτῶν ἀγνοίας τὰ τῶν παλαιῶν συγγράμματα ἀναπιμπλάναι, ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν νηποινὶ δράσαντες

Ἀγροτέραι, ὡς ἐν τῷ τοῦ Πλάτωνος Φαίδρου (σελ. 229 C): »κἀταθέν ὡς δὴ ἢ τρία σάδια ἢ πρὸς τὸ τῆς Ἀγρας διαβαίνομεν." Ὁμοίον δὲ τὸ ἐν Ἀγρας ἱερὸν τῷ ἱερῷ τῷ ἐν Ἀγιαδῶν, τῷ ἐν Ἐχελιδῶν ναῷ κτλ.

1) Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Ἀγνοῦς: — »τὸ τοπικὸν Ἀγνοῦντόθεν καὶ ἐν τόπῳ Ἀγνοῦντι ὡς ἐν Ἀξοσιν· Ἐπειδὴ Ἀγνοῦντι θυσιὰ ἐστὶ τῷ λεῶ, καὶ εἰς τόπον Ἀγνοῦντὰδε." τὸ δὲ Ἀλιμοῦντὰδε ἔχεις ἐν τοῖς τοῦ Ἀριστοφάνους Ὀρνισσιτίχ. 496:

καὶ γὰρ νομίσας ἔρῃεν ἐχώρου Ἀλιμοῦντὰδε.

φαίνονται. Τῶν νεωτέρων χάριν ἐν ἐνὶ δέξῳ ἀκριβέστερον ἐφ' ὅσον τόλμης καὶ ἀναιδεΐας ἐληλάκασιν οἱ τὴν ἑαυτῶν μοχθηρὰν συνήθειαν τοῖς παλαιοῖς ἐναπομορξάμενοι καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀκαθαρσίας τοῦς μάλις αὐδοκιμοῦντας ἐπὶ τῷ καθαρῷ ἐλληνίζειν ἀναπλήσαντες. Τὸ Μαραθῶνι ἐπίρρημα ὃν οὐ μᾶλλον πρόθεσιν ἐπιδέχεται ἢ τὸ οἴκοι, τὸ Ἴσθμοι, τὸ χαμαί, τὸ θύρασι καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἐπὶρρηματα. Δηλοῖ δὲ τὰ ἔμμετρα, ὥς ἐν τοῖς Ἀχαρνέῦσι σίχ. 696.

ἄνδρ' ἀγαθὸν ὄντα Μαραθῶνι περὶ τὴν πόλιν.

εἴτα Μαραθῶνι μὲν ὅτ' ἤμεν ἐδιώκομεν.

Παιωνικὰ ταῦτά ἐσι καὶ οὐδὲν οὔτε προσθεῖναι οὔτ' ἀφελεῖν δυνατόν¹⁾. Ἀξιοτάτα ὁ Εὐπολις τὸν Μιλτιάδην παρήγαγε τὰδε λέγοντα.

οὐ γὰρ μὰ τὴν Μαραθῶνι τὴν ἐμὴν μάχην

χαίρων τις αὐτῶν τοῦμὸν ἀλγυνεῖ κέαρ.

παρὰ τῷ Λογγίνῳ Περί ὕψους Ἰσ. 3. Καλῶς δὲ καὶ ὁ Κριτίας ὕμνων τὴν πατρίδα ἄδει.

ἢ τὸ καλὸν Μαραθῶνι κατασῆσασα τρόπαιον.

Ἐν ἀσφαλεῖ ταῦτα διὰ τὸ μέτρον, ἀλλ' οὐδὲ τὸ μέτρον ἐκώλυσε τοὺς ἀντιγραφέας ἐν τῇ Φωτίου λέξει γράφειν ἐν τῷ Οὐσίαν: »Εὐπολις.

ὅς τὴν ἐν Μαραθῶνι κατέλιπεν ἡμῖν οὐσίαν."

ἀντὶ τοῦ.

ὅς τὴν Μαραθῶνι κατέλιφ' ἡμῖν οὐσίαν.

εὐτυχῶμεν δ' ὅτι τῷ μέτρῳ πείθεσθαι ἀνάγκη καὶ ἐπ' αὐτοφώρῳ οἱ ἀνθρωπίσκοι κακουργοῦντες ἐάλωσαν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἀριστοφάνους Ἰππεῦσι σίχ. 781 φέρεται ἐν πᾶσι τὰδε.

σὲ γὰρ ὅς Μήδοισι διεξιφίσω περὶ τῆς χώρας ἐν Μαραθῶνι. τοῦ γὰρ μέτρου οὐ συνίσταν. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ δράματι σίχ. 1534 ἀντὶ τοῦ:

τῆς γὰρ πόλεως ἄξια πράττεις καὶ τοῦ Μαραθῶνι τροπαίου. ἐν τοῖς δύο τοῖς ἀρίστοις καὶ ἀρχαιοτάτοις ἐσι γραφῇ ἐν μὲν τῷ ἐκ Ῥαβέννης τοῦ μαραθῶνι, ἐν δὲ τῷ ἐκ Βενετίας τοῦ ἵν μαρα-

¹⁾ Παραγέγραπται δὲ καὶ τούτοις ὑπὸ τινος: »Λεῖπει ἢ ἘΝ, οἶον ἐν Μαραθῶνι." ἢ καὶ παρενεγέγραπτο, εἰ μὴ διὰ τὸ μέτρον. Τοιοῦτοί τινες ἀνθρωπίσκοι τὰ τῶν παλαιῶν συγγράμματα ἡμῖν παρέφθειραν.

θῶνι. Οἱ δ' αὐτοὶ μάρτυρες, ὧν οὐδένα ἔχομεν πιστότερον καὶ ἐν τοῖς Σφηξὶ σίχ. 711 ἀντὶ τοῦ:

ἄξια τῆς γῆς ἀπολαύοντες καὶ τοῦ Μαρθῶνι τροπαίου, προφέρουσι »τοῦ 'ν μαρθῶνι." Ἄλλ', ἔρεϊ τις, τῷ ἐκ τῶν Ὀλκάδων τί χρυσώμεθα

καὶ κολλύραν τοῖσι περῶσιν διὰ τοῦν Μαρθῶνι τρόπαιον, τῷ παρὰ τῷ Δειπνοσοφιστῇ σελ. 111 Α.; νῦν γὰρ οὐχ οἶόν τε γράφειν διὰ τὸ μέτρον »διὰ τὸ Μαρθῶνι τρόπαιον." Τί δράσομεν, ὦ βέλτιστε Κόντος; τὸ γὰρ ἐν Μαρθῶνι παρὰ γε τοῖς Ἀττικοῖς βάρβαρόν ἐστιν. Ἐὰν προσέχῃς τὸν νῦν εὐθέως τάληθες εὐρήσεις. Τί γάρ ἐστι τὸ περᾶν διὰ τὸ τρόπαιον; Οὐδὲν οἶμαι, ἀλλὰ διὰ τοῦ τροπαίου ἐπέρων οἱ διὰ μέσου βαδίζοντες· γραπτέον ἄρα διὰ τοῦ Μαρθῶνι τροπαίου, καὶ ἠφάνιται τὸ βάρβαρον. Τί δ' οὐκ ἂν οἶει τοὺς ἀθλοῦς ἀντιγραφέας ἐν τοῖς καταλογάδην γεγραμμένοις ἀμαρτεῖν τοὺς τὰ ἔμμετρα οὕτως ἀναιδῶς λαβησάμενους; "Ὡςπερ ἔτυχε νῦν μὲν Μαρθῶνι νῦν δὲ ἐν Μαρθῶνι τὰ τε ἀντίγραφα καὶ αἱ ἐκδόσεις φέρουσιν. Ὅρθως ἔχει τὸ τοῦ Θουκυδίδου (Α. 73): »Φαμέν γὰρ Μαρθῶνι τε μόνοι προκινδυνεῦσαι τῷ βαρβάρῳ," τὸ δὲ τοῦ Δημοσθένους τὸ περιβόητον ἐκεῖνο (σελ. 297, 11): »μὰ τοὺς Μαρθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων" ἐν πᾶσιν ἔσφαλται πλὴν ἐνός· φέρεται γὰρ ἐν πᾶσιν ὁμοίως πλὴν τοῦ ἀρχαιοτάτου τοῦ ἐν Παρισίοις »τοὺς ἐν Μαρθῶνι¹⁾." Ὅρθως ἔχει τὸ τοῦ Δημοσθένους (σελ. 172, 16): »τὸν ἡγούμενον Μαρθῶνι," μετ' ὀλίγα δὲ (σελ. 172, 23) ἡμάρτηται τό: »οὐδὲ τὴν ἐν Μαρθῶνι μάχην Μιλτιάδου."

¹⁾ Παρέβαλε τὴν τοῦ Θουκυδίδου ῥῆσιν τῇ τοῦ Δημοσθένους καὶ ὁ Κλήμης (μᾶλλον δὲ γραμματικὸς τις Περὶ κλοπῆς τινὰ πραγματευσάμενος, ἃ ὁ Κλήμης μετέγραψε) σελ. 748: »καὶ μὴν Θουκυδίδου λέγοντος· Μαρθῶνιται (Μαρθῶνι τε) μόνοι προκινδυνεῦσαι, Δημοσθένης εἶπε· μὰ τοὺς ἐν Μαρθῶνι προκινδυνεύσαντας." Ὅρθως; καὶ οὗτος ἐνέτυχε παρὰ μὲν Θουκυδίδῃ τῇ ὀρθῇ γραφῇ Μαρθῶνι, παρὰ δὲ Δημοσθένει τῇ ἐσφαλμένῃ ἐν Μαρθῶνι. Σέπσαςαι τοῖνυν τάληθες ἐν ἐνὶ μόνῳ βιβλίῳ τῶ πάντων ἀρχαιοτάτῳ, τᾶλλα δὲ πάντα καὶ πάντες οἱ τὰ διαβόητα ταῦτα προενεγκάμενοι (πάμπολλοι δ' εἰσὶ) συμφωνοῦσιν ἐν τῷ ἐν Μαρθῶνι καίπερ βαρβάρῳ ὄντι. Ἀρκεῖτω εἰς ἐκ πάντων. Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ κεῖται σελ. 380 C: »οὐκ ἐρῶ, Φησὶ, τῆτες, μὰ τοὺς ἐν Μαρθῶνι κινδυνεύσαντας."

Ἡμάρτηται δὲ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Θουκυδίδου πᾶσι Α. 18 τό: » ἢ ἐν Μαραθῶνι μάχη'' καὶ Β. 34 τό: » πλὴν γε τοὺς ἐν Μαραθῶνι.'' Πολλάκις ἡμάρτηται τὰ τοῦ Ἡροδότου, οἷον VI, 16 » τοῦ ἐν Μαραθῶνι'' καὶ VI, 132 » μετὰ δὲ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρωμα'' καὶ IX, 27 » ἀπὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἔργου'', μάλιστα δὲ πάντων τὸ VI, 117 » ἐν ταύτῃ τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ.'' Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀρκεῖ τὴν πρόθεσιν ἐξαλείφειν, ἐνταῦθα δὲ τὸ » ἐν Μαραθῶνι'' ὅλον περιγραφπτέον· οὐ γὰρ δις Μαραθῶνι, ὡς ἐν Χαιρωνείᾳ, ἐμαρχέσαντο, ὥς' εἰπεῖν ἂν τινα: ἐν ταύτῃ τῇ Μαραθῶνι μάχῃ, ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ ἑτέρᾳ.

Ἐν τοῖς τοῦ Ἡροδότου ἀντιγράφοις τοῖς σωζομένοις σφάλματα μὲν οὔτε πᾶν πολλὰ ἔνεσιν οὔτε δυσθεράπευτα πλὴν ὀλίγων, ἐμβλήματα δὲ οὐκ ὀλίγα καὶ ταῦτα ψυχρότατα ἐγκατέσπартαι πανταχοῦ. Ἀνάγνωθί μοι, ὦ φίλτατε Κόντος, ἐν τῇ ἔκτῃ τὸ κεφ. 116 καὶ πρόσθετε τὸν νοῦν σφόδρα τοῖς λεγομένοις: » Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ποδῶν εἶχον τάχιστα ἐβώθουν ἐς τὸ ἄψυ'', τούτοις δ' εὐθὺς ἐπάγει: » καὶ ἔφθισάν τε ἀπικόμενοι πρὶν ἢ τοὺς βαρβάρους ἦκειν.'' Οὐκ ἂν σύγχε ταῦτα οὕτως ἔφρασας, ὦ βέλτιστε, ἀλλ' ἄνευ τοῦ [τάχιστα] » ὡς ποδῶν εἶχον ἐβώθουν'' καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς: » ἔφθισάν τε ἀπικόμενοι τοὺς βαρβάρους'' ἄνευ τοῦ τε [πρὶν ἢ] καὶ τοῦ [ἦκειν]. Εἴτα ἡμεῖς μὲν ταῦτα οὐκ ἂν ἀμάρτοιμεν, τὸν δὲ Ἡρόδοτον οἰόμεθα¹⁾; Ἀποπώτατον μέντ' ἂν εἴη, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ;

Ἄλλ' ὦρα ἤδη ἵνα μὴ, τὸ τοῦ Ἀγάθωνος,

τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιώμεθα,

τὸ δ' ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονώμεθα,

ἐπὶ τὸν Κλήμεντα παλινδρομεῖν, ὃν μακρὰν ἀπελίπομεν διὰ τὸ ἄσμενοι πρὸς Ἀθηναίους περὶ τοῦ Μαραθῶνι τροπαίου λέγειν. Ἀποχρώντως δὲ νῦν τοῖς νεωτέροις δι' ἐνὸς παραδείγματος τοῦτ' ἀποδείξαι μοι δοκῶ, ὅτι ὅπου ἂν ἡ τῶν μεταγενεστέρων συνήθεια τῆς τῶν παλαιῶν χρήσεως διαφέρει οὐδὲν παύονται οἱ ἀντιγραφεῖς τὴν ἀρχαίαν λέξιν μῦθον δίκην περιτρώγοντες καὶ λωβώμενοι καὶ τὰ ἑαυτῶν κακὰ τοῖς τῶν Ἑλλήνων κορυφαίοις προστριβόμενοι, ὅταν δέ

¹⁾ Ἐναγχος ὁ Ἐρουέρδην ἐν τῇ τοῦ Οἰδίποδος τοῦ Τυράννου ἐκδόσει σελ. 101 ἐμφανές τι ἐμβλημα περιέγραφεν. Ἐστὶ δὲ τὸδε Ἡρόδ. Δ. 144: » ὁ Μεγάβαχς ἔφη Καλχηδόνιους τοῦτον τὸν χρόνον τυγχάνειν ἐόντας τυφλοὺς· οὐ γὰρ ἂν τοῦ καλλίονος παρσέντος κτίξειν χώρου τὸν αἰσχιόνα ἐλέσθαι [εἰ μὴ ἦσαν τυφλοί].

τις τοῖς παλαιοῖς ἐντεθραμμένους τύχη οὐ πάνυ τι χαλεπῶς τὰς ἐκείνων πανουργίας καταφωράσας ἐξελέγξει.

Σκιαμαχῶν ὁ Κλήμης πρὸς τοὺς τῶν Ἑλλήνων θεοὺς τοὺς ἀνθρωποπαθεῖς καὶ νεκροὺς ἐπισφάττων σελ. 31 γράφει οὕτω: »διὸ τράπεζαι (τῶν θεῶν) καὶ μέθαι καὶ γέλωτες καὶ συνουσίαι οὐκ ἂν ἀφροδίσις χρωμένων ἀνθρώποις οὐδὲ παιδοποιουμένων εἰ ἀθάναιοι καὶ ἀνευδεεῖς καὶ ἀγήρως ὑπῆρχον.» Γραπτέον δὲ »ἀφροδίσις χρωμένων ἀνίνοις (ἀνθρωπίνις)» καὶ »ἀγήρως.»

Ἀλλοκότους τινὰς τῶν θεῶν ἐπωνυμίας καὶ ἐπικλήσεις συναθροίζων ὁ Κλήμης σελ. 33 γράφει καὶ τὰδε: »Οὐχὶ δὲ Ἀφροδίτη περιβασίῃ μὲν Ἀργεῖοι, ἐταίρῃ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ καλλιπύγῃ θύουσι Συρακούσιοι;» Ἐτιμᾶτο δὲ ἐν Ἀργεὶ Ἀφροδίτῃ περιβασώ, ἥσπερ τοῦνομα ἐν μὲν τῇ τοῦ Ἡσυχίου λέξει διεσώθη. Καλῶς οὖν ὁ Δινδόρφιος διώρθωσε περιβασοῖ ἀντὶ τοῦ περιβασίῃ. Ἐσχημάτιζαι δὲ τοῦνομα ἢ περιβασώ, ὥς Θελξώ, Ἰασώ, καὶ ἄλλα πλεῖστα. Δωρικὸν δὲ ὄν τὴν Ἰακὴν κατὰληξιν — σίῃ ἀποσρέφεται. Ἐτι δὲ ἀντὶ τοῦ Συρακούσιοι καὶ νῦν καὶ αἰεὶ γραπτέον Συρακόσιοι.

»Ἐνταῦθα δὴ τὸ παροιμιῶδες ἐπιφλέγεσθαι ἀρμόττει· πατὴρ ἀνουτέτητος παῖδα νουθετεῖ.» σελ. 35. Ὁ τετριμμένος τὰ ὅσα πρὸς τὰ μέτρα εὐθέως αἰσθίησεται ἱαμβείου ὑπόντος ἀλλὰ παρὰ φθαρμένον. Διορθωτέον·

πατὴρ ἀνουτέτητος υἱὸν νουθετεῖ.

Ποσάκις ἤδη τὰ ἰσοδύναμα συγχυθέντα ἐοράκαμεν! Ἐπεὶ δὲ τῶν πρὸς τι εἰσὶ πατὴρ καὶ υἱός, οὐχὶ πατὴρ καὶ παῖς.

Κωμωδῆσας ὁ Κλήμης οὐ πάνυ χαριέντως τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν τὴν γαστριμαργίαν, τῶν λεγόντων·

λοιβῆς τε κνίσης τε, τὸ γὰρ λάχομεν γέρας ἡμεῖς, τὰδε ἐπιφέρει: »τίνα δ' ἂν Φωνὴν ἄλλην, εἰ Φωνὴν λάβοιεν, Αἰγυπτίων θεοί, οἷα αἰλουροὶ καὶ γαλαῖ, προήσονται;» σελ. 36. Ἐν τούτοις ἐν γράμμα ἐξ ὀλιγωρίας πλεονάζον πράγματα ἡμῖν παρέχει. Ἀνάγνωθι: »Αἰγυπτίων θεοί, οἱ αἰλουροὶ καὶ γαλαῖ.» τὸ δὲ Α ἐκ τοῦ ἐπαγομένου ΛΙΑΟΤΡΟΙ προσεκολλήθη, ὥς δρᾶς.

“Ἐν μόνον γράμμα πρὸς ἕτερον διαλλαγὲν ὅλην τὴν βῆσιν ἀδιανόητον ἀπέφηνε σελ. 58. Διαλέγεται ὁ Κλήμης ὡς πρὸς παρόντα τὸν Κροῖσον ὑπὸ μὲν τοῦ Φοίβου προδεδομένον, ὑπὸ δὲ τοῦ Σόλωνος σωθέντα, »οὐ λοξὰ μαντεύεται Σόλων. τοῦτον εὖ θήσεις. ἀληθὴ μόνον, ὃ βάρβαρε, τὸν χρησμὸν τοῦτον ἐπὶ τῆς πυρᾶς δοκιμάσεις.” Οὐ μανθάνεις τούτων οὐδέν, ὃ βέλτιστε Κόντος. Οὐ θαῦμα μέντοι, νοῦν γὰρ ἔχει οὐδέναι. Ἐσφαλται γὰρ τὸ ΕΤΘΗΣΕΙΣ, ἀνθ’ οὗ τὸ πάλαι ἐγγεγραπτο ΕΤΡΗΣΕΙΣ. Νῦν, ὄρξας, Φανερά πάντα »τοῦτον εὐρήσεις ἀληθὴ μόνον, ὃ βάρβαρε, τὸν χρησμὸν, τοῦτον ἐπὶ τῆς πυρᾶς δοκιμάσεις.”

»Πυθοκλῆς (τοὺς Φωκαεῖς) τῇ Ταυροπόλῳ Ἀρτέμιδι ἄνθρωπον ὀλοκαεῖν ἰσορεῖ.” σελ. 56. Τὸ ὀλοκαεῖν οὐκ οἶδεν ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ τῷ ὀλοκαυτοῦν καὶ τῷ ὀλοκαυτεῖν ἀδιαφόρως χρῆται. Διορθώσομεν οὖν »ἄνθρωπον ὀλοκαυτεῖν.

»Τὸ δὲ ἐν Σάμῳ τῆς Ἡρας ξόανον σμίλη τῇ Εὐκλείδου πεποιῆσθαι Ὀλύμπιχος ἐν Σαμιακοῖς ἰσορεῖ.” σελ. 41. Πολλοῖς δὴ πάλαι ἐξεύρηται τάληθές· »Σμίλιδι τῷ Εὐκλείδου.” Ἀξίον δὲ παραβάλλειν τὰ τῷ Βαλκευαρίῳ γεγραμμένα ἐν τῇ καλουμένῃ Διατριβῇ (σελ. 215 καὶ 216) ὅπου τὰ μὲν ἄλλα πάντα εὐρήσεις παγκάλως ἔχοντα, περὶ ἐν δὲ σφάλλεται ὁ κριτικώτατος ἀνὴρ. Παραθέμενος γὰρ τὰ ἐκ τῆς Ἀθηναγόρου Πρεσβείας σελ. 61. »ἡ ἐν Σάμῳ Ἡρα καὶ ἡ ἐν Ἀργεὶ Σμίλιδος χειῖρες.” τὸ χειῖρες ἀξιοῖ εἰς τὸ χειρός μεταβαλεῖν, οὐδὲν δέον. Οὐ μόνον γὰρ τὸ Χεῖρ ἀντὶ τοῦ χειρόγραφου τίθεται, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν τεχνιτῶν ἔργα οὕτω καλεῖται »καὶ Πολυκλείτου Χεῖρ τὸ ἄγαλμα καὶ Ἀπελλοῦ Χεῖρ ἡ γραφή,” ὡς Φησιν ὁ Πολυδεύκης Β. 150. Ἀκουσον αὐτοῦ τοῦ Κλήμεντος (σελ. 18) οὕτω λέγοντος: »ἡ που γ’ ἂν ἔτι τὴν Πραξιτέλους Δήμητραν (γρ. Δήμητρα) καὶ Κόρην καὶ τὸν Ἰακχὸν τὸν μυσικὸν θεοῦς ὑπολάβοιμεν ἢ τὰς Λυσίππου τέχνας ἢ τὰς Χεῖρας τὰς Ἀπελλικάς.” Φανερὸς δὲ δήπου ὁ Κλήμης οὐ κυρίως τὰς τοῦ ζωγράφου Χεῖρας λέγων, ἀλλὰ τὰς Ἀπελλείους γραφάς.

Ὡς ἐν παρόδῳ σελ. 42: ἀντὶ τοῦ »παρὰ Σελευκέων τῶν πρὸς Ἀντιόχειαν.” γράφε »πρὸς Ἀντιοχείαν” ὡς Μιχνησίᾳ ἢ πρὸς Σιγύλῳ, ἢ πρὸς Μαιάνδρῳ, Προῦσα ἢ πρὸς Ὀλύμπῳ, κτλ.

Ἡ Σίβυλλα σελ. 44 »τὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος νεὼν χάσματος καὶ σεισμοῖς καταποντισεσθαι» προμηνύει. Οἶδα μὲν καὶ ἀπέδειξα τὸν Κλήμεντα τοῦ καθαρῶς ἐλληνίζειν πάμπολυ ἀπέχοντα, ἀλλὰ τὸ καταποντισεσθαι ἀντὶ τοῦ κατὰ τῆς θαλάσσης δύσεσθαι καὶ κατακλυσθήσεσθαι τελέως βάρβαρον. Οἶμαι δὲ δεῖν γράφειν »καταποντισθήσεσθαι.»

»Διόνυσος — θοιμάτιον τὸ χρύσειον περιελόμενος τοῦ Διὸς προσέταξεν αὐτῷ ἔρεοῦν περιτιθέναι χαριέντως φήσας τοῦτο ἄμεινον εἶναι τοῦ χρυσοῦ καὶ θέρους κουφότερον καὶ κρύους ἀλειυνότερον.» σελ. 46. Ἀντὶ τοῦ χρυσοῦ δηλὸν ὅτι χρυσεῖον δεῖ γράφειν· οἱ γὰρ μεταγενέστεροι κακῶς ταῦτα οὐ συναίρουσιν. Ἐπιπλήττει μὲν τοῖς ἀμαρτάνουσιν ὁ Φρύνιχος σελ. 207 διὰ τούτων: »Χρῦσεα, ἀργύρεα, χάλκεα, κυάνεα, ταῦτα Ἰακὰ διαιρούμενα. Χρῆ οὖν λέγειν χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, χαλκᾶ, κυανᾶ τὸν ἀττικίζοντα.» Ἐπιπλήττουσι δὲ καὶ ἄλλοι ἀττικισαί, ἀλλ' ἡ μοχθηρὰ τῶν ἰδιωτῶν συνήθεια ἐπεκράτησεν. Αὐτὸς δ' ὁ Κλήμης ἔφθασεν εἰπὼν »θοιμάτιον τὸ χρύσειον.»

Πολλοὺς καταλέγων ὁ Κλήμης τοὺς ἀνοήτως σφᾶς αὐτοὺς θεοὺς ἀναγορεύσαντας σελ. 48 γράφει καὶ τάδε: »Ἀλέξανδρος ὁ γραμματικὸς ἑαυτὸν κατεσχημάτιζεν εἰς Ἥλιον.» Χαλεπώτατον δ' ἦν, οἶμαι, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον τὸ τοῦ Ἥλιου σχῆμα ἀπομιμεῖσθαι· πῶς γὰρ οἶόν τε ἑαυτὸν μύδρῳ διαπύρῳ ἀκτῖνας ἀποπέμποντι ἀφομοιοῦν; Ἐξαπατᾷ ἡμᾶς σημειῶν τι ταχυγραφικόν, ὃ σὺ καλῶς οἶσθα, ὃ φίλτατε Κόντος, κείμενον ἀδιαφόρως νῦν μὲν ἀντὶ τοῦ Ἥλιος, νῦν δὲ ἀντὶ τοῦ Ἀπόλλων· ἐν δὲ τοῖς τοῦ μεγάλου Ἐτυμολόγου ἀντιγράφοις καὶ ἀντὶ τοῦ Ἀπολλώνιος εὐρίσκεται κείμενον. Ἐνθὲν δὲ δὲ πλείη σύγχυσις καὶ ταραχὴ ἀκριτος ἐγένετο. Ὁ μὲν γὰρ Ἀπολλώνιος ἐνίστε ἥλιος ὀνομάζεται, ὃ δὲ Ἀπόλλων πολλάκις Ἥλιος καλεῖται. Δείξει σοι τὸ σημεῖον ὁ Βάσιος ἐν τοῖς Παλαιογραφικοῖς Πίναξιν (Z. 4), ὃς καὶ περὶ τῆς τοῦ Ἀπόλλων-Ἥλιος συγχύσεως ἔγραψε σελ. 834. Πλείηα τούτου παραδείγματα ἐν ἄλλοις πρότερον προενεγκὼν νῦν ἐν τούτων μόνον παραθήσομαι. Ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰ πλείου ἄξια τῶν ἐλληνικῶν συγγραμμάτων ἀντίγραφα διερευνώμενος ἐνέτυχον βιβλίῳ τινὶ ἐπισεικῶς παλαιῷ περιέχοντι ἄλλας τέ τινας τοῦ Εὐριπίδου τραγῳδίας καὶ τὴν Ἀλκίηιν μετὰ τινων σχολίων. Γέγραπται δὲ ἐν ἀρχῇ

τοῦ δράματος: »προλογίζει ὁ ἥλιος.» ὁ Ἀπόλλων μὲν οὖν, ὡς πάντες ἴσμεν. Καινὸν δὲ τούτοις νῦν παράδειγμα προστίθῃμι τὸν Ὕμνον τὸν τῷ Διονυσίῳ γεγραμμένον, οὗ ἡ ἀρχή·

Εὐφραμεῖτω πᾶς αἰθὴρ

γῆ καὶ πόντος καὶ πνοαί.

Ἐπιγέγραπται δὲ ὁ Ὕμνος ἐν τοῖς μὲν »εἰς Ἀπόλλωνα,» ἐν τοῖς δὲ »εἰς Ἥλιον,» ἕτερα δὲ ἀντίγραφά φέρει τὸ προειρημένον σημεῖον. Ὁ δὲ Βελλέρμαννος ὁ ἀκριβέστατα τὸν Ὕμνον ἐκδεδωκὼς ἐπιγράφει »εἰς Ἥλιον,» ἐγὼ δ' ἂν μετεπιγράψαιμι »εἰς Ἀπόλλωνα,» Φησὶ γὰρ ὁ ποιητής·

μέλλει γὰρ πρὸς ἡμᾶς βαίνειν | Φοῖβος ἀκροσεκόμας εὐχαίτας.
ἐν μὲν τῷ Φοίβῳ καὶ Ἀπόλλωνι συμπεριελήπται καὶ ὁ Ἥλιος, ἐν δὲ τῷ Ἠλίῳ ὁ Ἀπόλλων οὐ πάντως συμπεριελήπται. Τὸν μὲν ἥλιον πᾶς τις καὶ Φοῖβον καὶ Ἀπόλλωνα προσαγορεύει καὶ φέροντα καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐδεὶς δὲ τὸν Ἀπόλλωνα, αὐτὸν τὸν θεόν, Ἥλιον ἂν προσείποι. Μόνος γὰρ Ἥλιος καλεῖται ὁ ἐν αὐρανῷ φαινόμενος, ὡς παίζων εἶπεν ὁ Μένανδρος·

Ἥλιε, σὲ γὰρ δεῖ προσκυνεῖν πρῶτον θεῶν,

δι' ὃν θεωρεῖν ἔστι τοὺς ἄλλους θεούς.

Τὸ αὐτὸ ἄρα σημεῖον ἐν τοῖς τοῦ Κλήμεντος γεγραμμένον τοὺς μεταγράφοντας ἐπλάνησε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος οὐκ »εἰς Ἥλιον» ἑαυτὸν κατεσχημάτιζεν, ἀλλ' »εἰς Ἀπόλλωνα.»

Δις ταύτῃν ἡμάρτηται σελ. 55: »σοιχεῖα μὲν οὖν ἀρχὰς ἀπέλειπον ἐξυμνήσαντες Θαλῆς — τὸ ὕδωρ καὶ Ἀναξιμένης — τὸν ἄερα.» καὶ σελ. 57: »ὁ δὲ Μιλήσιος Λευκίππος καὶ ὁ Χῖος Μητρόδωρος — ἀρχὰς ἀπέλειπέτην τὸ πλήρες καὶ τὸ κενόν.» Ἄλογος δὲ ἡ τοῦ παρατακτικοῦ ἐν τοῖς τοιούτοις χρήσις, διὸ μεταγραφτέον ἀπέλειπεν καὶ ἀπελειπέτην. Αὐτὸ δὲ τὸ ἀπολείπειν ἐπὶ τῶν τοιούτων εἰρημένον παρατηρήσεως ἄξιον. Φιλοσόφων γὰρ παῖδες, μάλιστα δὲ Στωϊκῶν, εἰώθασιν ἀντιτιθέναι τῷ ἀναίρειν τὸ ἀπολείπειν. Πολλὴ μὲν τούτων χρήσις ἐν τοῖς τῷ Λαερτίῳ Διογένει περὶ τῶν Στωϊκῶν γεγραμμένοις, πολλὴ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἐμπεirikῷ Σέξτῳ. Ὅλιστα δ' ἐκ πολλῶν παραθέσθαι ἄξιον. Ἀκουε τοῦ Σέξτου λέγοντος σελ. 247, 10 Βεκκ.: »ὁ χρόματα μὲν ἀπολείπων, τὴν δὲ ὄρασιν ἀναίρων.» καὶ σελ. 199, 32: »οἱ μὲν ἀνεῖλον τὸ κριτήριον, οἱ δὲ ἀπέλειπον.» καὶ σελ. 201, 25: »Ἀνάχαρσις ὁ Σκύθης πάσης τέχνης τὴν κριτικὴν κα-

Το 'α' ἐν
12 τῶν
= φάσις
νῦν ὁ
πρῶτος

τάληψιν ἀναίρει σφόδρα τε ἐπιτιμᾷ τοῖς "Ἑλλησι ταύτην ἀπολείπουσιν." καὶ σελ. 177, 15: »οὐ μίαν ἀπολείπουσι πάντες οἱ δογματικοὶ τέχνην περὶ τὸν βίον, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλην ὑποτίθενται." Ομοιοτάτον δὲ τοῖς τοῦ Κλήμεντος ἐστὶ τὸ σελ. 539, 1 εἰρημένον: »Ἰππασος μὲν καὶ Ἡράκλειτος ἐκ πυρὸς ἀπέλιπον τὴν γένεσιν, Ἀναξίμενης δὲ ἐξ ἀέρος." Κεῖται μὲν δὴ ἐν πᾶσι τούτοις τὸ ἀπολείπειν, ὡς ὀρθῶς, ἐπὶ τοῦ εἶναι φάσκειν, ὑποτίθεσθαι, δογματίζειν καὶ τῶν τοιούτων, ὅον καὶ σελ. 527, 24: »οἱ ἀγένητον καὶ αἰώνιον ἀπολείποντες τὸν κόσμον," ἀντὶ τοῦ »εἶναι φάσκοντες."

Ἀρταξέρξης ὁ Δαρείου τοῦ Ὀρχου, ὡς γράφει ὁ Κλήμης σελ. 57: »πρῶτος τῆς Ἀφροδίτης Ταναΐδος τὸ ἀγαλλμα ἀναστήσας — Πέρσαις καὶ Βάκτροις — ὑπέδειξε σέβειν." Τῆς Ἀφροδίτης »τῆς Ἀναΐτιδος" μὲν οὖν, ἦν πάντες ἴσμεν τοὺς τε Πέρσας καὶ τοὺς Ἀρμένιους διαφερόντως σέβοντας. Ἰκανὸς ἔστω μαρτυρῶν εἰς ἐκ πάντων ὁ Στράβων ΙΑ σελ. 552: »ἅπαντα τὰ τῶν Περσῶν ἱερὰ καὶ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι τετιμῆκασιν, τὰ δὲ τῆς Ταναΐδος διαφερόντως Ἀρμένιοι." Τὸ αὐτὸ σφάλμα ὀρθῶς, ἀλλ' ἐνθάδε μὲν ἐπιμελῶς διώρθωται πάλαι »τῆς Ἀναΐτιδος," ἔκ τε σελ. 512: »τὸ τῆς Ἀναΐτιδος ἱερὸν ἰδρύσαντο," καὶ σελ. 559: »τὸ ἱερὸν τῆς Ἀναΐτιδος," παρὰ δὲ τῷ Κλήμεντι τίς ἀντερεῖ μὴ τὸ αὐτὸ ὁσαύτως θεραπευτέον;

Ὀλιγώρως γράφεται σελ. 58: »Ξενοκράτης Καρχηδόνιος," οὐ γὰρ ἦν ὁ τῷ Πλάτῳ φίλτατος Ξενοκράτης βαρβαρὸς τις ἐκ Καρχηδόνης, ἀλλ' Ἕλλην, εἴ τις καὶ ἄλλος, Καρχηδόνιος. Συνταράττεται μὲν αἰεὶ πῶς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις Καρχηδών-Καρχηδών-Χαλκηδών, ἀλλ' οὐδὲν ἔργον τοὺς βαρβαρούς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων διακρίνειν, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ πόλις οὐ Χαλκηδὼν ὄνομα εἶχεν ἀλλὰ Καρχηδών, ὡς μαρτυρεῖ τὰ παλαιότερα τῶν νομισμάτων ΚΛΑΧΑ (Καλχαδονίων) ἐπιγραφὴν ἔχοντα. Τῷ αὐτῷ δὲ τεκμηρίῳ χρώμενος ἀποδείξεις ὅτι Μυτιλήνη γραπτέον ἀλλ' οὐχὶ Μιτυλήνη, καὶ Συρακόσιοι οὐ Συρακούσιοι, ἐν οἷς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰντίγραφα ἡμάρτηται ἀπαξάπαντα.

»Ξενοφῶν δὲ ὁ Ἀθηναῖος διαρρήδην ἂν καὶ αὐτὸς περὶ τῆς ἀληθείας ἀναγράφει τι — εἰ μὴ τὸ Σωκράτους ἐδεδίει Φάρμακον."

σελ. 61. Ἡμάρτῃται περιφανῶς ἡ σύνταξις, πρόχειρος δὲ ἡ διόρθωσις »διαρρήδην ἂν — ἐγγεγράφει τι.» Ἐν τοῖς διὰ σημείων καὶ πλοκῶν γεγραμμένοις οὐ ῥᾶδιον διακρίνειν πότερον αὐτῶν ἢ ἐγγεγραπται, ὡς πολλάκις ἐδρακας· ἀγγείρω καὶ ἐγγείρω. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ εχ καὶ αχ συγκεχυμένα ὄψει, οἷον ἐχθος καὶ ἄχθος. Ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς αὐτῶν καὶ ἂν ὁμοιότατα γράφεται, καὶ οὕτω τὸ ἐγγεγράφει ἐγένετο ἀναγράφει.

Καλλίστην τινὰ ῥῆσιν τοῦ Ξενοφώντος παρατίθεται ὁ Κλήμης σελ. 61: »ὁ γοῦν τὰ πάντα σείων καὶ ἀτρεμίζων ὡς μὲν μέγας τις καὶ δυνατὸς Φανερὸς, ὁποῖος δὲ τις μορφήν ἀφανής· οὐδὲ μὴν ἐπαμφαῆς δοκῶν εἶναι ἥλιος οὐδ' αὐτὸς ἔοικεν ὁρᾶν αὐτὸν ἐπιτρέπειν, ἀλλ' ἦν τις ἀναιδῶς αὐτὸν θεᾶσθαι τὴν ὕψιν ἀφαιρεῖται.» Τὰ αὐτὰ ὄψει πάλιν σελ. 714 γεγραμμένα: »Ξενοφῶν δ' Ἀθηναῖος κατὰ λέξιν λέγει· ὁ γοῦν πάντα σείων — ὁποῖος δ' ἐστὶν μορφήν — οὐδ' οὗτος ἔοικεν — ἀφαιρεῖται.» Αὐτῶν τὰ αὐτὰ εὐρήσεις κείμενα ἐν ταῖς τοῦ Στοβαίου Φυσικαῖς Ἐκλογαῖς B. 1, 19: »Ξενοφώντος — ὁ γοῦν πάντα σείων — ὁποῖος δὲ τὴν μορφήν — οὐδ' οὗτος αὐτὸν ὡς ἔοικεν ὁρᾶν ἐπιτρέπει ἀλλ' ἂν τις — ἀφαιρεῖται.» Μέρους μόνον τούτων ἐν τοῖς τοῦ Ξενοφώντος ἀντιγράφοις σώζεται ἐν Ἀπομνημονευμάτων τετάρτῳ (III, 14): »Ἐννόει δ' ὅτι καὶ ὁ πᾶσι Φανερὸς δοκῶν εἶναι ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν, ἀλλ' ἐὰν τις αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεᾶσθαι τὴν ὕψιν ἀφαιρεῖται.» Ἀλλὰ καὶ τὰ πρῶτα τὸν Ξενοφώντειον χαρακτηριστῆρα προδήλως ἐμφαίνοντα πάλαι ἐγγεγραπτο ἐν τοῖς Ἀπομνημονευμασιν ἃ νῦν διεσκευασμένα καὶ ἐπιτετμημένα ἔχομεν. Τοῦ Ξενοφώντος ἄρα ἐστὶ τὰδε: »ὁ γοῦν πάντα σείων * * (ἄνεμος) ὡς μὲν μέγας τις καὶ δυνατὸς Φανερὸς, ὁποῖος δὲ τὴν μορφήν ἀφανής.» τὸ δὲ »καὶ ἀτρεμίζων» ἔσφαλται, οὔτε γὰρ ἀττικόν ἐστι τὸ ἀτρεμίζειν καὶ τῇ τῶν λεγομένων διανοίᾳ μάχεται. Ἐν δὲ τοῖς παρὰ τῷ Ξενοφῶντι σωζομένοις δῆλον ὅτι ἀντὶ τοῦ »ὁ πᾶσι Φανερὸς δοκῶν εἶναι ἥλιος» μεταγραπτέον »ὁ παμφαῆς δ. ε.» Παρασημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ δευτέρα τοῦ Κλήμεντος μαρτυρία οὐκ ἐστὶ γνησία. Τὰ γὰρ ἐκ τοῦ Προτρεπτικοῦ τῷ τῶν Στρωματέων πέμπτῳ παρέγραψέ τις ὡς ὅμοια, κῆτα ἐκ τοῦ μετωπίου εἰς τοῦδαφος παρείληπται παρὰ τὴν τῶν λεγομένων συνάφειαν. Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο Φανερὸν, ὅτι ἀμφότεροι ὁ τε Στοβαῖος καὶ ὁ Κλήμης τὴν τοῦ Ξενοφώντος ῥῆσιν ἐξ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τῶν παλαιῶν

τέρων τινὸς συγγράμματος μετέγραψαν, οὕτως ἐστὶ πάντ' ἀλλήλοις ὅμοια καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς σφάλμασιν. Ὑπονοῶ δὲ ἐκ τῶν τοῦ Μουσωνίου ταύτ' εἶναι, ἐξ οὗ πολλὰ μὲν ὁ Στοβαῖος, πολλὰ δὲ καὶ ὁ Κλήμης ἔλαβεν, ἀλλ' ὁ μὲν ἐπιτοπολὺ ὡς τοῦ Μουσωνίου ὄντα παρατίθεται, ὁ δὲ, καθάπερ εἶπες, προφέρεται ὡς ἴδια.

Πολλῷ δ' ἔτι τούτου χειρὸν πεποίηκεν ὁ Κλήμης ὅτι τὸν Ξενοφῶντα αἰτιᾶται ταῦτα κεκλοφέναι -- παρὰ τίνος οἶει, ὃ βέλτιστε Κόντος; ἀλλὰ μὴ τόπαζε, οὐ γὰρ ἐξευρήσεις. Παρὰ τῆς Σιβύλλης· ἄκουε δὴ: »Πόθεν ἄρα ὁ τοῦ Γρύλλου σοφίζεται; ἢ δηλαδὴ παρὰ τῆς προφήτιδος τῆς Ἑβραίων θεσπιζούσης ὥδε πως·

τίς γὰρ σὰρξ δύναται τὸν ἐπουράνιον καὶ ἀληθῆ
ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν θεὸν ἄμβροτον, ὃς πόλον οἰκεῖ;
ἀλλ' οὐδ' ἀκτίνων κατεναντίον ἡελίοιο
ἄνθρωποι εἶναι δυνατοὶ θνητοὶ γεγαῶτες."

"Οἱ δὲ τὰ δύσηκα ταῦτα ποιημάτια ἔτεσι σχεδόν τι πεντακο-
σίοις μετὰ τὸν Ξενοφῶντα ὑπὸ Χριστιανῶν τινῶν πανούργως ὑποβέ-
βληται οὐδὲν ὑπολογίζεται. Ὡς Κλήμης, Κλήμης,

ὡς εὐκλεὴς εἴ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς.

νῦν μὲν γὰρ ὄντως κατὰ τὸν τοῦ Ἀριστοφάνους Δῆμον (Ἰππεῦς, σίχ. 61) σιβυλλίζῃς.

»Ὁ Εὐριπίδης — ἐμμανῆ εἰσάγων τὸν Ἡρακλέα καὶ μεθύοντα, ἀλλαχόθι καὶ ἄπλησον· πῶς γὰρ οὐχί; ὃς ἐσιώμενος τοῖς κρέασι χλωρὰ σῦκ' ἐπήσθιεν

ἄμους' ὑλακτῶν ὥς βαρβάρῳ μαθεῖν."

σελ. 65. "Ἄξιον τούτοις τά τε τῷ Ἀθηναίῳ γεγραμμένα (σελ. 276 F) καὶ τὰ τῷ Πλουτάρχῳ (ἐν τοῖς Συμποσιακοῖς σελ. 667 F) παραβαλεῖν. Ὁ μὲν Δειπνοσοφιστὴς γράφει κατὰ λέξιν τάδε: »λέγομεν γοῦν ὀσφάγους οὐ τοὺς βόεια ἐσθλόντας, οἷος ἦν Ἡρακλῆς, ὃς τοῖς βοείοις κρέασιν ἐπήσθιε σῦκα χλωρὰ, οὐδὲ τὸν Φιλόσκον, οἷος ἦν Πλάτων ὁ φιλόσοφος, ὡς ἰσορεῖ Φανόκριτος ἐν τῷ περὶ Εὐδόξου· ἰσορεῖ δ' ὅτι καὶ Ἀρκεσίλαος Φιλόβοτρυς ἦν· ἀλλὰ τοὺς περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀνατρεφόμενους," ὁ δὲ Πλούταρχος τάδε: »καὶ γὰρ ὀσφάγους καὶ φιλόφους λέγομεν οὐχὶ τοὺς βοείοις χαίροντας ὥσπερ Ἡρακλῆς, ὃς τοῖς (βοείοις) κρέασι χλωρὰ σῦκα ἔχων ἥσθιεν (γρ. σῦκα ἐπήσθιεν), οὐδὲ τὸν Φιλόσκον, οἷος ἦν Πλάτων, οὐ Φιλόβοτρον, οἷος Ἀρκεσίλαος, ἀλλὰ τοὺς περὶ τὴν

ἰχθυοπωλῶν ἀναδιδόντας ἐκάστοτε καὶ τοῦ κώδωνος δξέως ἀκούοντας.” Ἐκ τούτων δῆλον πρῶτον μὲν ὅτι παρὰ τῷ Κλήμεντι δεῖ γράφειν: »ὃς ἐσιώμενος

κρέασι βοελοῖς χλωρὰ σῦκ' ἐπήσθιεν.”

ἔπειτα δὲ καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι ὁ, τε Πλούταρχος καὶ ὁ Ἀθήναιος ἀμφοτέρωι τὰ παλαιότερου τινὸς μετέγραψαν. Παρεθέμην δὲ ταῦτα, ἵνα σφάλλμα τι ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου ἀφέλω. Ἐσφαλταὶ γὰρ περιφανῶς τὸ ἀναδιδόντας. Τί γὰρ τὸ »περὶ τὴν ἰχθυοπωλῶν ἀναδιδόναι;” Γραπτέον δέ: ΑΛΤΟΝΤΑΣ »περὶ τὴν ἰχθυοπωλῶν ἀλύοντας”, τοῦτέστι βεμβομένους καὶ περιφθειρομένους καὶ ἀνασρεφομένους μὲν, ὡς ὁ Ἀθήναιος μετέγραψεν, ἀλλ' αἰσχυρῶς καὶ ἐπονειδίως ἢ ἀργῶς καὶ βραθύμως ἀνασρεφομένους, τοῦτο γὰρ δύναται τὸ ἀλύειν, ὡς καὶ τὸ περιφθεῖρεσθαι καὶ βέμβεσθαι.

Χρήται δὲ τῷ ἀλύειν κατακόρως ὁ Πλούταρχος, ὡς ἔδειξεν ὁ Βυττεμβάχιος ἐξηγούμενος τὸ περὶ τοῦ Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν σελ. 22 E. καὶ πλῆθος μὲν παραδειγμάτων συνείλοχε, περὶ δὲ τῆς ἐτυμολογίας λέγων γέλωτα ὀφλισκάνει ἀσύμφυλα πάντα εἰς ἓν συμφύρων, ὡς τοῖς τότε ἔθος, τό τε ἀλᾶσθαι καὶ τὸ ἀλεῖν καὶ τὸ ἀλύειν καὶ ἄλλα πολλὰ ἀλλόκοτα καὶ τερατώδη προσθεῖς κατὰ τὴν μέθοδον, ἣν σύ που ὀρθότατα τὴν τῶν οὐκ ὄντων εὐρετικὴν ὀνόμασας. Ἐπλάσαστο δὲ καὶ θέμα τι ΑΛΩ, ὅπερ Φησὶ σημαίνειν κινῶ καὶ πορεύομαι, ἐκ δὲ τούτου καὶ τὸ τῶν φράγκων aller (ἰέναι) ὑπονοεῖ γενέσθαι!

ὅταν τι τούτων τῶν σοφισμάτων ἴδω,
πλεῖν ἢ ἵναυτῷ πρεσβύτερος ἀπέρχομαι.

Ἀπιθάνως γὰρ ταῦτα πάντα καὶ ψυχρῶς πέπλασται. Τὸ γὰρ ΑΛΩ ἀντὶ τοῦ κινῶ καὶ πορεύομαι λήρημά ἐστιν ἄλλως καὶ τὸ aller τῆς τῶν Ἑλλήνων γλώττης παντελῶς ἀπεξένωται. Ἡμεῖς δὲ τῆς τῶν Ἑλλήνων χρήσεως καὶ τῆς ὀγιοῦς καὶ ἐμφανοῦς ἀναλογίας ἐπὶ ἔχώμεθα, τῆς διδασκούσης ὅτι παρὰ τὸ ἄλως τὸ ἀλύω γέγονεν ὡς ὀϊζύς-ὀϊζύω, γῆρυς-γυρῶ, ἰσχύς-ἰσχύω κτλ., τῶν δὲ λεπτοτάτων τούτων λήρων καταγελῶμεν.

Λέγουσι μὲν δὴ τινες ὅτι τῶν μὲν πρότερον περὶ ταῦτα διατριβόντων οὐδεὶς ὅσις οὐ ληροῖα τε καὶ παραπῶλοι, οἳ δὲ νῦν περὶ τὰς ἐτυμολογίας κυπτάζοντες ἐκ πολλοῦ ἐπαύσαντο μωρολογοῦντες καὶ φρονιμώτερον καὶ τεχνικώτερον καὶ μεθοδικώτερον τῶν πάσαι τὸ πρᾶγμα μεταχειρίζονται, καὶ ἴσως τι λέγουσιν οἱ τοῦτο λέγοντες.

Τὰ δὲ τῆς νῦν τέχνης ἀποτελέσματα καὶ ἐξευρήματα τῶν τῆς πρότερον ἀτεχνίας οὐ πολὺ τι κρείττω καὶ σαφέστερα φαίνεται ὄντα, ὥς ἔτι καὶ νῦν τοὺς τῶν ἐτυμολογούντων λόγους τοῖς τῶν ἀραχνῶν ὑφάσμασιν εἰκάσειεν ἂν τις ὡς ὄντας οὐδὲν μὲν χρησίμους, πάνυ δὲ τεχνικούς, ὥσπερ τῶν παλαιῶν ἔφησέ τις τοὺς διαλεκτικούς λόγους τοῖς ἀραχνίοις εἰκέναι, ἃ καίπερ δοκοῦντα τεχνικόν τι ἐμφαίνειν ἀχρησά ἐσι.

Τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου προσκειμένον »καὶ τοῦ κώδωνος δξέως ἀκούοντας,» εἴ ποτέ τις τῶν νεωτέρων ἀγνωστὸν ὃ, τι ἐσίν, ἀσειότατα καὶ χαρίεστα αὐτὸν ἐκδιδάξει ὁ Στράβων ΙΔ, σελ. 658.

Τὴν τοῦ θεοῦ πανσθενῆ δύναμιν ὑμνοῦσα ἡ Σίβυλλα ἔδει τάδε·
Εἷς θεὸς ἐσι βροχᾶς ἀνέμους σεισμούς τ' ἐπιπέμπων
ἀστροπᾶς λιμούς λοιμούς καὶ κήδεα λυγρὰ
καὶ νιφετοὺς κρύσταλλα τε τί καθ' ἐν ἐξαγορεύω;
σελ. 66. Σκάζει ὁ τρίτος εἶχος κακόμετρος ὢν, καὶ περιφανῶς ἔσφαλται ἡ γραφή. Φέρεται δὲ ἐν ἄλλοις κρύσταλλα τί δὴ καθ' ἐν, ἀλλ' οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελεῖ· ἀδύνατον γὰρ γράφειν ὥδε·
καὶ νιφετοὺς κρύσταλλα. τί δὴ καθ' ἐν ἐξαγορεύω;
οὐ χαλεπὸν δ' ἐκ τούτου τᾷληθές ἐκγλύφειν, γραπτέον γάρ·
καὶ νιφετοὺς καὶ τᾷλλα, τί δὴ καθ' ἐν ἐξαγορεύω;
Ὅρῃς πῶς γέγονε τὸ σφάλμα; Ἦν ἡ παλαιὰ γραφή ἀμυδροτέρα πῶς Κ* ΤΑΛΛΑ, εἰτά τις τοῖς νιφετοῖς ἐπέταξε τὰ κρύσταλλα.

Σκότος βαθὺς ἐπέχει τὰ σελ. 73 γεγραμμένα τάδε: »εἴτα ἐπὶ τῶν παλῶν αἱ παρεκβάσεις καίτοι ἐπιζήμιοι καὶ ἐπισφαλεῖς οὔσαι ὅμως γλυκεῖαι πῶς προσπίπτουσιν, ἐπὶ δὲ τοῦ βίου οὐχὶ τὸ ἔθος καταλείποντες (γρ. κατὰ λήποντες) — ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ἐκκλινόμεν;» Μὴ ζητεῖ τὸν τούτων νοῦν, μάτην γὰρ πονήσεις, ἐπεὶ ἀδιανόγητά ἐσι παντελῶς, ἀλλὰ συζήτει μοι τὸ ἐν τούτοις ἔσφαλμένον, τοῦτο δ' ἀνευρόντες ἴσως τὸ πάθος ἰασόμεθα. Ἐγὼ δ' ἀκριβῶς τὴν ῥῆσιν ἐπισκεψάμενος ἐν μόνον ὄνομα ἡμαρτήσθαι ἡγοῦμαι, ἐὰν δέ τις τοῦτ' ἀνευρὼν διορθώσῃ ἰδοὺ, Φάος ἔξοχα λάμψει, ὡς ἔδει ἡ Σίβυλλα. Ἐξίχνευε νῦν μοι τὸ λεληθὸς ἀμάρτημα οὗτω. Παρέκβασιν τί εἶναι φῆς, ὦ βέλτιτε; Δῆλον ὅτι ἐρεῖς τοιόνδε τι· παρέκβασιν καλοῦμεν κυρίως μὲν ὅταν τις τῆς ὁρθῆς καὶ εὐθείας

ὁδοῦ εἴτ' ἐπὶ δεξιὰ εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ ἐκβαίνοι, τροπικῶς δὲ ὅταν τὸ παραπλήσιον ἐν τῷ λέγειν ἢ ἐν τῷ συγγράφειν ποιῇ τις, ὃ πάντες ἴσμεν καὶ σὺ οὐχ ἥκιστα πολλάς πολλάκις τοῦ λόγου παρεκβάσεις ποιοῦμενος. Εἶεν δὴ, ὦ φίλτατε, ἀλλ' οὐπω με ἐδίδαξας ὃ, τι εἴη τὸ ἐπὶ τῶν παθῶν παρεκβάσεις ποιεῖσθαι. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο διδακτὸν διὰ τὸ ἡλίθιον καὶ ἀδιανόητον τελέως τοῦτ' εἶναι. "Εσφαλται δὴ τὸ ΠΑΘΩΝ, τί δὲ ἀναγνωσκόν; Σὺ δὲ τὰ παλαιογραφικὰ εἰδὼς παραχρῆμα τάλιθες ἐξευρήσεις ΠΛΟΩΝ »εἶτα ἐπὶ μὲν τῶν πλόων αἱ παρεκβάσεις καί τοι ἐπιζήμιοι καὶ ἐπισφαλεῖς οὖσαι ὅμως γλυκεῖαί πως προσπίπτουσιν, ἐπὶ δὲ τοῦ βίου — οὐκ ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ἐκκλινούμεν;" Νῦν πάντα φανερά, οὐ γάρ; ἐν μὲν τῷ πλεῖν (Φησὶν) ἡδέως πως τῆς εὐθείας παρεκβαίνομεν καί περ ἐπιζήμιον καὶ ἐπισφαλοῦς τοῦ πράγματος ὄντος, ἐν δὲ τῷ ζῆν οὐ ποιησόμεθα παρέκβασιν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν; Μεταπειθὼν γὰρ ὁ Κλήμης τοὺς "Ελλήνας καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πατέρων θρησκείας ἐπὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν μετακαλῶν κελεύει τῆς παλαιᾶς ὁδοῦ ἐκτραπέσθαι καὶ εἰς ἑτέραν παρεκβῆναι. Οἱ δὲ οὐ δέχονται τὸν λόγον λέγοντες: »'Αλλ' ἐκ πατέρων παραδεδομένον ἡμῖν ἔθος ἀνατρέπειν οὐκ εὐλογον," σελ. 72. Τοῦτο δὴ ἐξελέγχων ὁ Κλήμης ἄλλα τέ τινά φησι καὶ τόδε: »ὅταν μὲν πλέητε ἡδέως παρεκβάσεις ποιεῖσθε, ἐπὶ δὲ τοῦ βίου ἐπὶ τῷ τῆς ἀληθείας τυγχάνειν τοῦτο οὐ ποιήσετε;" "Αντὶ δὲ τοῦ ὅταν μὲν πλέητε εἶπεν ἐπὶ μὲν τῶν πλόων, ἵν' ἀντιτάξῃ ἐπὶ δὲ τοῦ βίου. "Ημεῖς δὲ τὸν μὲν προσεθήκαμεν ἀναγκαῖον ὄντα, τὸ δὲ ΠΑΘΩΝ εἰς τὸ ΠΛΟΩΝ μετετυπώσαμεν. "Οτι δὲ ἔλεγον οἱ πάλοι "Ελληνες οἱ πλοῖ, τῶν πλῶν, τοῖς πλοῖς, τοὺς πλοῦς γινώριμον πᾶσιν· ὅτι δὲ οἱ μεταγενέστεροι πλόοι καὶ πλόων καὶ πλόους ἔλεγον καὶ τοῦτο πάντες ἴσμεν, ἔνιοι δὲ καὶ πλόες ἔλεγον. "Εν τῇ τοῦ Φωτίου λέξει εὐρήσεις: »Πλοῖ: τὸ πληθυντικόν. οἱ πλόες· κατὰ τοὺς πλοῦς, ἐς τὴν τῶν πλῶν χρείαν, φησὶ Πλάτων." τοῦτο μὲν ἐν τῷ Πολιτικῷ σελ. 298 C. (ἀντὶ τοῦ νῦν ἐν πᾶσι περιφερομένου »εἰς τὴν τῶν πλοίων χρείαν"), ἐκεῖνο δὲ ἐν τῷ Τιμαίῳ σελ. 89 A. Καὶ ἐν τούτοις οἱ μεταγενέστεροι τὰ παλαιὰ μυῶν δίκην ἀεὶ περιτρώγουσιν. "Εγγράπτο τῷ Ξενοφῶντι (ἐν τῇ "Αναβάσει E. 7, 7): »λέγετε ὅτι καλοὶ πλοῖ εἰσὶν εἰς τὴν "Ελλάδα," οἱ δὲ πλόοι ἔγραψαν, καὶ ἐν τῇ τῶν "Αθηναίων πολιτείᾳ (A. 20) ὁ μὲν Ξενοφῶν ἔγραψε: »κυβερνῆται ἀγαθοὶ γίγνονται δι' ἐμπειρίαν τε τῶν πλῶν καὶ διὰ μελέτην," οἱ δ' ἡλίθιοι ἀντιγραφεῖς μετέγραψαν οἱ μὲν πλόων,

οἱ δὲ πλοίων. τὸ δὲ πλόων παρέλαβον οἱ ἐκδῶται οὐκ εὖ ὡς ἐν Ἀθηναίῳ συγγραφεῖ, ἡμεῖς δὲ τῷ Κλήμεντι ὀρθότατα τὸ ἴδιον αὐτοῦ πλόων ἀποδώσομεν. Ὅτι δὲ τὸ ΠΛΘΩΝ τοῦ ΠΛΟΩΝ ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις οὐδὲν διαφέρει, σὺ μὲν καλῶς οἶσθα, ὃ κράτιστε Κόντος, καὶ οὐδὲν δεῖ τοῦτο παρ' ἐμοῦ μαθεῖν, ὅμως δ' ἐγὼ τῶν νεωτέρων χάριν διὰ πλείονων τοῦτο διδάξω, παραδείγματα μόνον παρατιθεῖς· Λουκιανὸς Διαλ. Νεκρ. Ι: »πέτασον τὸ ἱστὶον, εὐθύνε, ὃ πορθμεῦ, τὸ πηδάλιον, εὐπαθῶμεν" γρ. εὐπλοῶμεν. Στοβ. Ἀνθολ. ΡΕ. 29:

τοῖς εὐπαθοῦσιν ἀντιπνεύσας ἡ τύχη
 — — — — —
 ναυαγεῖν ποιεῖ.

γρ. τοῖς εὐπλοοῦσιν. Στοβ. Ἀνθολ. ΡΚ. 25: »τὴν ἐκ Κιλικίας εἰς Ἀθήνας εὐπάθειαν." γρ. εὐπλοίαν. Πολύβ. ἐν τῇ ἔκτῃ 10, 7: »ἰσορροποῦν κατὰ τὸν ἀντιπλοίας λόγον." γρ. ἀντιπλοίας. Στράβων Γ. σελ. 172: »πεπιεσθῆναι κενῶς τὴν ἀντίπλοίαν." γρ. τὴν ἀντιπάθειαν, ὡς μετ' ὀλίγα ὀρθῶς ἐν πᾶσι φέρεται: »ἐπιδεικνύται τὴν τῆς ἀντιπλοίας ὑπόνοιαν." Ἰπποκρ. Προρρ. Β. σελ. 95 Ε.: »οἱ καρκίνοι οἱ κρυπτοὶ καὶ οἱ ἀκρόπαθοι," γρ. ἀκρόπλοοι, τῶν γὰρ καρκίνων οἱ πάλαι ἰατροὶ τοὺς μὲν ὑποβρυχίους ἐκάλουν, τοὺς δὲ ἀκροπλόους.

Θεμιστοῦς σελ. 178 D. τοὺς καθ' ἑαυτὸν μακαρίζων τάδε γράφει: »ἔξεσιν ἀφεμένους τῶν πόνων καὶ τῶν φροντίδων πλεῖν ἡσυχῇ τῶν ἱστίων ἐμπεπλησμένων πνεύματος ἀγαπητοῦ καὶ ἀθορύβου καὶ διαρκούς ἐξεφαναμένους καὶ ὑμνοῦντας τὸν δοτῆρα θεὸν τῆς εὐπαθείας." Τῆς ΕΥΠΛΟΙΑΣ μὲν οὖν, ὡς παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Περὶ Εὐθυμίας γράφοντι σελ. 469 D: »Ἀντίπατρος ὁ Ἰαρσεύς πρὸς τῷ τελευτᾷ ὧν ἔτυχεν ἀγαθῶν ἀναλογιζόμενος οὐδὲ τὴν εὐπλοίαν παρέλιπε τὴν ἐκ Κιλικίας αὐτῷ γενομένην εἰς Ἀθήνας."

Ἐν ἔτι μόνον τούτοις προσθήσω. Ἐν τῇ Φωτίου λέξει φέρεται Εὐήθεια: εὐπλοία, ἐν δὲ τῇ τοῦ Ἡσυχίου Εὐήθεια: εὐηρία, εὐπλοία, ἐν δὲ τῷ Ἑτυμολογικῷ τῷ μεγάλῳ Εὐήθεια ἢ εὐπείθεια. Ὅρξας τὸ εὐπείθεια καὶ εὐπάθεια (εὐπαθία) καὶ εὐπλοία ἐκάστοτε τὴν μορφήν μεταλλάσσοντα. Τάληθες δὲ ὧδ' ἔχει: »Εὐήθεια: εὐπείθεια, εὐχέρεια." Τίς ἂν οὖν ταῦθ' ὀρῶν ἔτι θαυμάσειε πῶς τὸ ΠΛΟΩΝ (πλόων) ἐξαίφνης ἡμῖν ΠΛΘΩΝ (παθῶν) γέγονε;

Θερμανθείς ὁ Κλήμης ὑπὸ τοῦ λόγου καὶ αἰ σφοδρὸς ὢν ἐφ' ὃ, τι ὀρμήσειεν ἐπιτιμᾶ σκληρότερον τοῖς Ἑλλήσι διὰ τούτων (σελ. 73): »οἶον ἵπποι σκληραύχενες ἀφηνιάζοντες τοὺς χαλινοὺς ἐνδακόντες ἀποφεύγετε τοὺς λόγους ἀποστείσασθαι μέντοι τοὺς ἡνίοχους — ἐπιποθοῦντες, ἐπὶ δὲ τοὺς κρημνοὺς — φερόμενοι." Σεμνὰ ταῦτα καὶ λαμπρὰ, τὸ δὲ μέντοι τῷ λόγῳ οὐχ ἀρμόζει, ὡς ὀρθῶς. Ἔσι δὲ τοῦτο τοῦ Κλοτζίου παραδιόρθωμα ἐξ ἀντιγράφου τινὸς παρεφθαρμένου τῶν ἄλλων πάντων ὁρθῶς »ἀποστείσασθαι μὲν τοὺς ἡνίοχους" φερόντων.

Ἔτερον δὲ τι σφάλμα τοῦ Κλοτζίου ἴσως πράγματά τινι παρέξει μετ' ὀλίγα ἐν τούτοις: »θεὸς μὲν γὰρ ζῶν χαρίζεται, ἔθος δὲ πονηρὸν κατὰ τὴν ἐνθὺνδε ἀπαλλαγὴν μετάνοιαν κενὴν ἀμα τιμωρίᾳ προστρίβεται." Οὐ τοῖς ἀποθνήσκουσιν ἀλλὰ τοῖς τεθνεῶσι τιμωρίαν ἀπειλεῖ, διὸ γραπτέον »μετὰ (οὐχὶ κατὰ) τὴν ἐνθὺνδε ἀπαλλαγὴν." Ἰσῶσαν δὲ οἱ νεώτεροι ὡς εἰσι τινες προθέσεις αἵτινες αἰ παρὰ πᾶσι συγχέονται, μάλιστα δὲ πασῶν αἶδε: περὶ-παρὰ, πρὸ-πρὸς, ὑπὸ-ἀπὸ, ὑπέρ-ὑπὸ, μετὰ-κατὰ, καὶ ἐν τοῖς συνθέτοις ἐν-σύν καὶ ἐκ-εἰς, ὥς ἐν πᾶσι τούτοις πανταχοῦ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν ἡ τοῦ βελτίονος αἵρεσις, οἱ δὲ ἀντιγραφεῖς ὥσπερ οἱ Μεγαρεῖς οὕτ' ἐν λόγῳ οὕτ' ἐν ἀριθμῷ.

Παραφθέγγεται κακὸς σχολὸς τις σχολαστικὸς σελ. 74 ἐν τούτοις: »ὥσπερ ἐκ καλλιᾶς ἐκπίπτοντος νεοττοῦ ἡ μήτηρ [ὄρνις] ἐφίπταται." Ἴνα δὴ μὴ ὑπολάβωμεν τοῦ νεοττοῦ τὴν μητέρα ἵππον εἶναι ἢ κύνα, μωρὸς τις ἐλθὼν παρέγραψε, πλησίον ὄρνις.

»Μὴ οὖν ἔτι φροντίζετε μὴδ' εἰ ὀλίγον τι ὑμᾶς ἀγορεύουσι σύρφακές τινες ἀγοραῖοι." σελ. 77. Τί τοῦτο; ἀγορεύειν τινὰς ὀλίγον τι. Τίς τοῦτο ἀκήκοε πώποτε, τίς μανθάνει ὃ, τι λέγει; Οὐδεὶς δὴπου. Ἡ δὲ τῶν λεγομένων διάνοια φανερά, μὴδὲν φροντίζετε (Φησὶν) εἴ τινες ὑμᾶς κακῶς λέγουσιν ἢ λοιδοροῦσιν. οὐ γὰρ; Τί οὖν ἀναγνωστέον; Οὐδὲν ἄλλο οἶμαι ἢ »εἰ φλαυρόν τι ὑμᾶς ἀγορεύουσιν." Οὕτω γὰρ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος λέγειν, ὡς ἐκ τε ἄλλων πολλῶν βητόρων φανερόν γίγνεται καὶ ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους (σελ. 97 C.): »οὐδὲν ἂν λέγοι περὶ αὐτοῦ φλαυρόν." Ὁ δὲ Στρεψιάδης τῷ νῖφ ἐπιπλήττων τὰδε Φησὶν ἐν ταῖς Νεφέλαις στίχ. 854:

εὐτόμει

καὶ μηδὲν εἴπῃς Φλαῦρον ἄνδρας δεξιούς
καὶ νοῦν ἔχοντας.

»Τίς Φλέβας ἐφύσησεν; τίς αἷμα ἐνέχεεν ἐν αὐταῖς;» σελ. 78.
Ἰνα Ἑλληνικὸς ὁ λόγος ἢ τὴν ἐν περιγράφομεν »ἐνέχεεν αὐταῖς.»
Πάντων ῥᾶστα ἢ ἐν παραφύεται τε ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ ἀφανί-
ζεται. Ἦφανίσθη σελ. 100 ἐκ τούτων: »τὸ δὲ μὴ ἐπιμήκισον
διατρῖψαι τοῖς ἡμαρτήμασιν.» Οὐ μὲν οὖν, ἀλλ' »ἐπὶ μήκι-
σον ἐν διατρῖψαι.»

Ὁρθότατα ὁ Πόττερος σελ. 79 ἀντὶ τοῦ »ἐπίκαιρον ἐκμα-
γεῖον» γράφειν κελεύει ἐπὶ κηρον, οὕτω γὰρ τὸ σαθρόν καὶ
ἀσθενὲς καὶ ῥαδίως ἀπολλύμενον καλεῖται, καὶ μετ' ὀλίγα
ἀντὶ τοῦ »ἐπιτέτραπται δὲ ὑπὸ κενῆς δόξης ἢ συνήθειας,» ἄριστα
μετέγραψεν ἐπιτέτραπται, τούτέστιν ἐπηύξηται καὶ πολλὰν
ἐπίδοσιν εἴληφεν. Ὅψει δὲ πολλαχοῦ τὸ τέτραμμα καὶ
τέτραμμα εἰκὴ συγκεχυμένα. Τὸ γὰρ τέτραμμα παντελῶς
δοκεῖ τῆς τῶν πολλῶν χρήσεως ἐκκεχωρηκέναι, διὸ ἀγνοοῦντες οἱ
ἀντιγραφεῖς ὅ, τι εἴη τὸ τέτραμμα τὸ ἑαυτοῖς γνώριμον τέ-
τραμμα ἀντετίθεσαν. Εὐρήσεις δὲ τούτου παραδείγματα σελ.
247: »τῷ νοσηλότερον ἀνατετράφθαι,» καὶ σελ. 309: »ὑπὸ
καλῇ τετραμμένους ἀγωγῇ,» καὶ ἄλλαχοῦ.

»Μῦθον μὲν ἐπιστεύετε ποιητικῷ τὸν Μίνω τὸν Κρήτα τοῦ Διὸς
ὡς ὀαρισην ἀναγράφοντι.» σελ. 87. οὕτω μὲν ὁ Κλότζιος, ὁ δὲ
Πόττερος »τοῦ Διὸς ὡς ἄριστον ἀναγράφοντι.» Ἐγκριτέον μὲν
οὖν τὸ ὀαρισην, τὸ δὲ ὡς διαγραφτέον. Μωρός τις καὶ ἀπαί-
δευτος οὐ συνεῖς τὸ ΔΙΟΟΑΡΙΣΤΗΝ μετέγραψε Διὸς ὡς ἄρι-
σον. Τὰ δ' αὐτὰ τοῦ Ποιητοῦ ῥήματα ὑγιῶς μὲν γέγραπται σελ.
439: »παρὰ τε Ἑλληνισιν ἔδεται ὁ Μίνως ἐννέωρος βασιλεὺς ὀα-
ρισης Διός,» ἀνοήτως δὲ τούτοις ἐπάγεται τὰδε: »ἀκηκοόταν αὐ-
τῶν ὅπως ποτὲ μετὰ Μωϋσέως διελέγετο ὁ θεὸς ὡς εἴ τις λαλή-
σαι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Φίλον.» Ἀναγνούς ποτε ὁ Ὅμηρος,
ὡς ἔοικε, τὴν τῆς Ἐξόδου βίβλον καὶ ἐντυχὼν τοῖς ἐκεῖ γεγραμ-
μένοις ΛΓ. ιά: »καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν ἐνώπιος ἐνωπίῳ
ὡς εἴ τις λαλήσαι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Φίλον,» πανούργως ταῦτα εἰς
τὴν ἰδίαν ποιήσιν μετήνεγκεν, ὀλίγον τι ἀμείψας μέντοι καὶ ἀντι-
δοὺς χρύσεα χαλκείων, μᾶλλον δὲ χρυσὸν ἀντὶ μολύβδου.

Ἵψηλολογούμενος ὁ Κλήμης σελ. 90 τὰδε γράφει: »σάλπιγξ μὲν ἢ μεγαλόκλονος ἠχῆσασα φρατιώτας συνήγαγε καὶ πόλεμον κατήγγειλε· Χριστὸς δὲ εἰρηνικὸν ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐπιπνεύσας μέλος οὐ συνάξει ἄρα τοὺς εἰρηνικοὺς φρατιώτας τοὺς ἑαυτοῦ;» Ἐπειδὴ δὲ μέλος οὐκ ἐπιπνεῖται, ἀλλ' ἐμπνεῖται, διορθώσωμεν »ἐμπνεύσας μέλος."

Εὐθὺς δὲ τούτοις ἐπάγει τὰδε: »συνήγαγε μὲν οὖν, ὦ ἄνθρωπε, τὸ φρατιωτικὸν τὸ ἀναίμακτον αἵματι καὶ λόγῳ." Τί τοῦτ' ἂν εἴη; Οἱ μὲν τὸ αἷματι καὶ λόγῳ τῷ συνήγαγε προσάπτουσιν ἢ ἢ »δι' αἵματος καὶ λόγου τὸ φράτευμα συνήγαγεν," οἱ δὲ τὸ αἷματι καὶ λόγῳ πρὸς τὸ ἀναίμακτον συντάττουσιν. Ἄτοπον δ' ἔστι καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο. Τί οὖν; Ἵπουλόν τι σφάλμα ἐκπλυτέον. Οἶσθ' ὅτι ὁ Κλήμης ἥδεις' αἰὲ Ὀμηρικοῖς τισὶ χρῆται· κέχρηται δὲ καὶ νῦν τῶν τοιούτων τινί. Τῷ ποίῳ; Ἦτοι τῷ ἐκ τῆς Ἰλιάδος Ζ. 268:

οὐδέ πη ἔστι κελαίνεφεί Κρονίωνι

αἷματι καὶ λυθρῷ πεπαλαγμένον εὐχετάσθαι.

ἢ τῷ ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας Χ. 402:

εὗρεν ἔπειτ' Ὀδυσῆα μετὰ κταμένοισι νέκυσσιν

αἷματι καὶ λυθρῷ πεπαλαγμένον ὥς ἐλέοντα.

Βουλόμενος οὖν λέγειν ὁ Κλήμης »τὸ εἰρηνικὸν φράτευμα" ἁψέως εἶπε »τὸ φρατιωτικὸν τὸ ἀναίμακτον αἷματι καὶ λυθρῷ."

»Ἡμεῖς τὰ μὲν πλείστου ἄξια ὑπὲρ ἐλαχίστου ποιούμεθα, ἀνοίας δὲ καὶ ἀμαθίας — περὶ πλείονος τιθέμεθα." σελ. 94. Οὔτε ὁ Κλήμης οὔτε τῶν Ἑλλήνων οὐδεὶς οὕτω λέγει »ὑπὲρ ἐλαχίστου ποιούμεθα" ἀλλὰ πάντες αἰὲ »περὶ ἐλαχίστου" λέγουσιν.

»Οὐ δὴ οὖν ἀμφιβάλλειν ἔρεϊ ὁ λόγος ὁπότερον αὐτοῖν ἄμεινον σωφρονεῖν ἢ μεμνηέναι." σελ. 94. Ἵποικουρεῖ ἐν τούτοις παλαιὸν τι σφάλμα, ὃ βέλτιστε Κόντος. Εἰ δὲ μὴ παραυτίκα τὸ ἡμαρτημένον συνορᾷς δείκνυμί σοι πέντε ῥήσεις ὁμοίως παρεφθαρμένας, ὧν μίαν γέ τινα πάντως παραχρῆμα διορθώσας ἅμα πάσας τὰς λοιπὰς θεραπεύσεις. Ἄκουε δὴ· ἐν τοῖς τοῦ Πλάτωνος ἀντιγράφοις πᾶσι φέρεται ἐν τῷ Παρμενίδῃ σελ. 141 D: »ὥς γε ὁ λόγος ἔρεϊ," ἐν δὲ τοῖς τοῦ Κλήμεντος τετράκις σελ. 868: »ὁπόταν

ἔρεϊ λόγος εἰς ὅσον ἔρεϊ," καὶ σελ. 874: »ἐὰν ὁ λόγος ἔρη," καὶ πάλιν σελ. 879: »ἐὰν ὁ λόγος ἔρη" καὶ σελ. 890: »ἀκολουθοῦντες τῷ ἔροῦντι λόγῳ." Τοῦτο μὲν δὴ πάντων προδηλότατον. Ἀκολουθῶμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τῷ αἰροῦντι λόγῳ καὶ ἀντὶ μὲν τοῦ ἔρεϊ γράφωμεν αἰρεῖ, ἀντὶ δὲ τοῦ ἔρη αἰρή, ἔξεσι γὰρ ἡμῖν κατὰ τὸν νόμον πανταχοῦ τὸ Θ εἰς τὴν ΑΙ μεταλλάττειν ὁπόταν ὁ λόγος αἰρή.

Θαυμάσειεν ἂν τις ἰδὼν ὡς εὐεπίφοροί εἰσιν εἰς τοῦτο τὸ σφάλμα οἱ ἀντιγραφεῖς σχεδόν τι πάντες. Ἐν τῇ τοῦ Εὐσεβίου Προπαρσκειῦ σελ. 124 B. ἐγγράφετο: »θεῶν δὲ καὶ φιλοσόφων εἰς ἄμιλλαν κατιόντων — τίσιν ἔρεϊ λόγος πείθεσθαι;" ὁ δὲ Γαῖσφορδος διώρθωσεν. Οὐκ ἦν ἔτι τοῖς τότε ἐν χρήσει τὸ αἰρεῖ λόγος, διὸ πάντες ἀεὶ περὶ τοῦτο πταίουσι.

Παίγνιον τι τοῦ Διογένους τοῦ κυνὸς ὁ Κλήμης ἀπεμιμήσατο σελ. 94 ἐν τούτοις: »εἰ δὲ κοινὰ τὰ φίλων, θεοφιλὴς δὲ ὁ ἄνθρωπος τῷ θεῷ, — γίνεται τὰ πάντα τοῦ ἀνθρώπου ὅτι τὰ πάντα τοῦ θεοῦ." Ἀντάκουε νῦν τὰ τοῦ Κυνός (ἐκ τῶν τοῦ Λαερτίου Διογένους τ. 37): »συνελογίζετο δὲ καὶ οὕτως· τῶν θεῶν ἐστὶ πάντα· φίλοι δὲ οἱ σοφοὶ τῶν θεῶν· κοινὰ δὲ τὰ τῶν φίλων· πάντα ἄρα ἐστὶ τῶν σοφῶν." Παραβαλὼν δὲ ταῦτα βῆρον αἰσθήσει πταισμάτος τινος ἐν τοῖς τοῦ Κλήμεντος ἐνόητος. Ὁρθῶς γὰρ ἔχει τό: »φίλοι δὲ οἱ σοφοὶ τῶν θεῶν," τὸ δέ: »θεοφιλὴς δὲ ὁ ἄνθρωπος τῷ θεῷ" οὐκ εὖ ἔχει, ἐὰν μὴ τὸ τῷ θεῷ περιγραφῆς. Ἦτοι γὰρ Θεοφιλὴς ῥητέον ἢ τῷ θεῷ φίλος, τὸ δὲ θεοφιλὴς τῷ θεῷ ἄτοπον καὶ ἡλίθιον. Οἱ μὲν παλαιοὶ ἄπταιστοι περὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ὄντες τὸν μὲν φιλοῦντα τοὺς θεοὺς φιλόθεον ὠνόμαζον, τὸν δὲ ὑπὸ τῶν θεῶν φιλούμενον θεοφιλὴ ἑκάλουν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν μὲν μισοῦντα μισόθεον τὸν δὲ μισοῦμενον θεομισῆ, ὡς ἐν τοῖς Ὀρνισι σίχ. 1547.

μισῶ δ' ἅπαντας τοὺς θεοὺς, ὡς οἶσθα σύ.

B. νῆ τὸν Δί', ἀεὶ δῆτα θεομισῆς ἔφους.

παρὰ τὴν προσδοκίαν τὸ θεομισῆς τοῦτο λέγει ἀντὶ τοῦ μισόθεος. Παρὰ δὲ τῶν Ἑλλήνων τοῖς μεταγενεστέροις, ἔτι δὲ μᾶλλον παρὰ τοῖς ἄλλοφύλοις τοῖς μοχθηρῶς καὶ ἀθλίως ἐλληνίζουσι καὶ ταῦτα ὀλιγώρως συγκέχυται καὶ συντετάρρακται.

Ἀφίγμεθα δὴ ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ Προτρεπτικοῦ, μιᾶ δ' ἔτι μόνη

ρήσει ἐξ αὐτοῦ χρῆσθαι ἵνα τοῦ Πλάτωνος ῥῆσιν τινα κακῶς ἔχουσιν καὶ ἀδιανόητον γενομένην διορθώσω. Ὁ Κλήμης σελ. 11 οὕτω φησίν: »οἶον ἐπὶ σκηνῆς τοῦ βίου ἐκκυκλήσω τοῖς θεαταῖς." ἀντὶ τοῦ »ἐπὶ τοῦ βίου οἶον ἐπὶ σκηνῆς." Χρῶνται δὲ τῇ τοιαύτῃ συνθέσει ἐπιεικῶς μὲν καὶ οἱ παλαιοί, κατακόρως δὲ οἱ μεταγενέστεροι, ὡς ὁ Κλήμης σελ. 171: »καθάπερ ἐκ νεοττιᾶς τῆς κλισίας προκύπτοντες," καὶ σελ. 102: »ὡς ἐν σκότῳ βαθεῖ ἀλώμενοι τῷ βίῳ," καὶ πολλάκις ἀλλαχοῦ. Χρῶμενος δὲ τις τούτοις καὶ τοῖς παραπλησίοις ἐξευρήσει τὸ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος εἰρημένον ἐν τοῖς Νόμοις σελ. 649 B: »ἄρ' ἱκανὸς ἄρχειν κἂν δειλὸς ὢν ἐν τοῖς δεινοῖς ὑπὸ μέθης τοῦ φόβου ναυτιᾷ." Ἀντὶ τῶν μακρῶν λόγων τῶν ταῦτα ὁπωσδήποτε ἐξηγουμένων ἐξαρκέσει ἐν ῥήμα προστεθέν: »(ὡς) ὑπὸ μέθης τοῦ φόβου ναυτιᾷ."

Μεταβῶμεν νῦν ἤδη ἐπὶ τὸν Παιδαγωγὸν εἴ τι διορθώσεως δεόμενον ἢ ἄλλως πως ἀξιομνημόνευτον ἡμῖν παρατετῆρηται ἐφεξῆς διεξιόντες.

Ἐξ ἑθους τινὸς ἔσφαλται ἡ γραφὴ σελ. 97 ἐν τοῖσδε: »ὁ λόγος ἐφ' ᾧ μάλα γαννύμενοι νεάζομεν." Ἐλεγον γὰρ οἱ μὲν παλαιοὶ γάννυμαι καὶ ἐγανώθην καὶ γεγάνωμαι, οἱ δὲ ἀντιγραφεῖς κακῶς γάννυμαι καὶ γανοῦμαι ἀντὶ τοῦ γάννυμαι ὑποβάλλουσιν, ὡς ἐν τῷ Διονυσίου εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνῳ στίχ. 24. γάν(ν)υται δὲ τέ οἱ νόος εὐμενής.

τὸ μέτρον δ' αὐτοὺς ἐλέγχει, ὡς ὀρθῶς. Καὶ ὁ Κλήμης οὖν γαννύμενοι ἔγραψε καὶ σελ. 266 γαννύμενος οὐχὶ γαννούμενος, καὶ σελ. 271 γαννύμεναι ἀντὶ τοῦ γαννύμεναι. Τῷ δὲ παρακειμένῳ χρῆται σελ. 236: »περιττῇ μὲν ἐσθῆτι ἡμφιεσμένην, ἀλλοτρίῳ δὲ χρώματι γεγανωμένην."

Σμικρὸν τι σφάλμα ἔνεστιν ἐν τοῖσδε σελ. 98: »ἴσαι δ' οὐκ ἔσον ὕλεια καὶ γνῶσις," φαίνεται γὰρ ὁ Κλήμης ἐκ τοῦ οὐκ ἔσον δῦικῶς γεγραφὼς ἴσα, οὐχὶ ἴσαι, εἰτά τις τῶν ἀμαθεσέρων μετέγραψεν ἴσαι. Ὅτι δὲ ἴσω οἱ Ἀττικοὶ δῦικῶς ἔλεγον καὶ κατὰ θηλυκῶν, ὡς ἐν τοῖς ἄνω ἐδείξαμεν, οὐδ' αὐτὸς ὁ Κλήμης ἠπίστατο.

Ἐτι χεῖρον ὁ Κλήμης ἑξαμαρτάνει γράφων σελ. 105: »σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδῶμεν Κυρίῳ." Ἀλεξανδρεωτικόν τι, ὡς ἔοικεν, ἐστὶ τὸ τὰς ἀντανυμίας πάσας καταγελάσας πάντα τρόπον συνταράττειν

τάς τε τοῦ πρώτου προσώπου σφόδρα ἀνοήτως ἐπὶ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου τιθέντας καὶ ἀνάπαλιν, ἔτι δὲ καὶ ταῖς τοῦ ἐνικοῦ κτητικαῖς ἀντὶ τῶν τοῦ τε δυϊκοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ μωρότατα χρωμένους καὶ πάλιν ταῖς δυϊκαῖς καὶ πληθυντικαῖς ἀντὶ τῶν τοῦ ἐνικοῦ. Πληθος μέγα τῶν τοιούτων παραπτωμάτων εὔροις ἂν ἔν τε ταῖς τοῦ Θεοκρίτου καὶ ἐν ταῖς τοῦ Ἀπολλωνίου Ἀργοναυτικοῖς. Ὅλγ' αὖ ἐκ πολλῶν παραθήσομαι. Θεόκριτος KB. 209 :

μέλλε κασιγνήτοιο βαλεῖν σφετέροιο Φονῆα.
ἀντὶ τοῦ τὸν ἀποκτείναντα τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν. Ὁ αὐτὸς KE. 55 :

ὦδε γὰρ Λυγείης — σφωϊτέρῳ σὺν παιδί.
λέγει δέ: Λυγείης ἔχων τὸν ἑαυτοῦ παῖδα. Ὡς μωρὸν τὸ σφετέρος καὶ τὸ σφωϊτέρος οὕτω τιθέναι! Ὁ δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ ἐμός ἐχρήσατο τῷ σφετέρος KE. 163 :

ὥσ' ἐπερ σφετέρῃσιν ἐνὶ φρεσὶ βάλλομαι ἄρτι.
Ἄκουε δὲ καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου, μοχθηροῦ ποιητοῦ καὶ λυμεῶνος τῆς τοῦ Ὀμήρου καλλιπερείας τῆς ἀπαρραπτῶτος, A. 643 :

καὶ σκῆπτρον ἐπέτρεπον Ἑρμείῳ | σφωϊτέροιο τοκῆος,
τούτῃσι τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς. Ὁ σχολιαστὴς παρέγραψεν: »ἐν δὲ τῷ σφωϊτέροιο κατάχρησις, κεῖται γὰρ ἀντὶ τοῦ ἰδίου,» A. 1287 :

εἰ τὸν ἄριστον ἀποπρολιπόντες ἔβησαν | σφωϊτέρων ἐτάρων.
Ὁ σχολιαστὴς: »τὸ δὲ σφωϊτέρων ἀντὶ τοῦ σφετέρων κεῖται· οὐ γὰρ δύο ἀλλὰ πολλοὶ ἦσαν οἱ Ἀργοναῦται.» Γ. 302 :

Αἰήτης σφετέρης ἐρέεινε θυγατρὸς | υἱῆας.
Ὁ σχολιαστὴς: »τὸ δὲ σφετέρης θυγατρὸς ἀντὶ τοῦ ἰδίας,» καὶ πλεονακίης ἐν τῷ τρίτῳ εἶχ. 327, 335, 395, 511, 600 διὰ τούτων: »ἐξαποβάντες νηὶς ἐῆς.» καί: »ἀλλ' ἡ σφωϊτέρῃ πάντεσσι μετέπρεπε.» καί: »σφωϊτέροισιν ὑπὸ σκῆπτροισι δαμάσσαι.» καί: »εἰ δ' οὐ τοι μάλα θυμὸς ἐῆ ἐπὶ πάγχυ πέποιθεν ἡγορῆ.» καί: »βουλᾶς σε γενέθλης σφωϊτέρης.» ὁ δὲ τὰ σχόλια γράψας ἔκαστον τούτων ἐλέγχει: »τὸ ἐῆς ἀντὶ τοῦ σφετέρας κεῖται.» καί: »τὸ δὲ σφωϊτέρῃ ἀντὶ τοῦ τῇ ἑαυτοῦ.» καί: »τὸ δὲ σφωϊτέροισι σκῆπτροισι ἀντὶ τοῦ ἰδίοις.» καί: »ἐῆ δὲ τῇ ἰδίᾳ.» (μᾶλλον δὲ τῇ σῇ, τῇ σεαυτοῦ ἀνδρείᾳ.) καί: »τὸ δὲ σφωϊτέρης ἀντὶ τοῦ ἰδίας.» Ἐνεσι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τᾶδε: εἶχ. 140: »εἴ μιν ἑαῖς ἐνὶ χερσὶ βάλοιο.» ἀντὶ τοῦ τεαῖς, καὶ εἶχ. 167 ἐῆς ἀντὶ τοῦ σφετέρης καὶ εἶχ. 186 »σφετέ-

ρον κτέρας," ἀντὶ τοῦ ὃν κτέρας. "Ἐν μόνον τούτοις προσκείσθαι.
Γ. 267:

τί δέ κεν πόλιν Ὀρχομενοῖο

μητέρ' ἐὴν ἀχέουσιν ἀποπρολιπόντες ἴκοισθε;

οὐκ ὤκνησεν ὁ χρηστὸς Ἀπολλώνιος ἀντὶ τοῦ τὴν ὑμετέραν μητέρα λέγειν μητέρ' ἐὴν. "Ὡςπερ ὁ Ἰουδαῖος Φίλων τῷ Πλάτῳ, οὕτως οὗτοι τῷ Ὀμήρῳ ὅμοιοί εἰσι, καὶ ἀγανακτῶ ὅταν τινὰς ἴδῃ τοῖς τοιοῦτοις ἀνθρώποις ὡς ποιηταῖς οὔσι προσφερομένους, περὶ τῶν ἀμφισβητοῦντις ἂν πότερον τὸν νοῦν ἢ τὴν γλῶτταν εἰσι κακοδαιμονέστεροι. Οὐδὲν δὲ τούτων περὶ τὰ τοιαῦτα βελτίων ὁ Κλήμης τῷ σφᾶς αὐτοῦς ἀδιαφόρως χρήται ἀντὶ τοῦ ἡμᾶς αὐτοῦς καὶ τοῦ ὑμᾶς αὐτοῦς καὶ τοῦ ἑαυτοῦς. Ἀκήκοας αὐτοῦ λέγοντος: »σφᾶς αὐτοῦς ἐπιδῶμεν Κυρίῳ," τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον εἴρηκε σελ. 94: »χρὴ — ἡμᾶς τὸ κάλλιστον τῶν κτημάτων μεμαθηκότας ὄντας αὐτοῦ σφᾶς αὐτοῦς ἐπιτρέπειν τῷ θεῷ." καὶ σελ. 158: »καὶ ἡμᾶς ἀρμολογούμενους χρὴ σφᾶς αὐτοῦς πρὸς τὸν παιδαγωγὸν — ζῆν." καὶ σελ. 170 καὶ 182. Ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου προσώπου τὸ σφᾶς αὐτοῦς κείμενον εὐρήσεις σελ. 84: »εἴτ' οὐκ αἰσχύνεσθε καὶ τῶν ἀλόγων σφᾶς αὐτοῦς ἀλογωτέρους πεποιηκότας;" καὶ σελ. 244: »ἐθέλειν ὑμᾶς, ὧ γυναικες, σφᾶς αὐτὰς φαίνεσθαι πεπεδημένας."

Πρὸ τοῦ Ἀριστάρχου ἐδόκει τισὶν οὐδ' αὐτὸς ὁ Ποιητὴς τῶν τοιούτων καθαρῆναι διὰ τὰ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ Ν. 320:

ἀλλ' αἰεὶ φρεσὶν ἥσιν ἔχων δεδαΐγμενον ἦτορ

ἠλώμην.

ὁ δὲ Κριτικὸς τὸν σίχον ἠθέτησεν »ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐμῇσιν ἔχει τὸ ἥσιν, ὅπερ ἐστὶ τρίτου προσώπου τηροῦντος αἰεὶ — τοῦ Ποιητοῦ τὴν ἐν τούτοις διαφοράν." Ἀξίον δὲ καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου ἀκούειν τοῦ ἐπικαλουμένου Δυσκόλου ἐν τῷ Περὶ Ἀντωνυμίας ὧς γράφοντος σελ. 139: »τό ἀλλ' αἰεὶ φρεσὶν ἥσιν ἔχων, ἀντὶ τοῦ ἐμαῖς εὐλόγως ὑπ' Ἀριστάρχου ὑπωπτεύετο ὡς νόθον, καθὼς ἀδιάπτωτος ἐν ἀντωνυμίαις ὁ Ποιητής." Καθαρὸς μὲν οὖν τῶν τοιούτων ὁ Ὀμηρος, ἄλλων δὲ πολλῶν τὴν τοσαύτην ἀβελτερίαν κατεγνώκασι τινες, οἱ δ' αὖ ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογούμενοι οὐδὲν ἡμαρτηκέναι διισχυρίζονται, ὁρῶς γὰρ τὸ σφέτερος καὶ ἐπὶ ἐνικοῦ τίθεσθαι καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ τρίτου προσώπου ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου τῶν τε ἐνικῶν καὶ τῶν πληθυντικῶν ἀδιαπτῶτως ὑπὸ τῶν εὐδοκιμούντων παραλαμβάνεσθαι. Ἐμοὶ μὲν οὐδὲν τούτων ἀλη-

θες εἶναι δοκεῖ καὶ πρῶτον τὸν Ἀπολλώνιον ἀποδείξω ἕνι κακῶς
ἐκδεξάμενον ἐν οἷς γράφει Περὶ Ἀντων. σελ. 143: Ἡσιόδος ἐπί-
μεμπτός ἐστιν εἰπὼν

ἔδν κακὸν ἀμφαγαπῶντες,
ἐν ᾧ ἐνικῶ ἀντὶ πληθυντικοῦ ἐχρήσατο καὶ Καλλιμάχος
μοῦσαι νιν ἐοῖς ἐπὶ τυννὸν ἔθεντο,
καὶ ἔδν δέ μοι οἶα γονῆα.
δέον γὰρ σφόν καὶ σφοῖς." Οἶσθα τὸ Ἡσιόδειον·

τοῖς δ' ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δάσω κακὸν, ᾧ κεν ἅπαντες
τέρπωνται κατὰ θυμὸν ἐδν κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
Ἄρα σοι δοκεῖ, ὦ Φίλτατε Κόντος, ἐν τούτοις τὸ ἐδν κεῖσθαι ἀντὶ
τοῦ σφόν ἢ σφέτερον; Οὐκ οἶμαι· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ τὸ ἐαυτοῦ
ἕκαστος· οὐ γὰρ μίαν καὶ μόνην εἶχον γυναῖκα σύμπαντες, ἀλλὰ
τὴν ἰδίαν ἕκαστος. Τοῦτο δὲ οὕτω φανερὸν ἐν οὐδὲ τοὺς παλαιούς
ἐλάνθανεν, ὥς δηλοῖ ὁ Ἀπολλώνιος αὐτὸς τάδε ἐπάγων: «ὑπὲρ
δὲ τοῦ Ἡσιόδου οὕτω τινὲς ἐκδέχονται τῆς ἀντὶ πυρὸς δοθείσης
γυναικὸς τέρπονται ἐδν ἕκαστος κακὸν ἀγαπῶντες." Δυσκο-
λαίων δὲ ταῦτα, ὥς ἔοικεν, οὐκ ἀποδέχεται, ὥς δικαιῶς ἂν τις
εἰς αὐτὸν εἴποι ἑτερόν τι Ἡσιόδειον, τὸ διαβόητον ἐκεῖνο·

ὅς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοήῃ μήτ' ἄλλου ἀκούων
ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὐτ' ἀχρηΐος ἀνὴρ.
Καὶ ἐν τοῖς Καλλιμαχείοις δὲ ἐψεύσθη τῆς γνώμης ὁ Ἀπολλώνιος.
Τὰ μὲν γὰρ πρότερα ὑπὸ τοῦ Ρουγκενίου καλῶς διωρθωμένα ὦδε·

Μοῦσαι μιν ἐοῖς ἐπὶ γούνασι τυτθὸν ἔθεντο,
σαφῶς δηλοῖ ὅτι αἱ Μοῦσαι τὸν μέλλοντα μέγαν καὶ ἔνδοξον ποιη-
τὴν γενήσεσθαι νήπιον ἔτι ὄντα ἐν τῷ μέρει ἐπὶ τοῖς ἐαυτῆς
ἐκείνης γούνασιν ἔθεντο καὶ ἀνέθρεψαν. Θάτερον δὲ ἐντελέτερον
κεῖται ἀλλαχοῦ οὕτως ἔχον·

γηράσκει δ' ὁ γέρον κείνος ἐλαφρότατα
τὸν κοῦροι φιλέουσιν, ἔδν δέ μιν οἶα τοκῆα
χειρὸς ἐπ' οἰκίην ἄχρις ἄγουσι θύρην.
καὶ ἐν τούτοις δὲ πρόδηλον ὅτι τότε λέγει: οἱ νέοι τὸν φίλον γέ-
ροντα ὥς τὸν ἐαυτοῦ πατέρα ἕκαστος τῆς χειρὸς ἄγουσιν
οἰκαδε.

Ἐν τούτοις οὖν ὁ Καλλιμάχος οὐδὲν ἡμαρτηκὸς φαίνεται καὶ
ψευδῶς διαβεβλημένος, ἐν ἑτέροις δὲ πάνυ πολλοῖς ἴσμεν αὐτὸν
μεγάλως πταίνοντα καὶ παραπίπτοντα. Εἴρηκε γὰρ που
ἔα τοι κήδεα λέξον

ἀντὶ τοῦ τεά, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἀπολλώνιος σελ. 159: »ἀντὶ τοῦ
 »τεά τοι κήδεα λέξον» ἐὰ παρὰ Καλλιμάχῳ, καὶ πάλιν παρ'
 αὐτῷ ἀντὶ τοῦ σφωϊτέρου." Σὺ δέ μοι ἀναπλήρωσον: »ἀντὶ τοῦ
 σφετέρου, σφωϊτέρου." Γελοῖως γὰρ τῷ δυϊκῷ τῷ σφωϊτε-
 ρος ἐπὶ τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ παραχρῶνται. Καὶ ὁ Καλ-
 λίμαχος οὖν τῷ σφωϊτερος οὕτω παρεχρήσατο, ὡς ὁ Ἀπολλώ-
 νιος εἰπὼν· »τὸν ἄριστον ἀποπρολιπόντες σφωϊτέρων ἐτάρων,"
 καὶ ἠκούσαμεν νυνδὴ τοῦ Θεοκρίτου εἰπόντος· »Λυγείης σφωϊτέ-
 ρῳ σὺν παιδί." Πῶς ποτέ, ὦ σιδηροῖ Ἀλεξανδρεῖς, ἠνέσχεσθε
 ταῦτα ἀγέλαστὶ ἀκούοντες; Περιῆσαν μὲν δὴ αἰεὶ τινες οἱ τὰ τοιαῦ-
 τα βδελυττόμενοι, ἐν δὲ τοῖς οἱ τὰ εἰς Ἀπολλώνιον ὑπομνήματα
 καὶ τὰ νῦν περιόντα σχόλια γράψαντες, οἱ οὐδὲν ὑποσειλάμενοι
 τὰ πταίσματα ταῦτα πάντα ἐξελέγχουσιν ἀπλῶς καὶ ἐλευθέρως
 τὸν Ἀπολλώνιον ψέγοντες, οἷον Γ. 186: »Σφέτερον κτέρας: οὐκ
 ὀρθῶς τὸ σφέτερον. ἔστι γὰρ τρίτον πρόσωπον πληθυντικὸν καὶ
 ἀμαρτάνει. Ἔδει γὰρ ἐνικὸν καὶ οὐ πληθυντικὸν ἀποχωρίσαι ἐδὺν
 κτέρας," καὶ 327: »κακῶς τὸ ἐῆς ἐπὶ πλῆθους. ἔδει δὲ εἰπεῖν
 σφετέρης," καὶ 335: »σφωϊτέρη κακῶς εἶπεν ἐπὶ ἐνικοῦ.
 ἔστι γὰρ δυϊκόν." καὶ 395: »κακῶς τῷ σφωϊτέροισιν ἐχρήσατο.
 ἔδει γὰρ εἰπεῖν τεοῖσι." καὶ 511: »κακῶς τὸ ἐῆ. τρίτου γὰρ
 ἔστι προσώπου. ἔδει δὲ σῆ." καὶ 600: »κακῶς τῷ σφωϊτέρης
 δυϊκῷ ἐπὶ ἐνικοῦ ἐχρήσατο, ἔδει γὰρ εἰπεῖν ἐῆς." καὶ 622: »καὶ
 νῦν κακῶς τὸ σφέτερον." καὶ 625: »οὐχ ὕγιως οὐδὲ νῦν τὸ
 σφωϊτέρους. δυϊκὸν γὰρ ἔστιν ἐπὶ ἐνικοῦ. ἔδει οὖν εἰπεῖν ἐοῦς."
 Ἄλλ' ἄδην ἤδη τῶν τοιούτων ἔχομεν, ἐνθυμηθῆτω δὲ μοι νέος τις
 καὶ Φιλόκαλος ἐκ τούτων ὡς μοχθηρὸν καὶ εὐκαταφρόνητόν ἐστι
 τοῦτο τὸ τῶν ἐξ Ἀλεξανδρείας ποιητῶν ἔθνος καὶ ὡς ἀναισχύντως
 τὴν περικαλλεστάτην λέξιν τὴν Ὀμηρικὴν πάντας τρόπους διαλυ-
 μαίνονται. Ὑψηλόνοι καὶ ὑψηλολογοὶ βουλόμενοι εἶναι οἰδοῦσι μό-
 νον καὶ πεφύσσηνται ὑδεριόντων δίκην, ἣν δ' ἄρ' ἀληθὲς τὸ λεγό-
 μενον ὅτι

οὐκ ἔστιν οὐδὲν ξηρότερον ὕδρωπικοῦ.

Ὅμως δὲ τοιοῦτοι ὄντες ἐρασᾶς αἰεὶ τινὰς ἔχουσιν, ἔχουσι δὲ καὶ
 τοὺς τὰ περὶ τῆς λέξεως ἐγκλήματα καὶ αἰτίας Φιλοπόνως ἀπο-
 λυομένους, ἐξ ὧν δύο παράξω τοὺς τὸ σφέτερος ἐπὶ ἐνικοῦ παγ-
 κάλως κεῖσθαι διαβεβαιουμένους, τὸν τε Βρούγκιον ἐξηγούμενον
 τὸν ἐκ τοῦ Προμηθέως εἶχον(9) | τοῖσδε τοι | ἀμαρτίας σφε δεῖ
 θεοῖς δοῦναι δίκην.

καὶ τὸν Σπανέμιον τὸν ὑπομνήματα μακρολογώτατα εἰς τοὺς τοῦ Καλλιμάχου ὕμνους συγγράψαντα πρὸς τὸν εἰς Δῆλον ὕμνον εἶχ.
233:

κείνη δ' οὐδέποτε σφετέρης ἐπιλήθεται ἔδρης.

Ἐγὼ δὲ τούτων μνημονεύω τοῦ Δινδόρφιου ἔνακα τοῦ ἀνεπισκήπτως αὐτοῖς πιστεύσαντος, τὸν γὰρ Βρούγκιον ἀποδέχομαι μὲν καὶ θαυμάζω ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς τοιούτοις, τὸν δὲ Σπανέμιον οὐδενὸς ἄξιον νῦν τε καὶ πάλαι κρίνω. Ὁ μὲν δὴ Βρούγκιος ἀσεῖος καὶ Φιλόκαλος καὶ χαριέστατος ὢν ἀνὴρ ἐν μὲν τῷ τὰ καλὰ καὶ πρέποντα καὶ τὰ μὴ διακρίνειν τῶν φιλολογούντων τοὺς πλείους πάμπολυ ἀπολείπει, τὰ δὲ γραμματικὰ ταῦτα ἐπιτολῆς μόνον καὶ ῥαθυμότερον ἐπετήδευσε, διὸ ἐν πᾶσι τούτοις οὐκ ἔστιν ἀξιόχρεως οὐδ' αὐτοῦ μνημονεύειν ἄξιον. Ὁ δὲ Σπανέμιος παντειδῆμων τις ὢν καὶ διὰ τοῦτο ἐν οὐδὲν καλῶς καὶ ἀκριβῶς εἰδὼς κατὰ τὸν Μαργίτην

πόλλ' ἠπίσκατο ἔργα, κακῶς δ' ἠπίσκατο πάντα.

οὔτε γὰρ κρίνειν δύναται ὁ ἀνὴρ οὔτε τὸν παντοδαπὸν τοῦτον παντοίων πραγμάτων ῥῶπον γλαφυρῶς καὶ ἀσεῖως διατιθέναι, κατακλύζων μὲν τοὺς παλαιοὺς συγγραφῆας ὑπομνήμασιν ἀπεράντοις, κόπτων δὲ καὶ ἀνιῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας. Οὐκοῦν οὐδὲ τούτου ἂν ἐγὼ λόγον οὐδένα ἐποιήσάμην εἰ μὴ ἐώρων τὸν Δινδόρφιον τούτοις πιθόμενον ὥς τι λέγουσιν ἀποδεῖξαι φιλοτιμούμενον ὥς ἄρα τὸ σφετέρως καὶ ἐφ' ἐνικοῦ ὀρθῶς τίθεται. Καὶ πρῶτον μὲν πλείους παράγει τῶν ἀδοκίμων, οἷς περὶ τῶν τοιούτων μαρτυρεῖν οὐδαμῶς ἔξεστιν. Οὐδὲν γὰρ ἔν γε τοῖς τοιούτοις οὔτε τοῦ Πολυβίου φροντισέον οὔτε τοῦ Σικελιώτου Διοδώρου οὔτε τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς Διονυσίου οὔτε τῶν τούτοις παραπλησίων οὐδενός. Ἀλλὰ μὴν ὀρῶ ἐν τῷ ὄχλῳ καὶ τὸν καλὸν Ξενοφῶντα μεταξὺ τοῦ τε Παλλαδᾶ καὶ τοῦ Πολυβίου ἐσῶτα. Τί σοι καὶ τούτοις, ὦ φίλε Ξενοφῶν; Οὐ γὰρ δήπου σύ γε τῷ σφετέρως ἐπὶ ἐνικοῦ κέχρησαι. Οἶδα μὲν γὰρ σε δωρίζοντα ἐνότε καὶ ἰάζοντα ἄτε δὴ χρόνιον ὄντα ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τὸν πλείστον τοῦ βίου ἐπὶ ξένης διαγαγόντα, σολοικίζειν δὲ σε τίς ἂν νοῦν ἔχων ποτὲ εἴποι; Διέβαλε τὸν Ξενοφῶντα ἀντιγραφεὺς τις ἐν τῇ ἔκτῃ τῆς τοῦ Κύρου Παιδείας (I. 10) οὕτω γράψας: «ἔβοήθουν παλλάκις τῶν ἡμετέρων ἀγομένων καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρουρίων ὡς ἐπιβουλευσομένων παλλάκις πράγματα εἶχον.» Ὁ δὲ Λ. Δινδόρφιος ἐκ τῶν ἀρίστων ἀντιγράφων τὸ σφετέρων ὀρθῶς διέγραψε. Δοκῶ δὲ μοι διορᾶν πόθεν τὸ σφετέρων τοῦτο ἐγένετο. γεγράφθαι γὰρ πάλαι: »τῶν

ἡμετέρων ἀγομένων (καὶ φερομένων),” εἶτα τὸ φερομένων ἐκ-
πεπτωκὸς καὶ τοῖς πλησίον κακῶς προσκεκολλημένον οὕτως ἡμῖν
σφετέρων γεγονέναι. Πάντως δὲ ἐξήρηται ἡμῖν ὁ Ξενοφῶν τοῦ
τῶν σολοικιζόντων χοροῦ. Τοιγαροῦν τῶν παλαιῶν δύο μόνω περι-
λέλειφθον ἡμῖν ποιητὰ τῷ κεχρημένῳ περιφανῶς τῷ σφετέρως
παρὰ τε τὴν ἀναλογίαν καὶ τὴν πάντων τῶν καθαρῶς ἐλληνιζόντων
χρήσιν, ὃ τε Λακεδαιμόνιος Ἀλκιμᾶν καὶ ὁ Θηβαῖος Πίνδαρος. Ὁ
μὲν γὰρ Πίνδαρος Ὀλυμπιον. Θ. 78 τὸν Ἀχιλλέα εἰσάγων τῷ
Πατρόκλῳ παραινοῦντα »μήποτε σφετέρως ἄτερθε ταξιοῦσθαι δα-
μασιμβρότου αἰχμᾶς,” περιφανῶς σφετέρως εἶπεν ἀντὶ τοῦ τῆς
ἐαυτοῦ. Ὁ δὲ Γλαῦκος εὖχεται Ὀλυμπ. ΙΓ. 61: »ἐν ἄσπεϊ
Πειράνας σφετέρου πατρὸς ἀρχὰν καὶ βαθὺν κλᾶρον ἔμμεν.” καὶ
ὁ Ἰάσων ἔζηκε Πυθιον. Δ. 85: »σφετέρως γνώμας ἀταρβήτοιο
πειρώμενος.” Φανερά πάντα, ὡς ὀρέξ. Οὐχ ἦττον δὲ τὸ τοῦ
Ἀλκιμᾶνος.

τῷ δὲ γυναι ταμία σφεῶς ἔειξε χώρας.
καὶ δύο ἕτερα·

ὅμῃ τε καὶ σφετέρως ἵππως.

ἀντὶ τοῦ »ὅμῃς τε καὶ τοὺς ἵππους τοὺς ἡμετέρους,” καὶ τό·

σφεῶς δὲ προτὶ γούνατα πίπτω.

ὁμοίως δὴλον. Κεῖται δὲ ταῦτα ἐν τοῖς τοῦ Ἀπολλωνίου Περὶ Ἀν-
τανυμίας. Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα. Τὸ φρονίμως ὑπ’ αὐτοῦ
τοῦ Ἀπολλωνίου σελ. 118 περὶ τῶν τοιούτων εἰρημένον ὅτι »τὰ
ὑπὸ ποιητικῆς ἀδείας παρακληθέντα οὐ καταψεύσεται διαλέκτου πι-
σευμένης ἐλλογίμοις συγγραφεῦσιν.” Οὐδὲν οὔτε Ἀλκιμᾶνι οὔτε
Πινδάρῳ σταθμητὸν εἰς κρίσιν τῆς γνησίας καὶ καθαρῆς Ἑλλάδος
γλώττης καὶ θαῦμα οὐδὲν τὸν ἀεὶ ἐπὶ ὑψηλογίᾳς ὀχούμενον ἐνίοτε
λιγυράσαντα κενεμβατεῖν.

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν σφαλμάτων γένος ἐπιπυνώτερον καὶ δυσθεραπευ-
τότερον ἢ ὅπου ἂν μέρος τι τῶν πάλαι γεγραμμένων ἐκπεπτωκὸς
ἀφανισθῇ διὰ τὸ τὰ παλαιὰ χαρτία ἦτοι διαβεβρῶσθαι ἢ ἄλλως
πῶς λευμάνθαι ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε τὴν παλαιὰν γραφὴν ἐξίτηλον
τελῶς γενέσθαι. Οἱ δὲ παλαιότεροι τῶν ἀντιγραφέων ἀντὶ τῶν
ἀπολομένων διὰλειμμά τι καταλιπόντες τὴν τῶν περιόντων λώβην
τοῖς ἀναγιγνώσκουσιν ἐδήλουν, οἱ δ’ ἐπιγενόμενοι οὐδεμίαν ἔτι ἔχον-
τες ἐλπίδα τοῦ ταῦτά ποθεν ἀναπληρώσειν πάντα ἐφεξῆς γράφον-
τες οὐδ’ ἔχοντες ἡμῖν τοῦ γενομένου κακοῦ ἀπολείπουσι. Τῶν μὲν

δὴ τοιούτων τὰ πλεῖστα ἀνηκέστως ἔχει καὶ ἀγαπῶμεν τοῦτ' αὐτὸ αἰσθόμενοι ὅτι ἐκπέπτωκέ τινα καὶ οὐ μᾶτην περὶ τὰ ἀδιανόητα ταῦτα μοχλοῦντες. Ἐνίοτε μέντοι καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις εἰκάσας τις καλῶς ἄριστος μάντις γίγνεται καὶ τὸ ἀπολωλὸς ἀνεσώθη. Δὶς τὰ τῷ Κλήμεντι γεγραμμένα σελ. 104 παραπώλετο. Φέρε δὴ πειραθῶμεν ἢν πως τὸ διαφθαρὲν οἷοί τε ὤμεν ἀνασώζειν. Προσιπὼν ὁ Κλήμης ὅτι οἱ Ἀττικοὶ παιδάριον καὶ τὸ θῆλυ ἐκάλουν μάρτυρι χρῆται τῷ Μενάνδρῳ: «εἰ τῷ πιστὸς — ὁ Μένανδρος ὥδ' ὡς λέγων· τοῦμὲν θυγάτριον, πάνυ γὰρ ἐστὶ τῇ φύσει φιλόανθρωπον τὸ παιδάριον σφόδρα.» "Ὅτι δὲ ἐν τούτοις λείπει τι καὶ ὅπόσον τι λείπει περιφανῶς τὸ μέτρον ἐλέγχει. Ἐμοὶ μὲν ὁ Κωμικὸς τάδε δοκεῖ εἰρηκέναι·

τοῦμὲν θυγάτριον, πάνυ γὰρ ἐστὶ τῇ φύσει
(πρᾶον) φιλόανθρωπόν τε παιδάριον σφόδρα.

Μήτηρ τις τὴν θυγατέρα προαγωγεύουσα ταῦτα λέγει. Τὸ δὲ πρᾶον τί δύναται ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς οὐδὲν δεῖ λέγειν, μέμνησαι δὲ που ὅ, τι βαρβαρίζων ὁ Σκύθης ἐν ταῖς Θεσμοφοριαζούσαις λέγει τὸ πορνίδιον ἐπαινῶν

οὐ δύσκολ' ἀλλὰ πρᾶο.

Ἐν τοῖς πλησίον ὁμοίον τι φαίνεται γεγεννημένον. Φέρεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τάδε: «ἄνευ δὲ ποιμένος οὔτε πρόβατα οὔτε ἄλλο οὐδὲν πω βιωτέον, οὐδὲ δὴ παῖδας ἄνευ τοῦ παιδαγωγοῦ.» Ταῦτα, ὡς ὁρᾶς, οὐδένα νοῦν ἔχει, ἢ δὲ τοῦ Κλήμεντος διάνοια οὐκ ἀφανής· δῆλον γὰρ ὅτι τοιόνδε τι εἶρηκε· πρόβατα ποιμένα οὐκ ἔχοντα καὶ παῖδες παιδαγωγοῦ ἐστερημένοι ἀπόλλυνται. Τὸ δὲ πω βιωτέον οὐδὲν ἐστίν. Οἶμαι δὲ τᾷληθες ὥδ' ἔχειν: «ἄνευ δὲ ποιμένος οὔτε πρόβατα οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ποίμνιον σωθῆναι οἶόν τε, οὐδὲ δὴ παῖδας κτ'.» Διέφθαρτο δὲ τὸ βιβλίον καὶ ἠφάνιστο ἡ γραφή, διό τις ἀδιανόητόν τι ὑπέβαλεν.

Ἐχλεύαζόν τινες καὶ διετώθιζον τοὺς Χριστιανούς τοὺς εἰσθότας σφᾶς αὐτοὺς ἐκάστοτε νηπίους καλεῖν καὶ αἰέποτε τοὺς νηπίους ἐγκωμιάζειν τε καὶ μακαρίζειν. Ὁ δὲ Κλήμης ὡς τὸν τοιοῦτον μυκτηρισμὸν κενὸν καὶ μάταιον ὄντα ἐξελέγξων θαυμαστὴν τινα ἐτυμολογίαν πέπλακεν ὥδ' ὡς λέγων σελ. 109: «οὐκ ἐπὶ ἀφρόνων τάττεται τὸ νήπιον, νηπύτιος μὲν γὰρ οὗτος, νήπιος δὲ ὁ νεήπιος ὡς ἥπιος ὁ ἀπαλόφρων οἷον ἥπιος νεωστὶ καὶ πρᾶος τῷ τρόπῳ

γενόμενος." Ἦν ἄρ' ἀληθὲς τὸ τῷ Γαληνῷ που εἰρημένον ὅτι φιλεῖ ἢ ἐτυμολογία τοῖς ψευδέσι βοηθεῖν. Ἐστὶ δὲ αὕτη συνίκη ἐπικουρία καὶ ὁ νεήπιος πᾶσιν, ὥσπερ καὶ ἔστι, ψυχρὸς καὶ ἄτοπος εἶναι δόξει καὶ ὁ ταῦτα ἐξευρηκὼς τῷ ὄντι νηπύτιός τε καὶ ἄφρων. Ἐσφαλταὶ δὲ τὸ ἀπαλόφρων. Αἱ φρένες γὰρ οὐχ ἀπαλαὶ καὶ μαλακαὶ καλοῦνται, ἀλλ' ἀταλαί, ὅθεν συχνὸν παρὰ τοῖς τῶν ἐπέων ποιηταῖς τὸ ἀταλὰ φρονέων καὶ θυγάτηρ ἀταλὰ φρονέουσα καὶ ἐν τῇ Ἀσπιδοποιῇ Ἰλιάδ. Σ. 567.

Παρθενικαὶ δὲ καὶ ἡίθεσι ἀταλὰ φρονέοντες. ὅθεν καὶ ἀταλόφρων καλεῖται ὁ τοιοῦτος. Ὅτι δὲ καὶ ὁ Κλήμης οὕτως ἔγραψεν ἐκ τῶν ἐξῆς φανερόν γίγνεται, ὅπου Φησί: »διὸ καὶ τὴν παρθένον ἀταλὴν νύμφην καὶ τὸν παῖδα ἀταλόφρονα κεκληθῆναι ἔθος." Ἐναυλον εἶχεν ἄρα τὸ τοῦ ποιητοῦ.

παῖδ' ὑπὸ κόλπον ἔχουσ' ἀταλόφρονα νήπιον αὐτως.

Φιλοῦσι δ' οἱ ἀντιγραφεῖς τὰ παλαιὰ ταῦτα ἀταλαὶ φρένες καὶ ἀταλὰ φρονέοντα καὶ ἀταλόφρων εἰς τὰ γνωριμώτερα ἀπαλαὶ καὶ ἀπαλά καὶ ἀπαλόφρων παραφθείρειν.

Οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ δις ἡμάρτηται τὸ συχνάκις ἐν τοῖς τοῦ Κλήμεντος εἰρημένον ἀγαθοσύνη (σελ. 109, 148, 152, 301), καὶ τὸ ἀγιοσύνη (σελ. 247 καὶ ἀλλαχοῦ). Οἱ μὲν γὰρ πάλαι Ἕλληνες ἐκ τοῦ Ἀγαθός οὐδὲν ὅλως παρήγαγον οὔτε ὄνομα οὔτε ῥῆμα οὔτ' ἐπίρρημα, ἀλλ' ἀντὶ μὲν τοῦ ἀγαθῶς λέγοντες εὖ, ἀντὶ δὲ τοῦ ἀγαθότης ἐν πᾶσι τῷ ἀρετῇ χρώμενοι τὴν ἵππου ἀγαθοῦ καὶ γῆς ἀγαθῆς φύσιν ἵππου ἀρετὴν καὶ ἀρετὴν γῆς ἐκάλουον. Οἱ δὲ μεταγενέστεροι ἀεὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀγαθοσύνην διαθρυλοῦσι. Χωρὶς δὲ τούτου καὶ τὰ τῆς γραφῆς ἡμάρτηται. Πάντα γὰρ τὰ εἰς -CΤNH κατὰ τὸν τῶν συγκριτικῶν κανόνα εἰ μὲν τὴν τετάρτην ἀπὸ τέλους ἤτοι φύσει ἢ θέσει μακρὰν ἔχει διὰ τοῦ Ο μικροῦ γράφεται, εἰ δὲ βραχεῖαν διὰ τοῦ Ω μεγάλου. Καὶ τὰ μὲν τοῖς παλαιοῖς ἐν χρήσει ἀπαξάπαντα, Ἰακὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄντα, διὰ τοῦ Ο γράφεται, ὅσον ἀβροσύνη, ἀφροσύνη κτλ., ὧν ἡ πρώτη Ἰακῶς ἐκτέταται, ἐν δ' ἐκ πάντων μόνον τὸ Ἰερωσύνη διὰ τὴν προηγουμένην βραχεῖαν τὸ Ω ἔχει. Οἱ δὲ μεταγενέστεροι καινὰ τίνα ἐπλάσαντο, τὸ ἀγαθωσύνη καὶ ἀγιοσύνη καὶ μεγαλωσύνη καὶ μακαριωσύνη. Ταῦτα μὲν οὖν ἀνάγκη τὸ Ω ἔχειν κατὰ τὸν κανόνα, οἱ δ' ἀντιγραφεῖς καὶ οἱ ἐκδότης τῷ πλήθει τῶν εἰς -OCTNH ἐκτυφλω-

θέντες οἱ μὲν αὐτὰ ἀεὶ παραφθείρουσιν, οἱ δὲ πολλάκις ἐῷσιν ἀδίδρωτα.

"Ἐς δὲ ὄντως παρὰ πᾶσι τοῖς καθαρῶς ἐλληνίζουσι τὸ ΑΓΑΘΟΣ λέξις μονήρης, καὶ αὐτὸ μὲν ἐξι μυριόλεκτον παρὰ πᾶσιν, οὐδὲν δὲ πώποτε ἐξ αὐτοῦ γέγονεν οὔτε παρηγμένον οὔτε συγκείμενον πλὴν δλίγων τινῶν κυρίων ὀνομάτων, οἷον Ἀγάθων, Ἀγαθοκλῆς, Ἀγάθαρχος, Ἀγαθαρχίδης, Ἀρχάγαθος, Ἀγαθῖνος, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. Ἐφη ποὺ Αἴλιος Διονύσιος: » Ἀγαθώτερος καὶ Ἀγαθώτατος παρ' οὐδενὶ κεῖται τῶν Ἑλλήνων." Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον οὐδὲν ἐκ τοῦ Ἀγαθός γεγονὸς κεῖται παρ' οὐδενὶ τῶν Ἑλλήνων, τῶν γε ὡς ἀληθῶς Ἑλλήνων πρὸ τοῦ τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι κατὰ τὸν τοῦ Δημόδου λόγον γραῦνσαν δάλια ὑποδεδεμένην καὶ πτισάνην βοφοῦσαν. Τότε δὴ τότε δουλεύουσα ἡ Ἑλλὰς καὶ νοσοῦσα καὶ παραληροῦσα ἐκ τοῦ Ἀγαθός μέγα τι πλήθος καινῶν ῥημάτων τε καὶ ὀνομάτων ἐτεκτίνηατο. Τότε δὴ ἀγαθότης τε γέγονε καὶ ἀγαθωσύνη, καὶ ἀγαθοῦν καὶ ἀγαθύνειν, καὶ ἀγαθολογεῖν καὶ ἀγαθοποιεῖν καὶ ἀγαθουργεῖν καὶ φιλάγαθος καὶ μισάγαθος καὶ ἄλλα σύνθετα πλεῖστα ἀντὶ τῶν ἐκ τοῦ Εἴ συγκειμένων, οἷον τὸ Ἀγαθόβουλος (ἐν τῇ τοῦ Εὐσεβίου Ἐκκλ. Ἱστορ. Ζ. 32) ἀντὶ τοῦ Εὐβουλος. Οὕτω δὴ καὶ οὐκέτι εὐάνυμος ἔλεγεν οὐδὲ εὐφυής οὐδὲ εὐφρων κτλ. ἀλλ' ἀγαθώνυμος, ἀγαθοφυής, ἀγαθόφρων καὶ ἀγαθότροπος, ἀγαθοφανής, καὶ ἀγαθοφίλης, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις ἕτερα. Τούτων δ' ἀπάντων οὐδέποτε οὐδὲν παρ' οὐδενὶ τῶν παλαιῶν καὶ δοκίμων Ἑλλήνων κείμενον εὐρήσεις, καὶ οὐ πρὸς σὲ ταῦτα λέγω, ὦ βέλτιτε Κόντος, σὺ γὰρ τούτων ἐπισήμων, ἀλλὰ μοι δοκῶ τῶν νέων τινὶ τῶν εὐφροσέρων ταῦτα προσδιλέγεσθαι. Ἐν τοῖς τοιοῦτοις γὰρ μάλιστα φανερόν γίγνεται ὅσον δὴ ἡ τῶν ἀρχαίων γλώττα τῆς τῶν μεταγενεστέρων διαφέρει. Γέλωτα κινήσειεν ἂν τῶν τοιούτων ὀτιοῦν παρὰ τινι τῶν παλαιῶν κείμενον, ἐὰν δὲ πού τι τούτων παραφανῇ περιφανῶς ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων πλανώμεθα τάληθες διαστρεψάντων. Ἐν τι τῶν τοιούτων τὸν Στέφανον ἐπλάνησεν ἐν τῷ Θησαιρῶ ὡς ἐκ τῶν Ἀριστοφάνους Ἐκκλησιαζουσῶν τὰδε παραθέμενον ἐν τῷ Ἀγαθίζομαι.

δεῖ τὰς ἐταίρας ἀγαθίζομένας λαθεῖν.
ἀλλὰ πάλοι δὴ διώρθωται ὁ σίχρος (23) ὥδε.

δεῖ τὰς ἐταίρας ἐγκαθίζομένας λαθεῖν.
Τὰ δὲ ἐν τῇ τοῦ Ἡσυχίου λέξει

Ἀγαθίζομένη: ἀγαθὰ λέγουσα.

καὶ

Ἀγαθοδαιμονισαί: οἱ ὀλιγοποτοῦντες.

οἶα ποτέ ἐστιν ἐπισκέψασθαι ἄξιον. Πέπαικται ἀμφότερα ὑπὸ τῶν Κωμικῶν. Καὶ τὸ μὲν Ἀγαθοδαιμονισαί Φανερόν. Μέννηται γάρ που τῶν παρὰ τῷ Δειπνοσοφισῇ (σελ. 693 E): »δοθείσης τῆς τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος κράσεως ἔθος ἦν βαρύνεσθαι τὰς τραπέζας.» καὶ τῶν ῥήσεων τῶν Κωμικῶν τῶν ἐκεῖ παρακειμένων (σελ. 693 B).

ἄλλ' ἐγχεῖσθα θᾶπτον ἀγαθοῦ δαίμονος
ἀπενεργάτω μοι τὴν τράπεζαν ἐκποδών.

καὶ

ἐκπίη δέπας πρὶν ἀγαθοῦ δαίμονος πρῶτον λαβεῖν.

ἐν δὲ τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται ἐκπεπίη δέκας καὶ οὕτω μοι μεταμέλει πρὸ πολλοῦ διωρθωκότι.

ἐκπεπήδηκας πρὶν ἀγαθοῦ δαίμονος πρῶτον λαβεῖν.

Πεπωκότες γὰρ τὴν τὰγαθοῦ δαίμονος οἱ μὲν φιλοπτόται ἐτρέποντο ἐπὶ τὸ πίνειν ἀνέδην, οἱ δὲ σώφρονες, οἱ ὀλιγοποτοῦντες, ὑπεξάνισαντο Ὁ Περικλῆς (ὡς ὁ Πλούταρχος ἰσορεῖ ἐν τῷ τοῦ Περικλέους βίῳ κεφ. 7) »κλήσεις ἐπὶ δεῖπνον — ἐξέλιπεν — πλὴν Εὐρυπτολέμου τοῦ ἀνεψιοῦ γαμοῦντος ἄχρι τῶν σπονδῶν παραγενόμενος εὐθὺς ἐξάνετη.» Ὁρᾷς; ὁ μὲν Περικλῆς πῶν τὰγαθοῦ δαίμονος ἀπέρχεται οἴκαδε, οἱ δὲ ἄλλοι τρέπονται ἐπὶ πότον. Ἀφαιροῦνται αἱ τράπεζαι, κρατῆρ ἵσεται, γίνονται σπονδαί, νῦν χρὴ μεθύσθην καὶ τινα πρὸς βίαν πίνειν, Φροῦδος δ' ὁ Περικλῆς. Τοὺς δὲ τοιοῦτους παίζοντες καὶ χαριεντιζόμενοι ἀγαθοδαιμονισὰς ἀπεκάλουν. Φέρεται δὲ καὶ χρήσις τις τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τοῖς πρὸς Εὐδήμον Ἠθικοῖς ΠΙ. 6. τοιάδε »δαπανῶν τις — πλούσιος ὢν δοκεῖ πρέπειν ἐαυτῷ τοιαύτην παρασκευὴν, οἷον ἀγαθοδαιμονισὰς ἐσιδῶντι, οὗτος μὴν μικροπρεπὴς κτέ.»

Ἀπέχεις μὲν οὖν τοὺς Ἀγαθοδαιμονισὰς, τὸ δὲ Ἀγαθίζομένη τί; Οὐ γάρ ἐστι δῆπου »ἀγαθὰ λέγουσα,» ὥστερ οὐδὲ τὸ κακίζομένη οἶμαι »κακὰ λέγουσα» σημαίνει. Ἀπορροῦντί μοι ἐβοήθησεν ἐν καιρῷ ὁ Ἐτυμολόγος ὁ Μέγας ἐν μόνον ῥῆμα προστιθείς: »Ἀγαθίζομένη: συνεχῶς ἀγαθὰ λέγουσα.» Νῦν ἔγνωκα τὸ ῥηθέν. Οἶσθα τὸ ἐν τοῖς Σφικξίν.

Ἄλλ' ὦ πάτερ ἡμέτερε Κρονίδι! — Παῦσαι, καὶ μὴ πατέριζε. (τουτέστι μὴ συνεχῶς λέγε ὦ πάτερ, πάτερ) καὶ τὸ »ἄδε λφίξειν: τὸ ἀδελφόν τινα πυκνῶς καὶ θεραπευτικῶς καλεῖν,» ὡς

κάλλιστα ἐξηγεῖται ὁ Αἴλιος Διονύσιος ἐν τῇ Φωτίου λέξει, καὶ τὸ »Πολυτιμητιζόμενος: θεραπευόμενος,“ ὡς Φησιν ὁ αὐτός, ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ὀρθῶς, ὡς ὀρθῶς, οὐδὲν γὰρ ἄλλο σημαίνει τὸ πολυτιμητιζόμενος ἢ »πυκνῶς καὶ θεραπευτικῶς προσαγορευόμενος ὃ πολυτίμητε.“ οὕτω δὲ τοὺς θεοὺς ὀνομάζειν ἔθος ἦν, ὃ πολυτίμητοι θεοί, ὃ πολυτίμηθ' Ἡράκλεις, καὶ τὰ τοιαῦτα¹⁾. Ὡς γὰρ ἀντὶ τοῦ πυκνῶς ὃ λέγειν ὄζειν λέγουσι καὶ τίζειν, φεύζειν, αἰάζειν, οἰώζειν, ὀτοτύζειν ἀντὶ τοῦ συνεχῶς λέγειν τί, φεύ, αἰαῖ, οἶμοι, ὀτοτοῖ, καὶ μακαρίζειν, ὀλβίζειν καὶ ταλανίζειν ἐς τὸ πυκνῶς ἀναφθέγγεσθαι ὃ μακάριε, ὃ ὀλβιε, ὃ τάλαν, καὶ πατερίζειν, ἀδελφίζειν καὶ πολυτιμητίζειν ἐς τὸ συνεχῶς λέγειν ὃ πάτερ, ὃ ἀδελφέ, ὃ πολυτίμητε, οὕτω δὲ καὶ »τὸ συνεχῶς ὡγαθέ λέγειν“ καλεῖται κωμικῶς ὡγαθίζειν. Πέπαικται οὖν ἀμφότερα τό τε ὡγαθοδαιμονισαί καὶ τὸ ὡγαθίζομένη παρὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν ὑπ' εὐτραπέλου τινὸς γέλωτος χάριν πεπλασμένα, καὶ μένει ἡμῖν τὸ Ὑγαθὸς λέξις μονήρης, ἐξ ἧς οὐδὲν οὔτε παρῆ-
νται οὔτε σύγκειται τὸ παράπαν.

Οὗ μὲ λανθάνει, ὃ φίλτατε, ὅτι μοι μίᾳ ἔτι ἀπορία ἔλυστος μένει μεγίστη εἶναι δοκοῦσα. Ἐστὶ τι παμπάλαιον ὄνομα Δωρικὸν καὶ Λακωνικὸν ἐκ τοῦ Ὑγαθὸς περιφανῶς (ὡς ἂν εἴποι τις) συγκαίμενον, τὸ Ὑγαθοεργοί, οὗ μνημονεύει μόνος καὶ πρῶτος ὁ Ἡρόδοτος ἐν τῇ πρώτῃ (κεφ. 67) διὰ τούτων: »ἐς οὗ δὴ Δίχης τῶν ὡγαθοεργῶν καλεσμένων Σπαρτιητέων ἀνεῦρε. Οἱ δὲ ὡγαθοεργοί εἰσι τῶν ἀστῶν ἐξιώντες ἐκ τῶν ἱππέων οἱ αἰεὶ πρεσβύτατοι πέντε ἔτεος ἐκάστου, τοὺς δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν τὸν ἂν ἐξίωσιν ἐκ τῶν ἱππέων Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους μὴ ἐλινύειν ἄλλους ἄλλη.“ Ταῦτα μὲν δὴ πρῶτος καὶ μόνος ἴσoreῖ ὁ Ἡρόδοτος καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τῶν ὡγαθοεργῶν τούτων οὐδ' ἴχνος φαίνεται. Οἱ δὲ γραμματικοὶ πάντες μόνου τοῦ Ἡροδότου ἐξηρητιμένοι Φλυαροῦσιν ἄλλος ἄλλο τι. Ἐνὸς καὶ δευτέρου αὐτῶν ἀκούσωμεν. Παρίτω πρῶτος ὁ Σουῖδας: »Ὑγαθοεργοί (Φησὶν) αἶρετοὶ κατ' ἀνδραγαθίαν ἐκ τῶν ἱππέων ὑπ' Ἐφόρων.“ Διὰ πλειό-

¹⁾ Χαριέντως ὁ Σωκράτης (ἐν τῷ Πλάτωνα Εὐθύδημῳ σελ. 296 D.) πρὸς τὸν Εὐθύδημόν Φησιν: »Ἀλλὰ βουλευθείης, ὃ πολυτίμητε Εὐθύδημε.“ ἀτεχνῶς τὸν ἐριστικὸν ὡς τινὰ τῶν κρειττόνων προσαγορεύων.

νων μαρτυρεῖ ἕτερός τις ἐν τοῖς Βεκκέρου Ἀνεκδότοις (Τόμ. Α. σελ. 333, 30): »Ἀγαθοεργοί: Ἀττικοὶ τοὺς ἀγαθὸν ἐργασαμένους τι. ἔσι δὲ καὶ ἀρχή τις ἐν Λακεδαιμόνι οἱ ἀγαθοεργοί. ἄρχουσι δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῶν ἔξω τῆς πόλεως παρανομησάντων, ὥς Φησι Δίδυμος ἐν τῇ τροπικῇ λέξει." Οἴσθα, ὃ βέλτιστε Κόντος, τὸ τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ: »εἰ μὴ ἱατροὶ ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἦν τῶν γραμματικῶν μαρώτερον." Οὗτοι δ' ἀτεχνῶς υπερβάλλουσι τῇ εὐηθείᾳ καὶ τοὺς ἱατρούς. Σκέψαι μόνον: »Ἀττικοὶ (Φησὶ) τοὺς ἀγαθὸν τι ἐργασαμένους καλοῦσιν ἀγαθοεργούς." Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Τίς τῶν Ἀττικῶν εἶπε πῶποτε τὸ τῶν ἀγαθοεργῶν ὄνομα; οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐξιν Ἀττικόν, ὥσπερ οὐδὲ τὸ Δημιουργοὶ ἀντὶ τοῦ Δημιουργοί. Ἀλλ' ἐῷμεν τοὺς ψευδαττικους τούτους· ἐν δὲ τῇ Λακεδαιμόνι οἱ ἀγαθοεργοὶ τί εἰσιν; »Ἀρχή τις" (Φησιν), ὃ δὲ Σουΐδας ὑπολαβὼν λέγει ὅτι ἐκ τῶν ἱππέων ἡρῶντο ὑπὸ τῶν Ἐφόρων. Ποίαν δὲ τινα ἄρχουσιν ἀρχήν; »Ἀρχουσι (Φησὶ) καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῶν ἔξω τῆς πόλεως παρανομησάντων." Σὺ δὲ τοῦτο λέγεις, ὃ Δίδυμε; Ἀλλὰ καταγελάξῃς ἡμῶν οὐδὲ σπουδάζεις φάσκων αὐτοὺς τῶν παρανομησάντων ἄρχειν. Καλή γε ἡ ἀρχή, καὶ θαυμάσιοι τινες οἱ ἀρχόμενοι καὶ δύσαρκετοι, οἶμαι. Μωρολογοῦντας τούτους ῥαδίως ὃ Ἡρόδοτος ἐλέγχει. κατ' ἐνιαυτὸν πέντε οἱ αἰεὶ πρεσβύτατοι (οὐκοῦν οὐθ') αἰρετοὶ οὔτε κατ' ἀνδραγαθίαν οὐθ' ὑπὸ τῶν Ἐφόρων) ἐξιόντες ἐκ τῶν ἱππέων τῷ κοινῷ διεπράττοντο τοιαῦτα καὶ ὑπηρετοῦν οἱ τὸν Κινάδωνά Φησιν ὁ Ξενοφῶν (Ἑλλην. Γ. γ. 8) τοῖς Ἐφόροις πολλὰ ὑπηρετικέναι. Ὁ δὲ βέλτιστος Σνείδερος ὑπονοῶν ὥς ὁ Κινάδων οὗτος ἴσως τῶν Ἀγαθοεργῶν εἰς γένοιτο, οὐκ ἐμμένητο ὅτι οἱ ἀγαθοεργοὶ πάντες ἦσαν Σπαρτιαῖται καὶ εὐπατρίδαι, οὗς ὁ Κινάδων οὕτω σφόδρα ἐμίσει ὥςτε καὶ ὠμῶν ἂν φαγεῖν αὐτῶν, καθάπερ ὁ Ξενοφῶν μαρτυρεῖ. Τῶν οὖν Ἀγαθοεργῶν περὶ οὐδὲν τὸ παράπαν ἴσμεν πλὴν τῶν τῷ Ἡροδότῳ εἰρημένων. Τί δὲ εἰ τὰρχαῖον ὄνομα παρέφθαρται πῶς καὶ ἐξίτηλον γέγονεν; Ἀποπώτατον γὰρ καὶ ἀνόητον τοὺς τὰ τοιαῦτα ὑπηρετοῦντας Εὐεργέτας ὀνομάζειν. Τί δὲ ἄλλο σημαίνειν δύναται τὸ Ἀγαθοεργοί; Ἐπειτα δὲ τοῦνομα οὐδὲν Λακωνικὸν ἐμφαίνει. οὔτε γὰρ ἀγαθούς τινας ἐκάλουν ἄλλ' ἀγασώς, ὥς ἐν τῇ Λυσιστράτῃ.

Τυνδαρίδας τ' ἀγασώς, τοὶ δὲ πᾶρ Εὐρώταν ψιάδδοντι.
καὶ τὸ δίγαμμα ἐγκεῖσθαι ἀνάγκη, ὥς ἐν τῷ Γαβερρόρ Λακωνιστὶ ἀντὶ τοῦ γεωργός ἐν τῇ τοῦ Ἡσυχίου λέξει καὶ ἄλλα πολλά.

Ἐκ τούτων μοι πάσαι ὑποψία τις παρέσθη μήποτε παρέφθαρται τὸ Ἀγαθοεργοί καὶ ἡ ἀρχαία καὶ ἀληθὴς γραφὴ ἀπόλωλεν. Ὁ, τι μὲν δὴ αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε θεὸς ἂν εἶδειν, ὅτι δ' οὐκ ἔγραψεν ἀγαθοεργοί ἐμοὶ μὲν πιθανώτατον εἶναι φαίνεται, ἵνα δὲ καὶ σοὶ τοῦτο Φανή καὶ μὴ δοκῇ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν καὶ τοὺς τῆς κριτικῆς ὅρους ὑπερβαίνειν, Φέρε δὴ σοὶ καὶ ἕτερόν τι τοιοῦτον δείξω ἐν τοῖς τοῦ Ἡροδότου γενόμενον. Τὰ τῶν ἐν Σπάρτῃ βασιλέων γέρα διηγούμενος ὁ Ἡρόδοτος ἐν τῇ ἑκτῇ (κεφ. 57) γράφει καὶ τάδε: »δικάζειν δὲ μόνους τοὺς βασιλέας τοσάδε μούνα· πατροῦχου δὲ παρθένου πέρι ἐς τὸν ἰκνέσται ἔχειν ἢν μὴ περὶ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐγγυήσῃ κτέ.». Τὸ μὲν πρᾶγμα Φανερόν, ὅταν περὶ ἐπικλήρου παρθένου δίκη ἢ ἐπιδικασία γένηται (Φησὶ) μόνος δικάζει ὁ βασιλεὺς. Οὐ καλῶς δὲ ὁ ἐκ τῆς Ἀττικῆς δικαστῆς (Σφηξ. σίχ. 583).

καὶν ἀποθνήσκων ὁ πατὴρ τῷ δῶ καταλείπων παῖδ' ἐπικληρον, κλάειν ἡμεῖς μακρὰ τὴν κεφαλὴν εἰπόντες τῇ διαθήκῃ ἔδομεν ταύτην ὅστις ἂν ἡμᾶς ἀντιβολήσας ἀναπέσῃ. ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ὁσίων καὶ δικαίως δικάζει, τὸ δὲ πρᾶγμα ἐστὶ τὸ αὐτό. Καὶ δὴ σε ἐρωτῶ, ὦ Φίλτατε Κόντος, πότερόν σοι δυνατόν φαίνεται τὴν ἐπικληρον καλεῖσθαι πατροῦχον παρθένον ἢ παντᾶπασιν ἀδύνατον; Πολλοὶ πολλὰ τῶν ἀτόπων καὶ ἀδυνάτων πάνυ εὐθὺς πιστὰ καὶ ἀληθῆ εἶναι οἴονται, ἀλλὰ καὶ τούτων ἴσως ἐνιοὶ θαυμάσονται πῶς παρθένος πατροῦχος (τουτέστιν ἀναντιρρήτως ἔχουσα πατέρα) καλεῖται ἢ πατέρα μὴ ἔχουσα. Ἐπιρρεῖ δέ μοι ὄχλος ψευδομαρτύρων διακεκραγόντων: »Πατροῦχου παρθένου: τῆς ὀρφανῆς καὶ ἐπικλήρου ἢ προσήκει τὰ τοῦ πατρὸς ἔχειν,» οἱ δὲ βοῶντές εἰσιν ὁ Τίμαιος, ὁ Φώτιος, ὁ Σουῖδας, καὶ ἕτεροί τινες. Τί φατέ, ὦγαθοί; Πατροῦχος ἐστὶν ἢ προσήκει τὰ τοῦ πατρὸς ἔχειν; Αἴρος, οὐ γὰρ πείσομαι, οὐδ' ἐὰν μυρίοι τοῦτο φῶσι. Δοκῶ δέ μοι τᾷληθες ἐξευρηκέναι· οἱ γὰρ παλαιοὶ Ἰωνεῖς τε καὶ Δωριεῖς ἀντὶ τοῦ κεκτηθῆναι ἔλεγον πεπᾶσθαι, ὅθεν πᾶμα, πάτωρ, πολυπάμων, βουπάμων, αὐτοπάμων, ἐμπάμων, ἐπιπάμων, ἐσιοπάμων, ἐπιπαματίς (ἀντὶ τοῦ ἐπικληρίτις), καὶ Πασικλῆς (Κτησικλῆς) Πασιππίδας (Κτήσιππος) Πασίως (Κτησίας) καὶ ἐμπέπαμαι, ἔμπασις (ἐγκησις), καὶ πολλὰ ἐπὶ τούτοις ἕτερα. Ἐκ ταύτου γέγονε καὶ ὁ παμῶχος καὶ ῥῆμα παμωχιῶ, ὡς ἐν τῇ τοῦ Ἡσυχίου λέξει

Παμῶχος: ὁ κύριος. Ἰταλοί.

καὶ

Παμωχιῶν: κεκτημένος.

καὶ ἐν ταῖς ἀρχαίαις τῶν Ἡρακλεωτῶν ἐπιγραφαῖς, τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἡρακλεωτῶν, τῶν ἐκ τῆς Σπάρτης ἀποίκων, γέγραπται τὰδε: »τὰ Φιντίας παμωχεῖ (κέκτηται)» καὶ »τὸν Κωνέας ἐπαμώχη (ἐκέκτητο).» Ἐχομεν ἤδη τὴν Ἡροδότειον λέξιν τὴν ἀρχαίαν τήνδε: »ΠΑΜΟΤΧΟΤ (παμούχου) δὲ παρθένου πέρι,» τὸ δὲ α τὸ φύσει μακρὸν ἐν τοῖς ἀπὸ τοῦ πέπαμαι διαφυλάττουσιν οἱ Ἴωνες, ὡς ἐν τῷ Ὀμηρικῷ

πολυπάμονος ἀνδρὸς ἐν αὐλῇ.

Ἀγνοήσας δὲ τις τὸ ΠΑΜΟΤΧΟΤ ὅ, τι καὶ εἴη καὶ μεταγράψας πάνυ ἡλιθίως »πατρούχου» τοὺς τε παλαιοὺς γραμματικούς ἐπλάνησεν ἅπαντας καὶ ἡμᾶς ἔτι καὶ νῦν ἐξαπατᾷ.

Ἀλλὰ μακρὰν ταῦτα πάντα διεξιόντες τοῦ Κλήμεντος ἀπεπλανήθημεν καὶ ὥρα ἐπὶ τὸν ἀνδρὰ ἐπανελθεῖν. Ἀσμενος χρῆται ὁ Κλήμης τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῷ ἀγαθοεργεῖν, ὡς (σελ. 250) »ὁμοιωθήσεται θεῷ ἀγαθοεργῶν καὶ ὅτι μάλιστα ὀλιγίστων δεόμενος.» καὶ (σελ. 458): »μετανοῶν γὰρ ἀγαθοεργεῖ,» καὶ ἀλαχοῦ, ἰακῶς λέγων, ἄλλοι δὲ ἀγαθουργεῖν λέγουσι. Χρῆται δὲ καὶ ἄλλοις πλείστοις τοιούτοις, ὡς ἀγαθοποιεῖν, ἀγαθύνειν, ἀγαθότης καὶ (δι' ὃ εἰς ταῦτα παρεξέβημεν) τῷ ἀγαθωσύνη, οὐχὶ δὲ ἀγαθωσύνη.

Σφάλμα τι τῶν πάνυ συνήθων ἔνεστιν ἐν τοῖσδε: »οὐ γὰρ μείζων τις εἴη τοῦ λόγου,» σελ. 113. Καὶ τόδε ἐν τῶν ἐφ' ἡμῖν τὸ προσθεῖναι τὸν ἄν, ὅπου ποτ' ἂν παρὰ τὸ δέον ἀπῇ. Ἀπειράκις γὰρ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις παραπόλλυται ἄλλως τε καὶ τῷ γὰρ ἐπαγόμενος, καὶ ἐν μὲν τοῖς ἐμμέτροις πᾶς τις παραχρῆμα τὸ πάθος ἀκείται, ἐν δὲ τοῖς καταλργάδην παραμελεῖται. Πανταχοῦ τούτου παραδείγματα ὁ προσέχων τὸ νοῦν εὐρήσει. Ἀναγνοὺς ἄρτι τὰς τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐπιστολὰς εὔρον ἐν μὲν τῇ ΝΘ: »ζηλωτὸς γὰρ ἦν τοῦτο δυνάμενος.» ἐν δὲ τῇ ΕΓ: »ὅτι μὲν τοὺς νόμους ἔδοσαν οἱ θεοὶ Φανερόν· οὐ γὰρ ἦσαν οὕτω καλοί.» Σμικρὰ ταῦτα ἴσως καὶ εὐκαταφρόνητά τισι δοῖται, διὸ ἕτερόν τι καινότερον ἐκ τῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ τούτοις ὑποτάξω. Πρὸς τὸν Λιβάνιον γράφων (ΚΖ) ὅτι πλείσταις ἀεὶ ἀσχολίαις περισπᾶται οὕτω λέγει: »Ἐπιστολαῖς δὲ ὅσαις ὑπέγραψα καὶ βίβλοις ἐπόμενα ὥσπερ αἴσιμα

μοι καὶ ταῦτα συμπερινοσεῖ πανταχοῦ." Ὁ βουλόμενος μανθάνειν ὅπως οὐ χρὴ τὰ τῶν παλαιῶν ἐξηγεῖσθαι ἀναγνώτω μοι τὴν τούτων ἐξήγησιν τὴν ὑπὸ τοῦ Εὐλέρου ἐξευρημένην, τοῖς δ' ἄλλοις παραινεσάμε' ἂν εἰζέιν μὲν εἰς τὸ »βίβλοισι," τὰ δὲ λοιπὰ γράφειν ὧδε: »ἐπόμενα ὥσπερ CKIA (σκιά) μοι ταῦτα συμπερινοσεῖ πανταχοῦ." Τὸ δὲ CKIA πρῶτον σισία ἐγένετο, εἴτα μωρός τις αἴσια διώρρωσε δῆθεν.

"Εθος τι ἔχουσιν οἱ ἀντιγραφεῖς τὸ ΗΜΕΙΣ καὶ τὸ ΤΜΕΙΣ καταγελάσως διαλλάττειν παντάπασι οὐδὲν νοοῦντες. Γράφεται σελ. 120: »εἶγε ποιμένες ἐσμὲν οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προηγούμενοι κατ' εἰκόνα τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος, τὰ δὲ πρόβατα ἡμεῖς." Πρὸς ταῦτα ὁ Συλβούργιος »Ὀρθότερον ἡμεῖς." Ῥαδίως οἶμαι πεισθήσει, ἵνα μὴ οἱ αὐτοὶ ἅμα ποιμένες τε ᾖσι καὶ πρόβατα. Οἱ γὰρ δὴ ποιμένες λύκοι μὲν ἔσιν ὅτε ἐγένοντο, πρόβατα δὲ οὐδεπώποτε.

"Οτι μὲν ἐν τοῖς παλαιότεροις τῶν ἀντιγράφων σχεδὸν τι αἰετὶ ἀντὶ τοῦ μακροῦ ἰῶτα ἢ ΕΙ γράφεται οὐδεὶς ἀγνοεῖ δήπου, ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις καὶ ἐν ταῖς νῦν ἐκδόσεσιν οὐδεὶς τούτων οὐδὲν διαφυλάττει, πλὴν ἑνὸς μόνου, ὅπερ οὐκ οἶδ' ὅπως πάντας διέλαθε. Τίς γὰρ ἂν γράψει νῦν μειςῶ καὶ τειμῶ καὶ κρεῖνω καὶ νεικῶ καὶ ἀκτεῖνες καὶ ὠδεῖνες καὶ βεῖνες ἢ ὅλως τῶν τοιούτων ὀτιοῦν, πλὴν μόνου τοῦ Φιλόνεικος καὶ Φιλονεικία καὶ Φιλονεικεῖν, ὡς παρὰ τῷ Κλήμεντι σελ. 121: »εἰ δ' ἄρα προσφιλονεικεῖν ἐθέλοιέν τινες." καὶ σελ. 203: »ἀπέσω δὲ καὶ ἡ Φιλονεικία κενῆς νίκης ἔνεκεν." καὶ πλειστάκις ἄλλαχοῦ, πλὴν ἅπαξ μόνον σελ. 247, ὅπου κατὰ τύχην οἶμαι γέγραπται: »μὴ Φιλονικεῖτω ἡ τέχνη πρὸς τὴν φύσιν." Πόθεν γὰρ τὸ Φιλόνεικος τοῦτο; Πότερον ἐν τοῦ νεῖκος; Ἀλλ' ἀδύνατον, Φιλονεικῆς γὰρ ἂν ἦν, ὡς ὁ »νικίων ἐπώνυμος" Πολυνεικῆς. Ἐκ τοῦ νίκη ἄρα, ὡς ἀξιόνικος. Γραπτέον τοιγαροῦν ταῦτα πάντα διὰ τοῦ ἰῶτα καὶ δῆλον ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ τὸ Φιλονικεῖν ἢ σφόδρα νίκης ὀρέγεσθαι καὶ νικᾶν πάντως βούλεσθαι καὶ δικαίως κἀδίκως. Τῶν νεωτέρων χάριν γελοῖαν τινὰ σύγχυσιν τοῦ Ι καὶ τῆς ΕΙ παραυήσομαι. Τοῦ Ἀλέξιδος ἐν τοῖς τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ σελ. 693 Α φέρεται τάδε·

ὁ Ζεὺς ὁ σωτὴρ ἂν ἐγὼ διαρραγῶ
οὐδὲν μόνῃσ' εἰ πείθει θαρρῶν.

ἀντὶ τοῦ: »οὐδὲν μ' ὀνήσει. Β. πῖθι θαρρῶν. Ἐγγράπτο γὰρ πάλαι ΟΥΔΕΝΜΟΝΗΣΕΙΠΕΙΘΙ, μετέγραψε δὲ ταῦτα ἡλιθίως τις ὡς εἶδομεν. Τὸ δὲ τῶν ἀντιγραφῶν ἀνόητον ἐν τοῖς τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ πανταχοῦ λαμπρῶς ἐλέγχεται. Σκοπεῖτω μοι εὐφυῆς τις νέος τοῦ Μενάνδρου τάδε κείμενα παρὰ τῷ Δειπνοσοφιστῇ σελ. 446 D.

»βάλλ' ἐς κόρον ἤδη πώποτ' ἔπις σωσίλα παῖσι πάλι νυν πῖθι μένει γὰρ κακῶς."

Παντελῶς ἀδιανόητα ταῦτα, ὡς ὀρᾷς. Ἀνευρέθῃ δ' ὅμως τάλῃ-θες ἔχον ᾧδε·

ἐλλέβορον ἤδη πώποτ' ἔπις, Σωσίλα;

"Ἀπαξ. — πάλιν νῦν πῖθι, μαίνει γὰρ κακῶς.

Ἐπεῖποι ἂν τις πρὸς ταῦτα τὸ τοῦ Σοφοκλέους

τὸ ζητούμενον ἁλωτόν, ἐκφεύγει δὲ τὰ μελούμενον.

Ἐν δὲ ταῖς τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐπιστολαῖς σελ. 453 A. ἐγγράπτο: »αὐτίκα μάλα σὺν τοῖς ἄλλοις. εἰσί." διώρθωσε δὲ ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῇ πρὸς Ῥουγκένιον ἐπιστολῇ σελ. 33 ΕΙΣΕΙ, εἴσει. Ὁρθότατα. Ἐνίστε δὲ καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις οὐ μόνον τὸ Ι καὶ ΕΙ ἀντήλλακται, ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι πταῖσμα προσγένονεν ὥς τε τάλῃθες οὐκ αὐτίκα μάλα ἀνακύπτειν. Ἀνέγνων ἄρτι τὰ τοῦ Νουμηνίου ἐν τῇ τοῦ Εὐσεβίου Εὐαγγελικῇ Προπαρασκευῇ καὶ ἐφάνη μοι ὁ Πυθαγόρειος ἐκεῖνος Ἰουδαῖος οὐ πολὺ τι βελτίων οὐδὲ φρονιμώτερος τοῦ περιβοήτου Διοδώρου τοῦ Ἀσπενδίου. Περὶ τοῦ Καρνεάδου διηγούμενος ὁ Νουμῆνιος σελ. 759 A. τάδε γράφει κατὰ λέξιν: »ἔπασχεν οὖν πάθημα ὀσπρίων, ὧν τὰ μὲν κενὰ ἐπιπολάζει τε τῷ ὕδατι καὶ ὑπερέχει, τὰ χρηστὰ δὲ αὐτῶν ἐστὶ κάτω καὶ ἐν ἀφανεί." Μῆτι σὺ οἶσθα τὰ ὀσπρία τοιοῦτόν τι πάσχοντα; εἰ δὲ μή, συζήτει μοι τίνα ἐστὶν ὧν τὰ μὲν κενὰ ἐπιπολάζει τῷ ὕδατι, τὰ δὲ χρηστὰ κατὰ τοῦ βένθους δέδυκε. Τόδε μὲν δὴ πρόδηλον ὅτι τὰ ζητούμενα ταῦτα, ἅττ' ἂν ποτ' ἦ, ἐν τῷ ὕδατι ζῇ τε καὶ τρέφεται. Ἐγὼ μὲν οὐκ ὀσπρία ἀλλ' ὀσπρία εἶναι οἶμαι, σὺ δὲ τί; Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Νουμῆνιος ὁ εἰρηνικῶς τὸ ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος θαυμαζόμενον ἐν τῷ τῶν Στρωματέων πρώτῳ σελ. 411: »Νουμῆνιος ὁ Πυθαγόρειος Φιλόσοφος ἀντικρυς γράφει· τί γὰρ ἐστὶ Πλάτων ἢ Μωϋσῆς ἀττικίζων;" Ὁ δὲ Πυθαγόρειος οὗτος ὑπερεπιθυμῶν καὶ αὐτὸς ἀττικίζειν καὶ τὴν τοῦ Πλάτωνος καλλιέπειαν εἰς τὸ ἀκριβέστατον ἀπομάττεσθαι τελῶς ἀποτυγχάνει καὶ σεμνὸς εἶναι βουλόμενος γίγνεται καταγέλαστος. Δεῖξω

δὲ ὁδοῦ πάρεργον ἐν ἐνίοις, ὅπου τὰ Πλατωνικά ὑπὸ τῶν ἀμαθε-
 σάτων ἀντιγραφῶν παραπόλωλε. Γράφεται σελ. 731 Α.: »ὁ
 δὲ Πύρρων ἐκ Δημοκρίτου ὠρμητο ὁπόθεν γέ ποθεν." ἀντὶ δὲ τοῦ
 ὁπόθεν ἐν ἄλλῳ φέρεται ὁμόθεν. "Ἦδη ἑορακας τάληθές:
 »ἀμόθεν γέ ποθεν." Περὶ δὲ τοῦ Ἀρκεσιλάου σελ. 733 C.
 γράφει τάδε: »τοιγαροῦν πρὸς οὓς μὲν ἀντέλεγεν ἡτταμένων, ἐν
 οἷς δὲ λέγων ἦν ἐκπεπληγμένων δεδειγμένον πως τοῖς τότε ἀν-
 θρώποις ὑπῆρχε μηδὲν εἶναι μὴτ' οὐν ἔπος μήτε πάθος μήτε ἔργον
 ἐν βραχὺ μὴδ' ἄχρηστον τοῦναντίον ὀφθῆναι ποτ' ἂν εἴ τι μὴ Ἀρ-
 κesiλάῳ δοκεῖ τῷ Πιταναίῳ." Ἀνάγνωθι δέ μοι πρῶτον μὲν »ἐν
 οἷς δ' ἔλεγεν ἐκπεπληγμένων," ἐκπεπληγμένων δὲ (Φασί) τῶν
 παρόντων τοῖς λόγοις καὶ ἀκρωμένων, ἔπειτα δὲ δεδωγμένον
 ἀντὶ τοῦ δεδειγμένον. Τί δὲ βούλεται τὸ ἔργον ἐν βραχὺ;
 Ἀλλὰ καὶ νῦν, οἶμαι, εὐθέως συνείδες ὅτι γραπτέον ἔμβραχυ.
 Ἐνίοτε δέ, ὡς πάντες οἱ τοιοῦτοι, βουλόμενος τὸν λόγον καλλω-
 πίζειν εἰς τοῦναντίον αἰσχυρῶς ἐκπίπτει, ὡς σελ. 727 C.: »ἄξιος
 ἦν ὁ Πλάτων οὐκ ἀμείνων μὲν Πυθαγόρου τοῦ μεγάλου, οὐ μέντοι
 ἴσως οὐδὲ φλαυρότερος (γρ. φλυλότερος) ἐκείνου, ὃ συνακολου-
 θούντες σεφθέντες τε οἱ γνώριμοι ἐγένοντο πολυτιμητίζεσθαι
 αἰτιώτατοι τὸν Πυθαγόραν." Ἐαυτῷ μὲν δοκεῖ πάνυ σεμνῶς εἰρη-
 κέναι τὸ πολυτιμητίζεσθαι, εἰ δὲ καὶ σοὶ τοῦτο δόξει, ὧ φίλ-
 τατε Κόντος, πάνυ ἂν θαυμάζοιμι. Ἀφείς οὖν τὸν πάνσοφον
 Πυθαγόρειον ἐπὶ τὸν Κλήμεντα ἐπανέρχομαι.

Γελοῖόν τι σφάλμα διέλαθε πάντας σελ. 123: »ἐγκελεύεται —
 τὸν σωτῆρα ἐνσερνίσασθαι ἵνα καταρτίσωμεν τῆς σαρκὸς ἡμῶν
 τὰ πάθη." Περιέστηκεν ὁ νοῦς τῶν λεγομένων εἰς τοῦναντίον.
 Ὅρθῶς μὲν γέγραπται σελ. 155: »καταρτίζων εὐηκοῖαν,"
 ἐνταῦθα δὲ τὸ καταρτίσωμεν ἐν τι τῶν ἀτοπωτάτων. Σὺ δέ
 μοι διόρθωσον: »ἵνα καταργήσωμεν — τὰ πάθη." Γνώριμον
 πᾶσι τὸ καταργεῖν ἀντὶ τοῦ »ἄργον καὶ ἄπρακτον ποιεῖν καὶ
 τὴν ἰσχὺν τινος καὶ τὴν δύναμιν καταλύειν." Πολὺ μὲν ἐστὶ τὸ
 καταργεῖν ἐν τοῖς τοῦ Παύλου, παρὰ δὲ τῷ Κλήμεντι καὶ ἀλ-
 λαχοῦ καὶ σελ. 230: »καταργήσαντες τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα,"
 καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ ἐκ τῶν τοῦ Ἰαμβλίου: »καταργητέον
 τῆς ἀλογίας τὰ πάθη."

» Χειμῶνος μὲν πυκνοῦντος τοῦ περιέχοντος καὶ πάροδον οὐ

διδόντος ἐντὸς κατακλειομένῳ τῷ θερμῷ," σελ. 124. Φανερός ἐστὶν ὁ Κλήμης τοῦτο λέγων ὅτι τοῦ χειμῶνος ὁ ἀήρ (ὁ περιέχων) πυκνὸς ὢν τοὺς πόρους ἐμφράττει, γραπτέον ἄρα πυκνοῦ ὄντος, ἀλλ' οὐχὶ πυκνοῦντος, ὥς σελ. 127 »ὑγροτέρου τοῦ περιέχοντος γεγονότος." καὶ πολλάκις ἀλλαχού.

»Ἄρτος εἰς κρᾶμα καταθρυβεῖς τὸν οἶνον ἀρπάζει, τὸ δὲ ὕδατῶδες ἀπολείπει," σελ. 126. Ἀδόκιμον τὸ καταθρυβῆναι καὶ τῶν μεταγενεσέρων εὖρημα, ὥς καὶ τὸ κρυβῆναι, κατακρυβῆναι. Οἱ δὲ εὐδοκιμοῦντες ὥς κρυφθῆναι οὕτω καὶ θρυφθῆναι ἔλεγον.

»Λέγει δὲ καὶ διὰ Ἰερεμίου. — καὶ ὠρυξαν λάκκους συντετριμμένους, οἱ οὐ δυνήσονται συσχεῖν ὕδωρ." σελ. 144. Ἀνεζήτησα τὰ τοῦ προφήτου, εἶπωσ ἡ γραφὴ ἐκεῖ ὁρθῶς ἔχει. Γέγραπται Β. 13 »καὶ ὠρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, οἱ οὐ δυνήσονται ὕδωρ συνέχειν." Ὁρᾷς τὸ ἐσφαλμένον; Συντρίβει τις χύτραν ἢ κέραμον ἢ τὸ σκῆλος, ἰσοδυναμεῖ γὰρ πως τὸ συντρίβειν τῷ καταγνύναι, λάκκον δὲ πῶς ἂν τις συντρίψειεν ἢ κατὰξειεν; Ἡδὴ συνεδράκας ὅτι γραπτέον »συντετριμένους," τοῦτέστι τρήματα καὶ ὅπως ἔχοντας δι' ὧν ὑπεκρεῖ τὸ ὕδωρ. Ἔθος δὲ τοῖς ἀντιγραφεῦσιν ἀναδιπλασιάζειν τὰ σύμφωνα, μάλιστα δὲ τὰ τε ὕγρα καὶ τὸ σ. Κακῶς οὖν γράφουσι θρυλλεῖν, οὐδὲν μοι μέλλει, τιθασσεύειν, κνίσσα, γάννυμαι, ἐριννύες, ἐλιννύειν, Πανύασσις, Δυνύστος καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀεὶ πως παραφθείρουσι τὰ ἐκ τοῦ εἰλεῖν κατειλημένος, περιειλημένος, κτλ. Τὸ λῆμα οὐ πολλάκις ἀθῶον διέφυγεν, οὕτω δὲ καὶ τὸ τέτρημαι, καὶ τὰ ἐκ τούτου μεταπεπλασμένα εὐρήσεις εἰς τέτριμμαι, ἐνίστε δὲ καὶ εἰς τέτμημαι. Πολλὰ τούτου παραδείγματα ζητῶν εὐρήσεις, ἐγὼ δὲ νῦν ἐν τί σοι δείξω. Γράφεται παρὰ τῷ Δίῳ τῷ Χρυσόμῳ σελ. 69. »κύκλω πᾶς ὑπόνομος ὁ τόπος καὶ διατετμημένος ὑπ' αὐτὸν, οἶμαι, τὸν θρόνον." Σὺ δὲ, ἔάν μοι πλὴν, μεταγράψεις »διατετρημένος."

Ἀγαθὴν γνώμην τοῦ Κλήμεντος σελ. 146. οἱ ἄθλιοι ἀντιγραφεῖς διελυμῆναι. Γράφεται μὲν γὰρ οὕτω. »καλὸν μὲν γὰρ τὸ μὴ ἀμαρτεῖν, ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸν ἀμαρτάνοντα μετανοεῖν," γραπτέον δὲ »ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ ἀμαρτάνοντα μετανοεῖν." Τίς γὰρ ἀμαρτάνων ἅμα μεταμελεῖται;

»Διὰ τοῦτο αὐτοῖς ταχύτερον προσενήνεται εἰπὼς ἀναχαιτίσαιεν τῆς ἐπὶ τὸν θάνατον ὁρμῆς.» σελ. 149. Ἀντὶ τοῦ ταχύτερον ἐν ἐτέρῳ φέρεται παχύτερον, ἀντὶ σφάλματος σφάλμα. ἔδει γὰρ τραχύτερον γράφειν. Ἐσφαλται δὲ καὶ τὸ ἀναχαιτίσαιεν. Ἐς γὰρ κυρίως τὸ ἀναχαιτίζειν τὸ τῆς χαίτης λαβόμενον εἰς τοῦπίσω βίβη ἀνθέλκειν τὸν ἵππον, τροπικῶς δὲ τὸν πρόσω ὁρμῶντα ἢ τὰ πράγματα τὰ προχωροῦντα ἰσχυρῶς εἰς τοῦπίσω ἢ εἰς τοῦναντίον ἀνθέλκειν, ὡς ἐν τοῖς τοῦ ῥήτορος: »ἔταν — ἐκ πονηρίας τις ἰσχύσει ἢ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν πταῖσμα ἅπαντ' ἀνεχαίτισε [καὶ διέλυσε].» Εἰ σὺ ταῦτα ἔγραψας, ὧ κράτις Κόντος, τὸ ταπεινὸν τοῦτο »καὶ διέλυσε,» οὐκ ἂν προσέθηκας, διδὼ οὐδὲ τὸν Δημοσθένην προσθεῖναι αὐτὰ νομίζω. Ὁ δὲ Κλήμης ἀντὶ τοῦ ἀναχαιτίσαιεν γράψαι δοκεῖ ἀναχαιτίζειν, ὁ κριτὴς δὴλον ὅτι, περὶ οὗ ὁ λόγος, ὁ ἀνθέλκων αὐτοῦς τῆς ὁρμῆς. Ὁμοιοτάτον ἐστὶ τὸ τοῦ Ἀφροδισιέως Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ Θησαυρῷ: »ἀναχαιτίζει αὐτὰ τῆς ἀλόγου ὁρμῆς.»

Ἐς τι ἐν τοῖς τοῦ Κλήμεντος ῥήμα, ὅπερ ἐν τρισὶ τόποις κείμενον τοσαυτάκις ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν ἄλλοτε εἰς ἄλλο τι παρεφθάρη. Πρῶτον μὲν σελ. 153 ἐν τούτοις: »ἄλλ' ἐπεὶ συκοφαντοῦσί τινες τὸ μακάριον ὡς πᾶγμα οὐκ ἔχον οὔτε αὐτὸ οὔτε ἄλλω τῷ παρεχόμενον, τὴν φιλανθρωπίαν ἀσυνετοῦντες αὐτοῦ, διὰ τούτους δὴ καὶ τοὺς ἔτι τὸ δίκαιον οὐ προσάπτοντας τῷ ἀγαθῷ ὅδε ὁ λόγος ἡμῖν παρετέθη.» Διορθώσας ἐν ἀρχῇ ὡς ἐν παρόδῳ ἐκ τῶν Κυρίων Δοξῶν »τὸ μακάριον ὡς οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχον οὔτε ἄλλω τῷ παρέχον,» ἐπίσκεψαί μοι τὸ παρετέθη ὅ, τι ποτὲ βούλεται. Ἐκ τῶν συμφραζομένων δὴλός ἐστιν ὁ Κλήμης τὸδε λέγων: »τὸν λόγον τοῦτον εἶσα, παρέβην σιωπῇ, παρήλθον» ἢ τι τῶν τοιούτων. Τί οὖν ἀναγνωτέον; Ἐν τῷ ΠΑΡΕΤΕΘΗ τί κέκρυπται; Δὴλον ὅτι τὸ ΠΑΡΕΙΘΗ. »ὅδε ὁ λόγος ἡμῖν παρείθη,» τούτῳ παρεπέμφθη σιωπῇ. Αὐθις τῷ παρίημι ἐχρήσατο σελ. 716: »ταῦτα μὲν οὖν παρέσθω ταῖς τῶν θεάτρων ἀνοίαις.» τὸ δὲ παρέσθω οὐδὲν ἐστὶ, γραπτέον δὲ παρείσθω, ὡς ἀφείσθω, καὶ ἄλλα. Τὸ τρίτον δὲ αὐτῷ ἐντεῦξαι σελ. 42: »ὅπως μηδεὶς ὑπολάβῃ ταῦτά με ἀγνοίᾳ παρὴκέναι.» ἀντὶ δὲ τοῦ παρὴκέναι βαρβάρου ὄντος ὁ Συλβούργιος ὀρθῶς παρείκέναι μετέγραψε. Μέννησαι δὴπου ὁσάκις ἐν τοῖς τῶν Ἀττικῶν συγγράμμασι τὰ ἐκ τοῦ παρήκα, (παρεῖμεν, παρεῖτε, παρεῖ-

σαν) καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἀΦῆκα (ἀφεῖμεν, ἀφεῖτε, ἀφεῖσαν) κάκιστα διεφθάρη, ὁρᾷς οὖν τοὺς μεταγενεστέρους οὐδὲν τῶν Ἀττικῶν βέλτιον ἀπαλλάττοντας.

Γέμει κακῶν δὴ κοῦκέτ' ἔσθ' ὅπου τεθῇ.

Ἰδοὺ καὶ τὸ τέταρτον ἐν τῷ αὐτῷ ῥήματι ἐξήμαρτον σελ. 120: »οἷον δὲ ἀμέτρῳ ἢ μὲν γλῶττα παραποδίζεται, παρεῖται δὲ τὰ χεῖλη, ὀφθαλμοὶ δὲ παρατρέπονται,» ἄλλον γὰρ ὅτι τῷ ἐνεστῶτι ἐχρήσατο »τὰ χεῖλη παραλύεται,» διὸ ἀντὶ τοῦ παρεῖται ἀναγνωσκόν παρίεται, ὡς ὁρθῶς γέγραπται σελ. 219: »τὸ σῶμα παρίεται μὴ ἐνεργούσης ἔτι τῆς ψυχῆς."

»Καὶ μοι δοκεῖ συνεῖς τοῦτο ὁ Σάμιος παραγγέλλει Πυθαγόρας·
δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσο, χρηστὰ δὲ τέρπου."

σελ. 154. Οὐ γραπτέον ὥσπερ ἐν ἀντιγράφῳ τινὶ φέρεται, »παραγγέλλειν,» ἀλλὰ »μοι δοκεῖν" καθάπερ εἶωθε λέγειν ὁ Κλήμης. Οἶεται δὲ, ὡς ὁρᾷς, τὰ Χρυσᾶ Ἐπη τοῦ Πυθαγόρου αὐτοῦ εἶναι. Βέλτιον δὲ ὁ Πλούταρχος ἄπαξ καὶ δεύτερον χρησάμενος τῷ

Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
οὐκ εἰς τὸν Πυθαγόραν τὰ Χρυσᾶ Ἐπη ἀναφέρει, ἀλλ' εἰς τοὺς Πυθαγορείους, ὡς ἐν τῷ πρὸς Ἀπολλώνιον παραμυθητικῷ σελ. 116 F.

Ὁ Κλήμης, ὃ τῆς λεξιθιρίας (ὡς αὐτὸς Φησιν) οὐδὲν μέλει, ὅμως φαίνεται πολλάκις λέξεις τινὰς ποιητικὰς καὶ ἀνακρεωρικὰς θηρώμενος καὶ ταύταις σεμνότερον τὸν λόγον καὶ ὀγκωδέστερον ποιῶν. Κατατρέχων τῶν γαστριμάργων σελ. 164 γράφει τὰδε: »σαγηνεύειν ἀτεχνῶς οἱ πλεονέκται καὶ πολυπράγμονες οὗτοι εἰκόασιν εἰς ἡδυπάθειαν τὸν κόσμον ταγήνοισι σίζουσι περιχούμενοι ἀμφὶ τὴν Ἰγδιν καὶ τὸν ἀλετρίβανον τὸν πάντα αὐτῶν κατατρίβοντες βίον." Ὡς λαμπρὰ ταῦτα καὶ μεγαλοπρεπῇ τὸ τὸν κόσμον σαγηνεύειν καὶ τὸ σίζουσι ταγήνοισι περιχεῖσθαι καὶ τὸ κατατρίβειν τὸν βίον ἀμφὶ τὴν Ἰγδιν καὶ τὸν ἀλετρίβανον. Θερμαίνεται γὰρ ὁ Κλήμης ὑπὸ τοῦ λόγου καὶ τὴν τῶν ἰδιωτῶν συνήθειαν καταπατήσας ἀρχαίαις λέξεσιν ὥσπερ ὠκυπτέροις μετέωρος αἵρεται, χρώμενος ἐν ἄλλοις εὐτελέσι τισὶ λεξειδίοις ὅσπερ ὁ πολὺς λεῶς καὶ ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων συρφετὸς ἐχρῆτο. Τὴν αὐτὴν ἀνωμαλίαν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ὀλίγου δεῖν πᾶσιν ἴδοις ἂν, οἵτινες τοῖς δημοτικοῖς καὶ ἀπερίττοις καὶ ἐπιχωριάζουσιν ὀνόμασι καὶ ῥήμασι τὰ ἀρ-

χαῖα καὶ ποιητικὰ ὥς πλείστα δύνανται ἐπιμελῶς συμπαραμύξαν-
τες οἰδοῦντα μᾶλλον τὸν λόγον ἢ σεμνὸν ἀπεδείξαν. Ὑπὸ τι γε-
λοῖον ἔμοιγε φαίνεται τὸ ἀμφὶ τὴν Ἰγδιν καὶ τὸν ἀλετρι-
βανον λέγειν ἀντὶ τοῦ περὶ τὴν θυσίαν καὶ τὸν δοίδυκα.
Οἱ δὲ πολλοὶ καὶ τότε τὰ τοιαῦτα ἐτεθήπτεσαν καὶ πρὸς τὰ ἀρ-
χαιοπινῇ ἐκεχρήνεσαν καίπερ ἀγνωσά σφισιν ὄντα. Διττὴ γὰρ ἦν
καὶ τότε, ὥσπερ νῦν παρ' ἡμῖν, ἡ τοῦ λέγειν συνήθεια, καὶ ἄλ-
λως μὲν πρὸς πεπαιδευμένους ἀκροατὰς ἔλεγον, ἄλλως δὲ τοῖς
ιδιώταις καὶ ἀλλήλοις παρὰ τὸν καθ' ἡμέραν βίον διελέγοντο.
Ἐπεὶ δ' ἡμῖν τοῖς γραμματικοῖς ἐν τοῖς μάλιστα συμφέροι τὰ τοι-
αῦτα ἀκριβῶς παρατηρεῖν οὐκ ὀκνήσω τοῦ ἐμπειρικοῦ Σέξτου μακρὰν
ῥῆσιν τοῦ παντὸς ἡμῖν ἀξίαν παραθέσθαι. Πολεμῶν ὁ Σέξτος
πρὸς τοὺς Γραμματικοὺς σελ. 265 τὰδε γράφει κατὰ λέξιν: »τῶν
συνηθειῶν αἱ μὲν εἰσι κατὰ τὰς ἐπιστήμας αἱ δὲ κατὰ τὸν βίον,
καὶ γὰρ ἐν φιλοσοφίᾳ ὀνομάτων τινῶν ἐστὶν ἀποδοχὴ καὶ ἐν ἱατρι-
κῇ ἐξαίρεσις καὶ δὴ καὶ κατὰ μουσικὴν καὶ γεωμετρίαν. Ἐστὶ
δὲ καὶ βιωτικὴ τις ἀφελὴς συνήθεια τῶν ιδιωτῶν κατὰ πόλεις καὶ
ἔθνη διαφέρουσα. ὅθεν ἐν φιλοσοφίᾳ μὲν τῇ τῶν φιλοσόφων σοι-
χήσομεν, ἐν ἱατρικῇ δὲ τῇ ἱατρικωτέρᾳ, ἐν δὲ τῷ βίῳ τῇ συνηθε-
σίᾳ καὶ ἀπερίττῳ καὶ ἐπιχωρικῇ οὐσίᾳ. παρὰ καὶ διχῶς τοῦ αὐτοῦ
πράγματος λεγομένου πειρασόμεθα πρὸς τὰ παρόντα ἀρμοζόμενοι
πρὸς ὅσα τὸ μὴ γελάμενον προφέρεσθαι, ὅποῖόν ποτ' ἂν ἢ κατὰ
φύσιν. οἶον τὸ αὐτὸ ἀρτοφόρον καὶ πανάριον λέγεται, καὶ
πάλιν τὸ αὐτὸ σαρμνίον καὶ ἀμίς, καὶ Ἰγδιν καὶ θυσία.
ἀλλὰ σοχαζόμενοι τοῦ καλῶς ἔχοντος καὶ σαφῶς καὶ τοῦ μὴ γε-
λάσθαι ὑπὸ τῶν διακονούντων ἡμῖν παιδαρίων καὶ ιδιωτῶν πανά-
ριον ἐροῦμεν, εἰ καὶ βάρβαρον ἐστίν, ἀλλ' οὐκ ἀρτοφόρον, καὶ
σαρμνίον ἀλλ' οὐκ ἀμίδα, καὶ θυσίαν μᾶλλον ἢ Ἰγδιν. καὶ
πάλιν ἐν διαλέξει ἀποβλέποντες πρὸς τοὺς παρόντας τὰς μὲν ιδιω-
τικὰς λέξεις παραπέμπομεν, τὴν δ' ἀσκειοτέραν καὶ φιλόλογον συν-
ήθειαν μεταδιώξομεν. ὥς γὰρ ἡ φιλόλογος γελάται παρὰ
τοῖς ιδιώταις, οὕτως ἡ ιδιωτικὴ παρὰ τοῖς φιλολόγοις.
δεξιῶς οὖν ἐκάστη περιστάσει τὸ πρέπον ἀποδιδόντες δόξομεν ἀμέμ-
πτως ἐλλυγίζειν." Ἡμεῖς δὲ γε περὶ τὴν τῆς τῶν παλαιῶν ἐρμη-
νείας κρίσιν τε καὶ ἐξηγήσιν ἀμέμπτως διατρίβειν δόξομεν ἔαν τοῖς
τοιούτοις αἰεὶ σφόδρα προσέχωμεν τὴν γνώμην καὶ τὴν φιλόλογον
λέξιν τῆς ιδιωτικῆς ἐπιμελῶς διακρίνωμεν. Ὁρᾷς τὸν Κλήμεντα
τοῖς πάνυ Ἀττικοῖς χαίροντα, ἡ γὰρ Ἰγδιν καὶ παρὰ τοῖς πα-

λαιοῖς σπάνιον οὐδὲ ὁ ἀλετριβανος πολλοῖς οὐδὲ πάλαι ἦν ἐν χρήσει. Χρῆται δὲ ἐνίοτε καὶ τῷ τῆς ἀμίδος δνόματι ὡς σελ. 208 »τὰς ἀμίδας ὄζειν μύρου.» τὰς δὲ αὐτὰς καὶ οὐροδόκας πάνυ σεμνῶς καὶ ἀρχαϊκῶς καλεῖ σελ. 191 »καὶ οὐροδόκας ἀργυρᾶς καὶ ἀμίδας ὑεῶς ἐπιφέρεισθαι.» καὶ πολλὰ πολλαχοῦ τοιαῦτα παρ' αὐτῷ κείμενα εὐρήσεις, ἃ τῶν μὲν ἰδιωτῶν οὐδεὶς, τῶν δὲ χαριεστέρων οὐ πάνυ πολλοὶ ἠπίσαντο, οἷόν ἐστι σελ. 184 »τὴν ἐκ τοῦ οἴνου ἐωλοκρασίαν διελέγχουσα.» Οὐδεὶς τῶν παλαιῶν, πλὴν τοῦ Δημοσθένους ἄπαξ, τῷ ἐωλοκρασίᾳ ἐχρήσατο. Καὶ σελ. 189 : »τὴν εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαν κεκτημένος κτήμα τιμαλφέςατον.» λίαν δὲ σεμνὸν καὶ ὑπέρογκον τὸ τιμαλφέςατον. Ἀπᾶδει δὲ τοῦ πεζοῦ καὶ ἠθικοῦ λόγου τοῦτο πᾶν τὸ γλωσσηματῶδες καὶ ποιητικόν. Ἀρκεῖτω δὲ ἐν ἐκ πολλῶν σφόδρα ἥδεται ὁ Κλήμης μάχλος λέγων καὶ μαχλοσύνη καὶ μαχλᾶν ἀντὶ τοῦ λάγνος καὶ τῶν τοιούτων, ὡς σελ. 266 : »καὶ γυναικες αἱ εἰς μαχλοσύνην σπεύδουσαι,» καὶ σελ. 236 : »καὶ ἡ κίνησις αὐτῆς καὶ ἡ σχέσις πρὸς τὸ ἐπιτερπὲς ἐπιτηδευομένη ταῖς μαχλώσαις ἔγκειται (γρ. ἔκκειται) σκιαγραφία γυναιξίν,» καὶ σελ. 263 : »οὐδὲ συνίασιν (γρ. συνιᾶσιν) οἱ ταλαίπωροι ὡς τὸ ἄδηλον τῆς συνουσίας πολλὰς ἐργάζεται τραγωδίας. παῖδι πορνεύσαντι καὶ μαχλώσαις θυγατράσιν ἀγνοήσαντες πολ- λάκις μίγνυνται πατέρες οὐ μεμνημένοι τῶν ἐκτεθέντων παιδιῶν, καὶ ἄνδρας δείκνυσιν τοὺς γεγεννηκότας ἀκρασίας ἐξουσία.» Ὅτι δὲ οὐδὲν τῶν τοιούτων τοῖς καταλογάδην συγγράφουσιν οὐθ' ἀρμόδιον οὔτε πρέπον ἐστὶ πρόδηλον ἄπασι. Τὰ δὲ τελευταῖα ταῦτα ὅ, τι νοεῖ ὁρῶ τινὰς ἀποροῦντας· παραβάλλοντες γὰρ τό· Ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσιν δῆλοι εἰσι τῆς τῶν λεγομένων διανοίας οὐδὲν συνιέντες. Τοῦτο δὲ λέγει ὁ Κλήμης· πολλοὶ ἀνέδην λαγνεύοντες λανθάνουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἰδίαις θυγατράσι ταῖς πάλαι ἐκτεθείσαις συνιόντες καὶ ὧν εἰς πατέρες τούτων ἄνδρες γίγνονται. Βδελυρὸν μὲν καὶ μυστῆρον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' οὕτω τότε τοῖς ἀνθρώποις ὁ βίος διέκειτο.

»Ἡ γὰρ οὐχ οὗτοι οἱ περὶ τὰς λοπάδας ἀσχολούμενοι καὶ τὰς μεμορημένους τῶν ἡδυσμάτων περιεργίας κτλ.» σελ. 168. Ἄρ' οἶσθα σύ, ὦ κράτιστε Κόντος, ὅ, τι ποτ' ἐστὶ τὸ μεμορημένους; Ἐγὼ μὲν γὰρ ἀγνοεῖν ὁμολογῶ καὶ οὐ δέχομαι τὰ ἐκ τοῦ Ἥσυχίου προενεχθέντα ὑπὸ τοῦ Σουλβουργίου ταῦτα : »Μεμορημένον :

ἡσκημένον, πεπονημένον.” Τί γὰρ ταῦτα πρὸς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν; Ἐσφαλταὶ δὲ τὸ μεμορημένως, ὅ, τι δὲ δεῖ γράφειν τὰς σοι δείξει. σελ. 254: »τὰς μεμωρημένας λεπτοურγίας καὶ τὰς περιέργους πλοκάς ἐκποδὼν μεθιστάνας.” καὶ σελ. 239: »περὶ τὰς μεμωρημένας ταύτας καὶ ἀβρὰς πορφύρας.” Ἐγὼ, γραπτέον δὴ μεμωρημένας, τοῦτο δὲ πόθεν; Ἐκ τοῦ μωραίνω καὶ ταυτόν ἐστι τὸ μεμώρημαι τῷ τετύφωμαι, τουτέστι μωρὸς καὶ ἡλίθιος καὶ ἀνόητός εἰμι. Μὴ θαυμάσης δὲ εἰ λέγω ἐκ τοῦ μωραίνω τὸ μεμώρημαι γενέσθαι ἀντὶ τοῦ μεμώραμαι. Σκόπει δέ μοι τὰδε· ἐκ τοῦ ἀκόλαστος γίνεταί τὸ ἀκολασαίνω, ὃ πάντες χρῶνται ἀπὸ τῶν Ἀττικῶν ἀρξάμενοι μέχρι τῶν ἐσχάτων· χρῆται δὲ καὶ ὁ Κλήμης πολλάκις. Γίνεται δὲ ἐκ τοῦ ἀκολασαίνω παρὰ μὲν τοῖς Ἀττικοῖς ἀκολάσασμα, παρὰ δὲ τοῖς μεταγενεστέροις ἀκολάσημα. Ὁ δὲ Κλήμης ἀντὶ τοῦ »οὐ δεῖ ἀκολασαίνειν” σελ. 228 »οὐκ ἀκολασητέον” ἔγραψε διὰ τούτων: »οὐ μὴν οὐδ’ ὥς ἐν σκότῳ νύκτωρ ἀκολασητέον.” Ἐπάξω δὲ καὶ ἕτερόν τι τοιοῦτον. Ἐκ τοῦ ἀσελγὴς γίνεταί ἀσελγαίνω, οὗ χρῆσις παρὰ πᾶσι. Δημοσθένης δ’ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου λόγῳ πολλάκις χρισάμενος τῷ ῥήματι ἄπαξ κέχρηται τῷ παθητικῷ παρακειμένῳ σελ. 321, 2 διὰ τούτων: »τὰ εἰς ἐμὲ καὶ τοὺς φυλέτας ἡσελγημένα.” Ὅρξ; ὥς ἐκ τοῦ ἀσελγαίνω γέγονε τὸ ἡσελγημένα, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ μωραίνω τὸ μεμωρημένα, καὶ ἐν τούτοις ἢ τοῦ λέγειν συνήθεια τῆς ἀναλογίας κατεκράτησε.

* Γράφουσι τινες σελ. 168 »ἐπεὶ δίχα σωζομένων καὶ φθινομένων τροφαί.” εἶτα τοῦ Δάτιδος καταγελωμένον τοῦ ἄπαξ χαίρομαι εἰπόντος. Τὸ δὲ φθίνομαι ἔτι τοῦ χαίρομαι μοχθηρότερον. Ὅτι δὲ τἀληθές ἐστι φθιμένων τί δεῖ καὶ λέγειν;

»Τῷ ἰχθύϊ τῷ καλουμένῳ ὄνῳ τὰ μάλιστα εἰδικός. — τοῦτον ἐκτραπελόγαστρον Ἐπίχαρμος καλεῖ ὁ Κωμικός.” σελ. 176. Παράβαλέ μοι τούτοις τὰ τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ Ζ. σελ. 315: »Ἐπίχαρμος ἐν Ἡβας γάμῳ.

μεγαλοχάσμονάς τε χάννας κῆκτραπελογάστους ὄνους.” ἐν τῷ ἐν Βενετίᾳ ἀντιγράφῳ τῷ πάνυ ἀρχαίῳ, ἐξ οὗ ἢ τε καλουμένη Ἐπιτομή καὶ τᾶλλα σύμπαντα ἀντίγραφα γεγόνασιν, οὕτω γέγραπται »χάννας σκῆπτρα πελογάστους,” διώρθωσε

δὲ ὁ Πόρτων, διορθώσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὸ τοῦ Κλήμεντος οὕτω:
 »τοῦτον ἐκτραπελογάτορα Ἐπίχαρμος καλεῖ.” Μηδεὶς δ’
 ὑπολάβῃ τὸν Κλήμεντα τὰ τοῦ Ἐπιχάρμου ἀνεγνωκέναι, ἀλλ’ ἐν-
 τυχάν που τῷ σιχιδίῳ ἀφείως νῦν ἐχρήσατο.

Περὶ τῆς τῶν ἀκμαζόντων τροφῆς ὁ Κλήμης σελ. 179 τὰδε ὑπο-
 τίθεται: »οἱ δὲ ἀκμαζόντες — ἀπεχέσθων πάμπαν τοῦ ποτοῦ —,
 εἰ δὲ καὶ ἐπιγίνοιτο δίψα ἀρκείσθω ὕδατι τὸ πάθος οὐ πολλῷ.”
 Ἐν τούτοις ἐν μὲν γράμμα πλεονάζει, ἕτερον δ’ ἐλλείπει. Με-
 μνημένος τοῦ Ὀμηρικοῦ »πῖον τ’ ἀκέοντό τε δίψαν,” καὶ τοῦ
 τῷ Κλήμεντι εἰρημένου σελ. 281: »διψήσαντες πολλάκις ἔπειτα
 ἐμβάντες εἰς τὰ ὕδατα τὴν δίψαν ἠκέσαντο” παραχρῆμα διορ-
 θώσεις »ἀρκείσθων ὕδατι τὸ πάθος.”

»Πρέπει δὲ καὶ — μὴ οἰνοβαρεῖν· ὁ γὰρ ἄκρατος κατὰ τὸν Κω-
 μικὸν ὀλίγ’ ἀναγκάζει φρονεῖν.” σελ. 179. Σκάζει τό τε μέτρον
 τοῦ σιχιδίου καὶ ὁ νοῦς, ὁ γὰρ ἄκρατος οὐκ ὀλίγα φρονεῖν ποιεῖ,
 ἀλλ’ ὅλως οὐδέν. Ὁ δὲ Μένανδρος κομφοτάτῃ τινὶ ἐχρήσατο
 ἀντιθέσει οὕτως εἰπών·

ὁ πολὺς ἄκρατος ὀλίγ’ ἀναγκάζει φρονεῖν.

Κεῖται ὁ τίχος ἐν τῷ τοῦ Στοβαίου Ἀνθολογίῳ ΙΗ. 4. Ἐξέ-
 δωκε πρὸ ὀλίγου ὁ Ἐρουερδὴν Ἰππωνάκτειά τινα ἐκ τῶν τοῦ Τζέ-
 τζου, ἐν δὲ τοῖς καὶ τάδε· »Ἰππῶναξ μὲν Φησιν ὁ λέγων·

φρονοῦσιν οἱ χάλιν πεπωκότες.

Δῆλος δ’ ἐστὶν ὁ μὲν Τζέτζης οὕτω γεγραφώς: »Ἰππῶναξ μὲν
 Φησιν

ὀλίγον φρονοῦσιν οἱ χάλιν πεπωκότες.”

ὁ δὲ Ἰππῶναξ ᾧδε·

ὀλίγα φρονοῦσιν οἱ χάλιν πεπωκότες.

Διήλλαξέ τις δύο προθέσεις σελ. 180 ἐν τούτοις: »ἀρμόδιον τοί-
 νυν τὸν οἶνον τοὺς μὲν ἐπὶ θεραπείας μέρει προσφέρεσθαι, τοὺς δὲ
 ἐν ἀνέσει καὶ διαχύσει.” Ἑλληνικὸν γὰρ ἐστὶν »ἐν θεραπείας μέ-
 ρει” οὐχὶ »ἐπὶ,” τούναντίον δὲ ἐν τοῖς ἐξῆς ἀναγνωσέον »ἐπ’
 ἀνέσει καὶ διαχύσει,” οὐχὶ »ἐν.” Οὐ γὰρ λέγει »πίνουσιν ὅταν
 διαχυθῶσιν” ἀλλ’ »ἴν’ ἀνελῶσι καὶ διαχυθῶσιν.”

»Οἱ δὲ κακοδαίμονες — μακαριστὸν ἡγοῦνται βίον τὴν ἀκοσμίαν

τὴν περὶ τὰ συμπόσια, ὧν ἔστι τὸ ζῆν οὐδὲν ἄλλ' ἢ κῶμος, κραιπάλη, βαλανεῖα, ἄκρατος, ἀμίδες, ἀργία, πότος." σελ. 182. "Ὅτι μὲν τὰ τελευταῖα ταῦτα Κωμικοῦ τινός ἐστι πάντες ὁμολογοῦσι, περὶ δὲ τοῦ πῶς δεῖ ταῦτα εἰς εἰχους ἐντείνειν διαφωνοῦσιν. Ἐμοὶ μὲν τοῦ ποιητοῦ τὰδε εἶναι φαίνεται."

ὧν ἔστι τὸ ζῆν οὐδὲν ἄλλ' ἢ κραιπάλη,
κῶμος, βαλανεῖ', ἄκρατος, ἀμίδες, ἀργία.

ἄλλως πρόσκειται τὸ πότος μετὰ τὸ ἄκρατος, καὶ ὁρθῶς τὰ πάντα εἰς τὴν ἀργίαν κατατρέφει.

Μνημονεύεται σελ. 188. ἡ »τῶν τορευτῶν περίεργος ἐφ' ὕελφ κενοδοξία εἰς θραῦσιν διὰ τέχνης ἐτοιμοτέρα." ἀντὶ δὲ τοῦ »ἐφ' ὕελφ" διορθωτέον ἐν ὕελφ." Τοῦτο γὰρ λέγει ὅτι οἱ τορευταὶ περιέργως καὶ κενოდόξως ἐξ ὕελου κύλικας ποιοῦσιν εὐθραύτους διὰ τὴν τῆς τέχνης λεπτοουργίαν.

"Ὡρα δέ μοι νῦν ἀναπαύσασθαι καὶ σοὶ τοῦ λόγου παραχωρῆσαι, ὦ κράτιστε Κόντος. Βούλομαι δὲ τελευτῶν τὸν νῦν λόγον Ἰουδαϊκὸν τι τεράτευμα ἐξελέγχειν τῇ τοῦ Κλήμεντος χρησάμενος μαρτυρίᾳ. Ὁ μὲν Κλήμης γράφει σελ. 220: »ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς (λέγει). οὐκ ἔδεσαι τὸν λαγὼν." καὶ σελ. 225: »ὁ Μωϋσῆς καὶ τὸν λαγὼν ἐσθίειν ἀπαγορεύει." ἔστι δὲ τὸ τῶν Ἰουδαίων τεράτευμα τοιούδε. Γέγραπται νῦν ἐν τῷ Λευϊτικῷ ΙΑ. 5: »καὶ τὸν δασύποδα οὐ φάγεσθε," ἐξ ὧν τεκμαίρονται Ἰουδαῖοί τινες σοφισαὶ ὅτι ἡ τῶν Ἑβραϊκῶν συγγραμμάτων ἐρμηνεία αὕτη διὰ τινὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ βασιλευσάντων Πτολεμαίων γέγονε. Πῶς δῆτα; ἐρεῖς. Πῶς τις ἂν ἐκ τούτων »τὸν δασύποδα οὐ φάγεσθε," (μᾶλλον δὲ ἑλληνιστὶ »λαγῶα οὐ μὴ φάγητε,") τοιοῦτό τι τεκμήριον; Ἀκροῶ δὴ καὶ τὸ σοφὸν τοῦτο Ἰουδαϊκῆς φρενὸς ἐξεύρημα πέυσει. Ἐξεπίτηδες γὰρ δὴ οἱ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐπιπνοίᾳ ταῦτα οὕτως ἐρμηνεύσαντες τὸν δασύποδα ὠνόμασαν εὐλαβούμενοι σφόδρα λαγὼν αὐτὸν καλεῖν, ἵνα μὴ εἰς τὸ βασιλικὸν ὄνομα ὑβρίσειαν. Οὕτω μανθάνεις ἴσως τὴν ὕβριν ταύτην ἥτις εἴη. Οὐκ ἔννοεῖς ὅτι ὁ τῶν Πτολεμαίων πρῶτος, ὁ τὴν βασιλείαν κησάμενός τε καὶ τοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ καταλιπὼν Λάγου υἱὸς εἴη, Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ ὁ Λαγαίδας Πτολεμαῖος ὑπὸ πάντων καλούμενος; Πῶς οὖν οὐχ ὕβρις τὸ γράφειν »τὸν λαγὼν οὐ φάγεσθε;" Οὐ μικρὸς γὰρ ἦν ὁ κίνδυνος μὴ ὁ βασιλεὺς, δι' ὃν ταῦτα ἐγράφετο, ἀγανα-

κτῆσειε δοκῶν τὸν Λᾶγον τὸν τοῦ γένους ἀρχηγέτην διὰ τούτων κωμωδεῖσθαι, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ οἱ μεταγενέστεροι, ὡς ὁ Δινδῶρφιος ἔδειξεν, ἀντὶ τοῦ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου ἔλεγον ὁ Λαγωῦ. Εἰπόντος οὖν τοῦ Μαῦσέως: »τὸν λαγὼν οὐ φάγεσθε,» σφόδρα ἄχθεσθαι ἀνάγκη τὸν ἀπὸ Λαγωῦ γεγονότα. "Ὡ τῆς μικροψυχίας! Οὐ χωροῦσιν οἱ τοιοῦτοι ἀνθρωπίσκοι οὔτε τὴν φρόνησιν οὔτε τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων, οὔθ' ὅλως ἀνδρὸς ἔμφρονος καὶ ἐλευθερίου, ὡς ἔοικεν, ἐπειράθησαν οὐδέποτε. "Ὁμως δ' ὁρῶ τινάς, ὧν τὰ δνόματα οὐδὲν δεόμαι λέγειν, τοῖς τῶν πάλαι Ἰουδαίων ληήμασι πεισθέντας καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δασυπόδων τεκμήριον ἀποδεξαμένους. 'Ὁ μέντοι Κλήμης φανερός ἐστι τῶν φληνάφων τούτων οὐδὲν ἐπιστάμενος ἐν οἷς γράφει: »οὐκ ἔδεσαι τὸν λαγῶν,» καὶ: »τὸν λαγῶν ἐσθίειν ἀπαγορεύει.» Ἐχρῶντο δὲ καὶ πάλαι καὶ τότε πάντες ἀναμιξ τοῖς δνόμασι καὶ οὐδὲν ὁ δασύπους τοῦ λαγῶ διέφερεν. "Ακουσὸν μοι δύο Κωμικῶν· ὁ μὲν Ἐφίππος (Ἀθήν. Δειπνοσ. σελ. 359 Α) ὧδε λέγει·

τοσαῦτα. δασύπους ἄν τις ἐληλύθῃ φέρε.

ὁ δὲ Δίφιλος σελ. 228 Α.

λαγῶς τις εἰσελήλυθ', εὐθὺς ἤρπασας.

περὶ δύο τινῶν πολυτελεῶς ὁψωνούντων ὁ λόγος· ἐπεθύμουν οἶμαι λαγῶα φαγεῖν ἁμφότεροι. Γνώριμος δὲ καὶ ἡ παροιμία: »δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ." 'Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ Πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα σελ. 971 Α. τάδε γράφει: »οἱ δὲ τοὺς δασύποδας διώκοντες (κύνας) ἂν μὲν αὐτοὶ κτείνωσι — τὸ αἶμα λάπτουσι προθύμως, ἂν δ' ἀπογνοὺς ἑαυτὸν ὁ λαγῶς — ἐκλίπῃ οὐχ ἄπτονται." Ὅρξας ὅτι ταὐτὸ θηρίον δασύποδα καὶ λαγῶν (λαγῶν) ἀδιαφόρως καλεῖ. Ἀκούωμεν δὲ καὶ Ἀλεξανδρέως τινός. 'Ὁ Μάχων παρὰ τῷ Δειπνοσοφιστῇ σελ. 579 Β. ἀσειότατα διηγεῖται περὶ αὐτομόλου τινός ὑπὸ τῆς Μανίας εὐθίκτως σκωφθέντος·

εἰς δασύποδα

αὐτὴν ἐπικροῦσαι βουλόμενος, πρὸς τῶν θεῶν,

μειράκια, τί δοκεῖ τῶν ἀγρίων ὑμῖν ποτὲ

ἐν τοῖς ὄρεσι τάχιστα θηρίον τρέχειν;

ἡ Μανία δ', αὐτόμολος, ὧ βέλτισ', ἔφη.

Οὐκοῦν κατὰ τύχην καὶ οὐκ ἐπίτηδες ὁ ἐρμηνεύσας τὸ τοῦ Μαῦσέως ἔγραψε »τὸν δασύποδα οὐ φάγεσθε,» ὁ δὲ Κλήμης τῆς αὐτῆς διανοίας ἐχόμενος εἶπεν: »οὐκ ἔδεσαι τὸν λαγῶν." ἀγνοῶν δῆλον ὅτι τὸ Ἰουδαϊκὸν τεράτευμα. Τεραπεύεται δὲ ὁ Κλήμης ἔτε-

ρόν τι, ἐξηγούμενος δῆθεν τὸ τοῦ νομοθέτου ἀπόρρητον καὶ αἰνιγματώδες. Σοὶ μὲν γὰρ ἴσως, ὦ βέλτισε, τὸ τοῦ Μωϋσέως: »τὸν δασύποδα οὐ φάγεσθε,» βάρβαρον μὲν φαίνεται, ἄλλως δὲ σαφέστατον, ἀλλ' οὐ φιλοῦσιν οἱ περὶ τὸν Κλήμεντα τὰ σαφῆ καὶ ἀπλᾶ ταῦτα καὶ, ὥσπερ αἱ σηπταὶ αἱ τὸ μέλαν προβαλλόμεναι, πάντα καθόσον δύνανται σκοτιζοῦσι. Τί οὖν βούλεται ὁ Μωϋσῆς; Πεύσει τοῦ Κλήμεντος ὀλίγα ἀκούσας: »ἀπέχεσθαι τοίνυν σφοδρῶν τε ὀρέξεων καὶ ἐπαλλήλων συνουσιῶν καὶ τῆς πρὸς τὰς ἐγκύους ὁμιλίας καὶ ἀλληλοβασίαις καὶ παιδοφθορίας καὶ μοιχείαις καὶ λαγνείαις ἡ τοῦ αἰνίγματος τοῦδε ἀπαγόρευσις παρήνευσεν.» "Ὡ τῶν ταισιπάρων ἀνθρώπων καὶ τὸν νοῦν παρεξηλημένων, οἵτινες τὰ τοιαῦτα ἀληθῆ εἶναι ἐπίσθησαν! Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι οὐδὲ τοῦνομα ὁ Λάγος ὅ, τι σημαίνει εἰδότες φαίνονται. Λάγος γὰρ ἐκαλεῖτο ὁ τοῦ Πτολεμαίου πατὴρ οἰοεὶ λαγέτας ἢ ἀγεσίλας τις παρὰ τὸ τὸν λαὸν ἄγειν Μακεδονίᾳ ὀνομασμένος, ὡς ὁ θηρευτὴς παρὰ τὸ τοὺς κύνας ἄγειν Δωριτὶ κυναγὸς ἀκούει, κύριον δὲ γενόμενον τὸ λαγός κατὰ τὸν κανόνα βαρύνεται Λάγος καὶ κατὰ συναίρεσιν Λᾶγος. Στιχιδίον τι ἐν τῷ Θησαυρῷ προφέρεται ὁ Δινδῶρφιός οὕτως ἔχον·

Λάγου φίλος υἷος ἀρίξῃλος Πτολεμαῖος.

Καλλιμάχειον τοῦτο, οἶμαι, ἡ Ἐρατοσθένειον τῶν τὰ τοιαῦτα ἀκριβῶς εἰδόντων. Σφάλλονται δὲ καὶ περὶ τὸ πατρωνυμικὸν σχεδόν τι ἅπαντες Λαγίδης καὶ Λαγίδαὶ γράφοντες ἀντὶ τοῦ Λαγείδης καὶ Λαγεΐδαι. Πάντων δὲ μάλιστα σφάλλεται ὁ Φιλήμων, ὁ τὴν λέξιν συντάξας, οὗ παρατίθεται τὴν μαρτυρίαν ὁ κράτιστος Βαλκενάριος ἐξηγούμενος τὰς τοῦ Θεοκρίτου Ἀδωνιαζούσας σελ. 400, ἔχουσιν ὧδε: »Λαγίδης πατρωνυμικὸν ἐκ τοῦ λαγωῦ, ὡς ὁ τοῦ πελαργοῦ γόνος πελαργίδης καὶ λύκου λυκίδης, ἀλεκτορίδης, χηνίδης, περδικίδης.» "Ὁ καλὸς οὗτος διδάσκαλος περὶ ὧν διδάσκει οὐδὲν φαίνεται ἐπιστάμενος. "Ἐστὶ γὰρ τινα ὀνόματα πάνυ ἄστυα σκύμων καὶ σκυλάκων καὶ νεοτῶν εἰς -ιδεύς λήγοντα, περὶ ὧν ὁ Βαλκενάριος πολλὰ καὶ καλὰ συνείλοχε διορθώσας τὸ Θεοκρίτειον ἐν Ἀδωνιαζούσαις σελ. 121:

οἱ αἰηδονίηες — πωτῶνται πτερύγων πειράμενοι.

ἄριστα γὰρ μεταγράψας αἰηδονιδῆες περὶ τοῦ αἰηδονιδεύς καὶ τῶν ὁμοίων γράφει σελ. 398 καὶ ἐξῆς. Ἐγὼ δὲ σοὶ πάντα τὰ τοιαῦτα κατὰ φοιχεῖον διατάξω· ἔστι δὲ τάδε: Ἀετιδεύς, αἰηδονιδεύς, ἀλεκτοριδεύς, ἀλωπεκιδεύς, γαλιδεύς, ἱερακιδεύς, κορωνιδεύς,

λαγυιδεύς, λεοντιδεύς, λυκιδεύς, πελαργυιδεύς, περδικιδεύς, περιφεριδεύς, πιθήκιδεύς, πορδαλιδεύς, χελιδονιδεύς, χηναλωπεκιδεύς καὶ χηνιδεύς. Τούτων δὴ τὰ ἀττικά πληθυντικὰ ΛΑΓΙΔΗΣ, ΛΤΚΙΔΗΣ καὶ ΛΛΕΚΤΟΡΙΔΗΣ (λαγιδῆς, λυκιδῆς, ἄλεκτοριδῆς) τῶν μεταγενεστέρων τινὰς ἐπλάνησεν, οἵτινες πάνυ ἀπαιδεύτως ὦντο ἐλληνικὰ εἶναι ὁ λαγυιδῆς καὶ ὁ χηνιδῆς καὶ ὁ ἄλεκτοριδῆς, οἱ δὲ καὶ τὸν τόνον ἀλλάσσοντες Λαγιδῆς καὶ χηνιδῆς καὶ περδικιδῆς ἔγραφον νυσάζοντες. Ἐν ταῖς Ἀριστοφάνους Ὀρυσισίχ. 1355 νῦν περιφέρεται:

ἐπὴν ὁ πατήρ ὁ πελαργὸς ἐκπετησίμους

πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργυιδῆς τρέφων.

ἐγὼ δ' ὦμην ἀττικιστὶ οἱ πελαργυιδῆς δεῖν λέγειν καὶ τοὺς πελαργυιδέας, καὶ νῦν δ' οἶμαι. Πολλὰ δ' ἐν ταῖς τοιούτοις χαριεντίζονται οἱ Κωμικοί, ὥς ὁ Κρατῖνος ἐν τῷ Γαλιδεύς, πάντων δὲ ἀσεϊότατα ὁ χαριέστατος ἀνθρώπων ἀπάντων ἐν ταῖς Ἀχαρνεῦσι σίχ. 866.

πόθεν προσέπτονθ' οἱ κάκις' ἀπολούμενοι

ἐπὶ τὴν θύραν μοι Χαίριδῆς βομβαύλιοι;

ὡς Ἀρεῶς νεοττός οὕτω τὰ τοῦ Χαίριδος νεόττια κομψότατα Χαίριδῆς ὀνομάζονται. Οὐκ ἀνόμμως δὲ καὶ ὁ ποιήσας τὸ ἐν ταῖς Ἀνακρεοντέοις περιφερόμενον ΛΓ. 13:

ἔρωτιδεῖς δὲ μικροὺς

οἱ μείζονες τρέφουσιν.

Ἀπόλωλε δὲ Φερεκράτειόν τι τούτοις παραπλήσιον. Ἄκουέ μοι τοῦ Πολυδεύκου τὰδε (Η. 34): »τὸν δὲ κλέπτην εἴποις ἂν καὶ κλεπτίσκον ὡς Εὐπολις. Φερεκράτης δ' εἶρηκε καὶ κλεπτίδης." Ἦδη συνορᾷς ὅτι τὸ ΚΛΕΠΤΙΔΗΣ (κλεπτιδῆς) ἐκ τοῦ κλεπτιδεύς ἀντὶ τοῦ κλέπτου πατρὸς νεόττιον ἐπιχαρίτως ὑπὸ τοῦ Φερεκράτους πέπαικται, καὶ ὥσπερ τὸ ΚΛΕΠΤΙΔΗΣ τοῦτο πλείους δὴ ἐξηπάτηκεν, οὕτω καὶ τὸ ΛΑΓΙΔΗΣ. Χαιρέτω τοίνυν ἡμῖν

Λαάγου Φίλος υἱὸς ἀρίζηλος Πτολεμαῖος,

ἔρρόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων οἱ γόητες, οἱ δὲ Ἕλληνες ζῶεν ἐν πᾶσι λαγύοις.

Ἐγὼ μὲν οὖν ἐν τούτοις τὸν λόγον καταπαύω. Σὺν ἔργον, ὦ Φίλε Κόντος.